

אנדוגמיה והומוגמיה: שוק הנישואין בחברה הישראלית היהודית

מחקר לשם מילוי חלקי של הדרישות לקבלת תואר "דוקטור
לפילוסופיה"

מאת

נאוה נחמה דיהי

הוגש לסינאט אוניברסיטת בן גוריון בנגב

נובמבר 2019

חשוון תשע"ט

באר שבע

אנדוגמיה והומוגמיה: שוק הנישואין בחברה הישראלית היהודית

מחקר לשם מילוי חלקי של הדרישות לקבלת תואר "דוקטור
לפילוסופיה"

מאת

נאוה נחמה דיהי

הוגש לסינאט אוניברסיטת בן גוריון בנגב

אישור המנחה _____ _____
 _____

תאריך _____ 3 בדצמבר 2019 _____

אישור דיקן בית הספר ללימודי מחקר מתקדמים ע"ש קרייטמן

דצמבר 2019

כסלו תשע"ט

באר שבע

העבודה נעשתה בהדרכת

פרופ' יונתן אנסון

פרופ' דורית סגל-אנגלצ'ין

המחלקה לעבודה סוציאלית

הפקולטה למדעי הרוח והחברה

הצהרת תלמיד המחקר עם הגשת עבודת הדוקטור לשיפוט

אני החתום מטה מצהיר בזאת :

חיברתי את חיבורי בעצמי, להוציא עזרת ההדרכה שקיבלתי מאת המנחה. החומר המדעי הנכלל בעבודה זו הינו פרי מחקרי מתקופת היותי תלמידת מחקר.

נאוה דיהי

20.8.19

(נאוה)

תודות:

תודה לפרופסור יונתן אנסון שהכיר לי את עולם הדמוגרפיה, זר לא יבין זאת. תודות שסייע, אתגר, ליווה ותמך. על כך שברגעים קשים עורר למחשבה, תיווך למודלים סטטיסטים מורכבים ולתוכנת R, שמצריכה מחשבה מעמיקה ומקצועית ולא ויתר עלי ועל המחקר שלי.

לפרופסור דורית סגל-אנצ'לין שנרתמה במעלה הדרך להדרכה והוסיפה זוויות התבוננות מרתקות שפתחו בפני עולמות חדשים, שעוד אחקור.

לעופרה אנסון, על פתיחת הלב והבית, החיזוקים והנוכחות המטיבה.

להורי ג'ורג'ט (מרסל) ואשר (סאסי) ז"ל, שלימדו אותי אהבת ספר ואמונה מלאה בעצמי ובדרך. לילדי, היקרים מפז, דרור ואור, שבלעדיהם כל זה לא היה מצליח.

למוסד לביטוח לאומי על הענקת המלגה שסייעה במימון המחקר ועל עצם ההכרה בחשיבות תחום מחקרי זה בחברה הישראלית,

ואחרונים חביבים,

לכל אלה, שקצרה היריעה מלציין, שהיו איתי לאורך המסע, תמכו, עודדו, קראו, העירו ודחפו קדימה.

תוכן העניינים

7-א	תקציר
1-2	מבוא
3-9	1 נישואין
3-6	א.1 משפחה
6-8	ב.1 מרחב בחירת בן הזוג
8-9	ג.1 סיכום
9-22	2 "שוק" הנישואין
9-12	א.2 מבנה "שוק" הנישואין
12-17	ב.2 גורמים הישגיים
12-15	1.ב.2 מעמד כלכלי, משאבים אישים
15-17	2.ב.2 השכלה
17-21	ג.2 גורם שיוכי: עדתיות
17-19	1.ג.2 הזדמנויות מבניות
19-20	2.ג.2 זהות תרבויות וסנקציות קבוצתיות
20-21	3.ג.2 אינטרסים קבוצתיים ושוק הנישואין
21-22	ד.2 יכולתן של נשים לבחור האם להינשא כפי שהיא באה לידי ביטוי בשוק הנישואין
22-29	3 "שוק" הנישואין בישראל
29-30	4 אוכלוסיית המחקר
30	5 מטרות המחקר
30	6 השערות המחקר
30-31	7 מסד הנתונים
31-32	8 משתנים
32-33	9 שיטת ניתוח
34-82	10 ממצאים
34-41	א.10 סטטיסטיקה תיאורית
42-57	ב.10 סטטיסטיקה דו משתנית
57-82	ג.10 מודלים לוג-ליניאריים
83-87	11 סיכום ממצאים
88-93	12 דיון
93-94	13 מגבלות המחקר והמלצות למחקר המשך
95-108	14 ביבליוגרפיה

רשימת תרשימים ולוחות

34	תרשים מס. 1: גילן של הנשים בשנת 1983
35	תרשים מס. 2: סטטוס משפחתי של הנשים בשנת 1983
36	תרשים מס. 3: קבוצות סטטוס משפחתי על פי קבוצות גיל במפקד 1983
36	תרשים מס. 4: סטטוס משפחתי של הנשים על פי גיל במפקד 1983
38	תרשים מס. 5: שיעור הנשים הרווקות, על פי גיל, בשנת 1983
39	תרשים מס. 6: מוצא נשים, כולל מוצא הורים לנשים ילידות ישראל
40	תרשים מס. 7: בחינת הקשר בין מוצא האישה למוצא הגבר אליו נישאה
42	תרשים מס. 8: מה הסיכוי להיות רווקה על פי גיל, מוצא והשכלה
43	תרשים מס. 9: הסיכוי להתחתן בין השנים 1983 ו-1995, על פי הגיל בשנת 1995
46	תרשים מס. 10: תעודת ההשכלה הגבוהה בקרב נשים, בשנת 1995, על פי הסטטוס המשפחתי שלהן בשנת 1983
47	תרשים מס. 11: הקשר בין רווקות, בשנת 1983, לתעודת ההשכלה הגבוהה בשנת 1995
48	תרשים מס. 12: הסיכוי להינשא בין השנים 1983-1995, ביחס לתעודת ההשכלה הגבוהה בשנת 1995
51	תרשים מס. 13: שיעור הנשים הרווקות, על פי גיל, בשנת 1983
52	תרשים מס. 14: הסיכוי להינשא בין השנים 1983-1995, על פי הגיל בשנת 1995
37	לוח מס. 1: שינוי מצב משפחתי של הנשים בין השנים 1983 ל-1995
41	לוח מס. 2: התפלגות ההשכלה על פי מוצא
45	לוח מס. 3: הקשר בין מוצא האישה למוצא הגבר אליו נישאה, בשנת 1995
50	לוח מס. 4: הקשר בין השכלת האישה להשכלת הבעל
51	לוח מס. 5: הקשר בין השכלת האישה להשכלת הבעל, בחלוקה לשתי קבוצות השכלה
54	לוח מס. 6: מה הסיכוי להיות רווקה, בשנת 1983, כפונקציה של גיל, מוצא והשכלה בשנת 1995
55	לוח מס. 7: מידת תרומתם של הגיל, ההשכלה בשנת 1995 והמוצא למודל שמוצג בלוח מס. 6
56	לוח מס. 8: מה הסיכוי להיות רווקה, בשנת 1995, כפונקציה של גיל, מוצא והשכלה בשנת 1995
57	לוח מס. 9: מידת תרומתם של הגיל, ההשכלה והמוצא למודל שמוצג בלוח מס. 8
61	לוח מס. 10: ניתוח לוג לינארי, של דפוסי הנישואין של הנשים והגברים שנישאו זה לזה, באמצעות מודלים חד כיוונים, דו כיוונים ותלת כיוונים
62	לוח מס. 11: תרומתו הייחודית של כל אחד מחלקי המודל הדו כיווני
63	לוח מס. 12: תרומתו הייחודית של כל אחד מחלקי המודל התלת כיווני
64	לוח מס. 13: תרומתו הייחודית של תוספת אינטראקציות משולשות למודל הדו כיווני
66	לוח מס. 14: הקשר בין מוצא הגברים ומוצא הנשים תוך פיקוח על השכלת הגברים והשכלת הנשים
66	לוח מס. 15: הקשר בין מוצא הנשים והשכלת הנשים תוך פיקוח על מוצא והשכלת הגברים
68	לוח מס. 16: הקשר בין השכלת הגברים ומוצא הנשים תוך פיקוח על מוצא הגברים והשכלת הנשים
68	לוח מס. 17: הקשר בין השכלת הגברים והשכלת הנשים תוך פיקוח על מוצא גברים ומוצא נשים
69	לוח מס. 18: הקשר בין מוצא גברים והשכלת הגברים תוך פיקוח על מוצא והשכלת הנשים
70	לוח מס. 19: הקשר בין מוצא גברים והשכלת הנשים תוך פיקוח על השכלת הגברים ומוצא הנשים
72	לוח מס. 20: ניתוח לוג לינארי, של דפוסי הנישואין, של הנשים והגברים שנישאו זה לזה, באמצעות מודלים חד כיוונים, דו כיוונים ותלת כיוונים
73	לוח מס. 21: ניתוח לוג לינארי, של דפוסי הנישואין של הנשים והגברים שנישאו זה לזה, התרומה השולית של כל אחד מחלקי המודל הדו כיווני
74	לוח מס. 22: תרומתו הייחודית של כל אחד מחלקי המודל התלת כיווני
75	לוח מס. 23: תרומתו הייחודית של תוספת אינטראקציות משולשות למודל הדו כיווני
78	לוח מס. 24: ניתוח לוג לינארי, של דפוסי הנישואין של הנשים והגברים שנישאו זה לזה, על פי גושי מוצא ועל פי קבוצות השכלה באמצעות מודלים חד כיוונים, דו כיוונים ותלת כיוונים
79	לוח מס. 25: הסיכוי להינשא בין גושי המוצא, בקרב נשים שהשכלתן נמוכה
79	לוח מס. 26: הסיכוי להינשא בין גושי המוצא, בקרב נשים שהשכלתן בינונית
80	לוח מס. 27: הסיכוי להינשא בין גושי המוצא, בקרב נשים שהשכלתן גבוהה
80	לוח מס. 28: הסיכוי להינשא בין גושי המוצא, בקרב גברים שהשכלתם נמוכה
81	לוח מס. 29: הסיכוי להינשא בין גושי המוצא, בקרב גברים שהשכלתם בינונית
81	לוח מס. 30: הסיכוי להינשא בין גושי המוצא, בקרב גברים שהשכלתם גבוהה

תקציר

בחירת בן הזוג לו נישאים או עמו חיים, מושפעת במידה ניכרת מגורמים חברתיים ומשפחתיים. ניתן לאמר כי הבחירה החופשית והרומנטיקה הם המנגנונים דרכם תהליך המיון החברתי יוצא אל הפועל, וכי לצד הרגש ישנם גורמים נוספים, המעורבים בתהליך הבחירה. גורמים אלה אינם קשורים רק לזוג שבוחר להינשא, אלא לקבוצה החברתית אליה השניים משתייכים. ההחלטה האם ועם מי להינשא משקפת למעשה את המיקום החברתי של היחיד באותה נקודת זמן ספציפית, ואת המידה בה מתאפשר הקיום שלו כיחיד אל מול השמירה על האינטרסים הקבוצתיים. הבחירה של היחיד מושפעת מהתהליכים החברתיים ובו זמנית משפיעה עליהם (Kalmijn, 1998; O'Brien & Foley, 1999; Pagnini & Morgan, 1990; Rockwell, 1976; Rosenfeld, 2005). ניתן לחלק את הגורמים המשפיעים על מבנה שוק הנישואין לשלוש קבוצות מרכזיות:

- 1) גורמים הישגיים: המשאבים האישיים בהם מצויד היחיד ואשר באים לידי ביטוי בעצמאות ובמעמדו הכלכלי מצד אחד, ובהישגיו הלימודיים מצד שני. משאבים אלה משפיעים על מעמדו ומיצובו החברתי של היחיד ובדרך זו על חופש הבחירה שלו בקרב בני הזוג הפוטנציאליים (Kalmijn, 1991; Okun, 2001; Oppenheimer, 1994; Qian & Blair & Ruf, 2001).
- 2) גורמים שיוכיים: הקבוצה העדתית אליה משתייך היחיד ואיתה הוא מזוהה משפיעה מאוד על תפיסתו העצמית של היחיד ועל הדרך בה החברה תופסת אותו. ההבדלים הקיימים בקרב קבוצות באוכלוסייה, הם אלה אשר מביאים לידי ביטוי את השוני בתרבות, בהיסטוריה ובמאפייני המקור של הקבוצה, (Goldscheider & Waite, 1986; Kalmijn, 1998; Qian & Lichter, 2011; Qian & Lichter, 2013). הבדלים אלה נמצאו כבעלי חשיבות והשפעה בתהליך בחירת בן הזוג.
- 3) ההסתברות של נשים להיות רווקות: נמצא קשר בין מוצא, נגישות למשאבים ולעצמאות הכלכלית וחברתית לבין יכולתן של הנשים לבחור האם להינשא או ללדת ילדים מבלי להינשא, (Dixon, 1971; Jadva, Badger, Morrissette, & Golombok, 2009). דוגמא בולטת לכך אנו רואים בעלייה הניכרת, במהלך העשורים האחרונים, של אמהות יחידניות מבחירה, שמרביתן נשים משכילות מהמעמד הסוציאקונומי הגבוה, שנמצאות בשנות ה-30 וה-40 לחייהן אשר בוחרות ללדת ילדים מבלי להינשא (סגל-אנגלצ'ין, אררה וצוויקל, 2010).

מידת חשיבותם של הגורמים ההישגיים והשיוכיים בתהליך בחירת בן הזוג משתנה מחברה לחברה ותלויים במבנה החברתי ובגורמים המעצבים אותו. במחקר זה ייבדקו דפוסי הנישואין בקרב זוגות הטרוסקסואלים נשואים בחברה הישראלית היהודית. בממד הראשון, השיוכי, תיבדק הנטייה להינשא לבני אותה קבוצת מוצא, המוגדרת כאנדוגמיה (סגירות) קבוצתית. בממד השני, ההישגי, תיבדק הנטייה להינשא לבעלי הישגים לימודיים וסטאטוס חברתי דומה, תוך שמירה על הומוגמיה

(אחידות) מעמדית, כלכלית וחברתית. הבחירה בזוגות יהודים בלבד ולא בזוגות שאינם בני אותה דת, מקורה בשיעור הנמוך מאוד של הזוגות שאינם בני אותה דת, (DellaPergola, 2017). לאורך כל שנות קיומה, ישראל הינה מדינה קולטת עלייה ולמעשה אחד הגורמים שעיצבו את המבנה החברתי במדינת ישראל הם גלי העלייה אשר הגיעו לאורך השנים כשהעולים המגיעים לכאן חיים לצד הישראלים שנולדו בארץ. לצד מדיניות כור ההיתוך שהונהגה במהלך השנים הראשונות על ידי הממשלה ושמטרתה הייתה להביא ליצירת דמות ישראלית ייחודית נוצרו בפועל קבוצות חברתיות טריטוריאליות שהמשותף העיקרי ביניהן היה ארץ המוצא ממנה הגיעו. בחירת בן הזוג מביאה לידי ביטוי את מעמדה החברתי ואת מידת סגירותה של הקבוצה העדתית אליה משתייך היחיד ובמקביל את אותן תכונות בקרב הקבוצה העדתית של בן הזוג הנבחר. קבוצות עדתיות אלה הן משמעותיות בחייו של היחיד ומשפיעות על הבחירות בחייו. מכאן החשיבות הרבה שיש לגורם השיוכי, בישראל, לעומת הגורמים ההישגיים.

חשיבותו של המחקר בתחום זה נובעת מההשפעה הרבה שיש לדפוסי הנישואין על המבנה החברתי בארץ ועל תרומתם הישירה לאינטגרציה חברתית אל מול הריחוק והשסעים החברתיים הקיימים. חשיבותו של מחקר זה מקבלת משנה תוקף לאור מרכזיות המשפחה והשינויים העוברים על מוסד הנישואין בחברה הישראלית, מחד החברה הישראלית היא מסורתית והמשפחה נתפסת כמרכז החיים ועיקר ההתנהלות החברתית מתקיימת סביבה ומאידך אנו עדים לדפוסי הורות ומשפחתיות חדשים אשר תופסים את מקומם בחברה הישראלית ובד בבד מנסים גם לשמר המודל המסורתי, (שחר ואלמקייס, 2010; 2016; Raz-Yurovich, 2010; Lavee & Katz, 2003). על חשיבותו הרבה של דפוס המשפחה המסורתית, בחברה הישראלית, ניתן ללמוד לדוגמה מנשים המבקשות ללדת שלא במסגרת נישואין ובחורות בהורות משותפת עם בן זוג הומסקסואל, דפוס משפחתי המאפשר נוכחות ושותפות של שני ההורים ללא מסגרת נישואין, (סגל-אנגלצ'ין, אררה, צוויקל, 2010). ההתמקדות בבחירתן של הנשים תאפשר לבחון לעומק את המאפיינים הייחודיים של שוק הנישואין בישראל ואת הגורמים המשפיעים על ההסתברות שלהן האם להנשא ומי יהיה בן הזוג. במחקר זה נבדקו דפוסי הנישואין של נשים בנות 15-49, בחברה הישראלית יהודית תוך התמקדות בבחירתן האם ועם מי להינשא, כפי שהיא באה לידי ביטוי בשלושה ממדים: השיוכי, מה מידת האנדוגמיה, שהיא הנטייה להינשא לגברים השייכים לאותה קבוצת מוצא; ההישגי, מה מידת ההומוגמיה, שהיא הנטייה להינשא לבעלי הישגים לימודיים וסטטוס חברתי דומה; ובממד השלישי נבחנו מהם המאפיינים שמגבירים את הסיכוי שלא להינשא כלל. כפי שנראה, גם ההחלטה לא להינשא משקפת אותה חוקיות, ומבטאת את אפשרויות הנישואין תחת מגבלות צווי האנדוגמיה וההומוגמיה.

מסד הנתונים נבנה בהתבסס על מפקד האוכלוסין שנערך בשנת 1983 ובשנת 1995 על ידי הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה. מפקד האוכלוסין, שנערך בשנת 1983, כלל 20% ממשקי הבית וממנו דגמנו את הנשים שהיו בנות 15-49. באמצעות מפקד של שנת 1995, בדקנו מי הן הנשים שנישאו במהלך 12 השנים שחלפו בין שני המפקדים, מהן תכונות בני הזוג, לאלה שלא התגרשו ומי הן הנשים הרוקות.

הניתוח במחקר זה בוצע בשני שלבים עיקריים:

שלב הראשון

בוצעה רגרסיה בינארית לבחינת המאפיינים המבדילים בין הרווקות והלא רווקות בשנת 1983 ; ואלה המבחינים בין אלו שנישאו בין השנים 1983-1995 לאלה שלא נשאו, ומהן תכונות בני הזוג של אלה שנישאו ביחס לתכונות המקבילות של נשותיהם. המאפיינים על פיהם בחנתי ממפקד 1983 של שנת היו : ארץ הלידה של הנשאלת ובמידה והיא ילידת ישראל אזי גם את ארץ לידת האב והאם, השכלה ומצב משפחתי וממפקד של שנת 1995 מצב משפחתי והשכלה. מטרת שלב זה הייתה לבחון מהם המאפיינים של הנשים שנישאו או שדחו את נישואיהן ונותרו רווקות.

שלב שני :

נעשה שימוש בצלווח על מנת לבחון בנפרד מי מתחתן עם מי, על פי המוצא (endogamy) ומי מתחתן עם מי על פי רמת ההשכלה (homogamy). בשלב השני נעשה שימוש במודלים לוג-ליניאריים, (רגרסיית פאוסון), על מנת לבחון ולנתח את ההשפעה ההדדית של שני המשתנים, מוצא והשכלה, שנבחנו קודם בנפרד.

שלוש השערות המחקר אוששו ואכן מניתוח הנתונים עלה בבירור כי נשים משכילות נישאות בגיל מבוגר יותר והסיכוי להיות רווקה גבוה יותר בקרבן. קבוצה נוספת של נשים שסיכוייהן להינשא נמוכים, אף מאלה של בעלות תואר אקדמי, הן הנשים חסרות ההשכלה, שלא נישאו בגיל צעיר. דפוס המשקף את חשיבות המשאבים שיש לאישה והשפעתם על סיכוייה להינשא, במקרה זה גיל צעיר או השכלה. עוד עלה שאלה שנישאות נוטות להינשא לגברים מאותו מוצא והשכלה והניתוח באמצעות המודלים לוג-ליניאריים מלמד כי בעת שאין הלימה בין השניים ההשכלה היא המשמעותית יותר ומטה את הכף בין אנדוגמיה לאקסוגמיה. מצאנו כי בחברה הישראלית הסיכוי להינשא לבן זוג שהוא מאותו מוצא הוא גבוה יותר מהסיכוי להינשא אקראית ויתרה מכך שישנן קבוצות חברתיות שהן קרובות יותר אחת לשנייה, קרבה אשר באה לידי ביטוי בכך שהסיכוי להינשא לבן קבוצה זה הוא גבוה יותר. ממצא זה עולה בקנה אחד עם ממצאי מחקרים נוספים שנערכו בתחום והשוני הוא שבמחקר הנוכחי במקום שתי קבוצות מוצא עיקריות "אשכנזים" ו"מזרחים", חילקנו את ארצות המוצא ל-11 קבוצות מוצא, בהתבסס על קרבה גיאוגרפית ותרבותית.

הקשר בין המוצא לבין רמת ההשכלה בקרב הגברים ובקרב הנשים בלט ובא לידי ביטוי בפערי ההשכלה הקיימים בין קבוצות המוצא והתבוננות על התפלגות ההשכלה של הנשים בהתאם לקבוצות המוצא אליהן הן משתייכות הצביעו על קיומם של שלושה גושי השכלה : נמוכה, בינונית וגבוהה שכל אחת מהן מאפיינת ארצות מוצא מסוימות, כך לדוגמה ההשכלה נמוכה נמצאה בשיעור גבוה יותר בקרב נשים המשתייכות לקבוצות המוצא : אתיופיה, אסיה וצפון אפריקה. לצד דפוס ההומוגמיה הברור, מצאנו כי בישראל שיעורי ההיפרגמיה, נישואין עם קבוצת השכלה גבוהה יותר, נמוכים. משתנה נוסף אותו מצאנו כגורם מרכזי המשפיע על סיכוי האישה להינשא הוא גילה, כפי שהדבר בא לידי ביטוי בחלון הזמנים במהלכו נשים נישאות ולאחריו חלה ירידה משמעותית בסיכוי להינשא. מעצם קיומו של חלון זמנים, בו הסיכוי להינשא גבוה יותר, נשים שבוחרות ללמוד ודוחות את מועד הנישואין עד לאחר הלימודים מקטינות בפועל את סיכוייהן להינשא מפאת גילן, ממצא שבלט בחישוב ההסתברות להיות רווקה בשנת 1995, שם נמצא שהגיל הוא הגורם בעל החשיבות הגבוהה, יותר מהשכלה ומוצא.

ממצאי המחקר המרכזיים מצביעים על קיומם הברור של אנדוגמיה והומוגמיה בקרב הזוגות הנשואים בחברה הישראלית יהודית לצד נישואין מחוץ לקבוצת המוצא, בקרב אלה שהם בעלי השכלה גבוהה. יכולת הבחירה של בעלי השכלה הגבוהה להינשא מחוץ לקבוצת המוצא שלהם מצביעה על כך שהשכלה הופכת להיות הקריטריון הממייין המרכזי בבחירת בן הזוג, ומחליפה את מקומו של המוצא העדתי. עצם הפיכתה של השכלה לקריטריון הממייין בבחירת בן זוג מעלה את חשיבותה כמשאב אישי, מאחר והיא מאפשרת ניעות חברתית ומעבר בין קבוצות המוצא. לממצאים אלו תרומה חשובה להבנת התהליכים החברתיים המשפיעים על המבנה החברתי בישראל, ואשר יכולים אף להביא לשינויו.

הממצאים המלמדים כי השכלה, שהינה משאב נרכש, מגדילה את ההסתברות להינשא מחוץ לקבוצת המוצא מצביעים על החשיבות הגלומה בהשקעה בהשכלה, בהיותה גורם שעשוי לתרום לשינוי במבנה החברתי בישראל ולצמצום הפערים בין קבוצות המוצא. עוד מצאנו שרכישת השכלה מביאה לדחיית גיל הנישואין, דבר המשפיע אף הוא באופן ישיר על הסתברותה של האישה להינשא. הסבר אפשרי לכך הוא כי העצמאות הכלכלית שיש לנשים משכילות מאפשרת להן להחליט אם להינשא ועם מי להינשא. דוגמא בולטת להשפעה שיש לעצמאות כלכלית על הבחירות המשפחתיות של נשים משתקפת בתופעה ההולכת וגדלה של אימהות יחידניות מבחירה, שהינן ברובן נשים משכילות, בעלות ביטחון תעסוקתי וכלכלי, הבוחרות להביא ילדים מחוץ למסגרת הנישואין.

ההמלצה למחקר המשך היא לנתח מי "באמת" מגדיר את זהות הילדים והאם נוצרות קבוצות חדשות לשם כך יש להבחין בן מוצא האב למוצא האם ומי הן האימהות יחידניות מבחירה.

מבוא

בחירת בן זוג לו נישאים או עמו חיים, מושפעת מגורמים חברתיים ומשפחתיים רבים. ניתן לומר כי הבחירה החופשית והרומנטיקה הם המנגנונים דרכם תהליך המיון החברתי יוצא אל הפועל וכי לצד הרגש ישנם גורמים נוספים המעורבים בתהליך הבחירה, שאינם קשורים רק לזוג שבוחר להינשא, אלא לקבוצה החברתית אליה השניים משתייכים. הבחירה משקפת תהליכים חברתיים מחד ומהווה גורם מעצב בתהליכים אלה מאידך (Kalmijn, 1998; O'Brien & Foley, 1999; Pagnini & Morgan, 1990; Rockwell, 1976; Rosenfeld, 2005).

במחקר זה ייבדקו דפוסי הנישואין של נשים ילידות 1934-1968 בחברה הישראלית היהודית, ההטרוסקסואלית, תוך התמקדות בבחירתן של הנשים האם ועם מי להינשא, כפי שהיא באה לידי ביטוי בשלושה ממדים: בממד הראשון, השייכותי תיבדק האנדוגמיה שהיא הנטייה להינשא לגברים השייכים לקבוצת המוצא של הנשים. בממד השני ההישגי, תיבדק ההומוגמיה שהיא הנטייה להינשא לבעלי הישגים לימודיים וסטטוס חברתי דומה. בממד השלישי תיבדק מהי ההסתברות של נשים שלא להינשא כלל ומהם מאפייניהן של אותם נשים. כפי שנראה, גם ההחלטה לא להינשא משקפת אותה חוקיות, ומבטאת את אפשרויות הנישואין תחת מגבלות צווי האנדוגמיה וההומוגמיה. בחרתי להתמקד בחברה הישראלית יהודית מאחר ומספר הזוגות המעורבים בנתוני המפקד הוא נמוך מאוד, כך לדוגמא במפקד האוכלוסין של 2008 נמצא כי 94.8% מהזוגות הנישואים, הם בני אותה דת לעומת 5.2% שאינם משתייכים לאותה דת, (DellaPergola, 2017). בבסיס מחקר זה עומדת קביעתה של דיקסון (Dixon, 1971) כי בחירתן של הנשים האם להינשא ומתי, מושפעת משלושה גורמים הקשורים למבנה החברתי: זמינות (availability), האם יש עם מי להינשא; היתכנות (feasibility), האם בני הזוג יכולים לקיים את עצמם כזוג נשוי, וביררה (desirability), האם קיימות לאשה חלופות חברתיות לתפקיד אשת-האיש והאם, כולל זוגיות והורות ללא נישואין. מחקרה של דיקסון (Dixon, 1971) שימש כבסיס תיאורטי למחקרים שונים, ביניהם שני מחקרים שנערכו בישראל בשנים 2008 ו-2012 (חליחל, 2008; Schellekens & Gliksberg, 2012) אשר בדקו את הרווקות בקרב נשים ערביות ואת ההשפעה שיש לאינפלציה על ההחלטה האם להינשא, בהתאמה.

חשיבותו של המחקר בתחום זה נובעת מההשפעה ההדדית הקיימת בין דפוסי הנישואין לבין המבנה החברתי הקיים בארץ והיכולת ללמוד באמצעות ממצאיו אודות מבנה החברה כיום.

ההתמקדות בבחירתן של הנשים תאפשר לבחון לעומק את המאפיינים הייחודיים של שוק הנישואין בישראל ואת הגורמים השיוכיים וההשיגיים המשפיעים על ההסתברות שלהן שלא להינשא כלל. מחקר זה מקבל משנה תוקף לאור העובדה שלצד היותה של החברה הישראלית חברה מסורתית בה המשפחה נתפסת כמרכז החיים ועיקר ההתנהלות החברתית מתקיימת סביבה (שחר ואלמקייס, Lavee; & Katz, 2003; Raz-Yurovich, ; 2016) היא עוברת שינויים משמעותיים בדומה למדינות מערביות אחרות בכל הקשור לחשיבות, מרכזיות ובלעדיות מוסד הנישואין. כאן המקום לציין שבמדינת ישראל בשונה ממקומות אחרים בעולם, במקביל לכניסתן של מסגרות אחרות כגון הזוגרות, (שחר ואלמקייס, 2016) עדיין על פי חוק ניתן להינשא רק בנישואין דתיים, מאחר וסמכות השיפוט בענייני המעמד האישי של תושבי ישראל מסורה לבתי הדין של העדות הדתיות. לא קיימת אפשרות חוקית להינשא בנישואין אזרחיים המוכרים על ידי המדינה למעט חסרי דת שאינם בני אותו מין, (הלפרין-קדרי, ר', גורנשטיין-פנינג, א' והורוביץ, 2018). במקביל לתהליכים אלה המתרחשים ברמת המאקרו של החברה המערבית, ברמת המיקרו אנו עדים לעלייה בחשיבות האינדיבידואליזם, העצמאות והביטוי העצמי של היחיד (Berghammer, Fliegenschnee & Schmidt, 2014; Goldscheider, & Goldscheider, 1996) שניוויים חברתיים אלה באים לידי ביטוי בבחירה של מסגרות מקבילות לנישואין, כגון זוגרות (Di Giulio, Impicciatore & Sironi, 2019) בדחיית גיל הנישואים, (Goldscheider, & Goldscheider, 1996) ובשיעור הרווקות שנמצא בעליה בחברה הישראלית. ב-50 השנים משנת 1970 עד שנת 2016 עלה גיל הממוצע בנישואין ראשוניים לנשים מ-21.8 ל-25.1 (הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, 2019), ואחוז הרווקות בגילאי 25-29 עלה מ-13% ל-46% (שם). יחד עם זאת שיעור הנישואין הגולמי בחברה היהודית בישראל, הוא גבוה ובשנת 2016 הוא מהגבוהים במדינות ה-OECD ועומד על ממוצע של 6 לאלף, לעומת ממוצע של 4.8 לכלל מדינות ה-OECD¹ (שם). החברה הישראלית היא ללא ספק חברה משתנה ומתפתחת ומקומו של היחיד כאינדיבידואל גדל אך הנישואין הם עדיין מוסד מרכזי בחברה הישראלית ודפוסי הנישואין ממשיכים לשמש תפקיד מרכזי בעיצוב חיי הפרט ומבנה היחסים בתוך החברה (שחר ושרון, 2010; Raz-Yurovich, ; 2004; Katz & Lavee, 2002; Goldscheider, 2010).

¹ https://www.oecd.org/els/family/SF_3_1_Marriage_and_divorce_rates.pdf, 26/9/2016

1 נישואין

א.1 משפחה

בני האדם, מעצם טבעם ומהותם, אינם חיים בנפרד, אלא בקבוצות הפועלות במשותף כדי להשיג את המשאבים הנחוצים לקיום האנושי (Leonetti & Chabot-Hanowell, 2011). המשפחה היא למעשה הקבוצה הראשונית אותה אנו מכירים ואליה אנו משתייכים מרגע הלידה, שם דואגים לכל צרכינו. היותה של המשפחה לקבוצה הראשונית והמשמעותית בחייו של הפרט הופך אותה ליחידה הבסיסית והחשובה ביותר, ממנה מורכבת ועליה מושתתת החברה האנושית. בלעדיה קשה מאוד לתאר את קיומה והתפתחותה של החברה האנושית לאורך שנים (Gough, 1971; Leonetti & Chabot-Hanowell, 2011; Rivers, 2011; Seligman, 1950). המדינה, הקרבה המשפחתית ששמשה עד אז כעקרון המארגן המרכזי, חלה ירידה בחשיבותה של המשפחה בתפקיד זה (Cherlin, 2004).

אין יודעים מה מקורה של קבוצת השארים הראשונית שהיא המשפחה, היא אוניברסלית ונמצאת בכל חברה אנושית בעולם, גם אם הרכבה אינו אחיד ומשתנה ממקום למקום. כמו כן ברור כי ללא המשפחה כיחידה הבסיסית החברה אינה יכולה להתקיים ואכן, ניסיונות להעלים את המשפחה או לנשל אותה מתפקידה המרכזי בחיי הפרט לא צלחו ואף נחלו כישלון צורב (Alesina & Giuliano, 2013). מחזור חיים מקובל של משפחה מודרנית כלל, עד סוף שנות ה-70 של המאה הקודמת קיום של נישואים הטרוסקסואלים חוקיים כתנאי הכרחי להורות, כאשר הילדים ובני הזוג חיים יחדיו. כיום מחזור חיי המשפחה אינו אחיד וכלל השלבים נתונים, לכאורה, לבחירה ולהפרדה. תכנון המשפחה יכול להיעשות ללא סדר שנקבע מראש (פוגל-ביז'אווי, 1999; DiFonzo, 2010). במדינות רבות, בעיקר בעולם המערבי, אנו עדים למעבר הדמוגרפי השני (Lesthaeghe, 2010) ולשינויים המשמעותיים שחלו בתהליכי הקמת המשפחה כשלצד הנישואין כמוסד החברתי החוקי והעיקרי, אנו עדים להתפתחות ועליה בשיעור של מגוון דפוסים משפחתיים, ביניהם הזוגות, (French, Popovici, Robins & Homer, 2014; Hatch, 2015). הזוגות, חיים זוגיים של אישה וגבר תחת קורת גג אחת ללא נישואין, נעשתה נורמטיבית עם השנים והפכה למסגרת

לגיטימית לחיים משותפים וגידול ילדים (Bumpass & Lu, 2000; Di Giulio, Impicciatore &)
 מדינת ישראל. (Sironi, 2019; Reynolds & Mansfield, 1999; Smock & Greenland, 2010)
 היא מקרה ייחודי, של הסדרה מדינתית-דתית של נישואין, דבר הבא לידי ביטוי בשיעורי הזוגות
 הנמוכים יחסית, כך לדוגמא בשנת 2014, רק כ- 5% מכלל הזוגות חיו בזוגות (הלמ"ס, 2016),
 וכעבור שנתיים נמצא כי הייתה עליה של 1% בלבד בזוגות ו-6% מהזוגות חיים במסגרת זו,
 (הלפרין-קדרי, גורנשטיין- פינג והורוביץ, 2018). עוד נמצא שהנטייה לחיות בזוגות בשיעור גבוה
 יותר היא בקרב משכילים וסטודנטים, (Manor & Okun, 2016). מהנתונים עולה כי בישראל
 הזוגות היא עדיין מסגרת שנמצאת בשלבי התפתחות, בעוד שהמסגרת העיקרית המסדירה את
 המשפחה הנה הנישואין, (Schellekens & Gliksberg, 2018). לכן במחקר שלי בחרתי להתמקד
 בנישואין כמנגנון החברתי המסדיר את הקמת המשפחה.

נישואין, "התקשרות רשמית בן איש לאישה לחיי משפחה" (אבן-שושן, עמ' 92), הם
 המסגרת המרכזית שעומדת מאחורי האיחוד בן בני הזוג שהופך אותם ליחידה חברתית אחת
 ולמשפחה. זאת באמצעות נורמות וחוקים המסדירים את יחסי המין ויחסי הקניין ביניהם ואת
 האחריות לטיפול בצאצאים שהינם למעשה דור ההמשך (Francesconi, Ghiglini & Perry,)
 (2013; Gough, 1971; Km & Faisal, 2014).

יחסי מין והולדה הינם תהליכים ביולוגיים וייחוד המין האנושי הוא הפיקוח החברתי
 עליהם. מנגנונים חברתיים ותרבותיים נבנו לשם כך והפרתם מלווה בסנקציות, כשהמרכזיים
 שבהם, הטאבו על גילוי עריות ואקסוגמיה שהינה פועל יוצא של העיקרון הראשון (Durrani, 2013).
 אקסוגמיה משמעותה נישואין מחוץ למסגרת המשפחתית, כשדרגת הקרבה משפחתית עמה מותר
 להינשא תלויה במבנה החברה אליה משתייכים (Durrani, 2013; Dzimir, 2014). מנגנונים אלה
 מהווים הלכה למעשה את התשתית לקשר הבסיסי ביותר בקבוצה, המשפחה, באמצעות הגדרת
 המותר והאסור בבחירת בן הזוג לו נישאים או מקיימים עמו קשר אינטימי. בכך ניתן מענה לשני
 הצרכים המרכזיים של החברה האנושית, שהם הבטחת ההמשכיות של המין האנושי לצד שימורה
 של החברה והימנעות מכאוס (Ahmad, Said & Manso, 2015; Cherlin, 2004; Durrani, 2013;)
 (Leavitt, 2013; White, 1959). איסורים אלה מחייבים בפועל חיפוש אחר בן זוג שהוא מחוץ
 לקבוצה האורגנית אליה משתייכים. בדרך זו נוצרים קשרים בין קבוצות חברתיות שהן מחוץ
 למשפחה, והם אלה אשר יוצרים את התשתית לקיום רשת חברתית רחבה שבסיסה הוא בקשרי

החליפין שנוצרים מעצם החיבור בן נשים וגברים מקבוצות מוצא שונות לצרכי נישואין (Dow, 1954; Leavitt, 2013; Lévi-Strauss, 1951; Parsons, 1954). יחסי חליפין אלה בין קבוצות השארים מבוססים על חוקים המבטיחים את ההמשכיות החברה, המאגדת בתוכה מרקם של משקי בית ומשפחות, והם מחולקים לשלוש קטגוריות: חוקי הנישואין שמבטיחים את חילופי הנשים בין המשפחות (אקסוגמיה) אך בתוך החברה הרחבה יותר (אנדוגמיה), חוקים כלכלים המבטיחים את חילופי הטובין והשירותים וחוקים לשוניים המבטיחים את העברת המסרים והתקשורת. כל אלה ביחד אחראים ליצירת התלות בין הקבוצות המבוססות על קשרים משפחתיים והמשך קיום המארג החברתי בניהן (Parvulescu, 2011).

המשך קיומה של הקבוצה כקבוצה ייחודית המסוגלת לשמור על האינטרסים של חבריה מותנה ביכולתה לשמור על משאביה מחד ועל זהותה הייחודית מאידך, דבר המושג בעיקר על ידי ניהול בחירת בן הזוג לו נישאים הצעירים ואי השארת הבחירה ליד המקרה או לרצון אישי של מי מחברי הקבוצה. בדרך זו הקבוצה מצליחה לשמר את קיומה וזהותה אל מול הקבוצות האחרות במרחב החברתי (Gough, 1971). במילים אחרות, הזוג וההורות שבנישואין משפיעים ומעצבים את מרקם היחסים, הקשרים והניתוקים החברתיים בין בני החברה מקבוצות חברתיות שונות (Lévi-Strauss, 1951, 1969; Lu, 2012).

לצד החליפין של הנשים כמשאב של הקבוצה, לגברים על פי התיאוריה הכלכלית תפקיד מרכזי בדאגה לכל מחסורם של האם והצאצאים, בפרט לנוכח העובדה כי התינוק שנולד הינו חסר אונים מבחינה ביולוגית ונדרשות שנים של טיפול בטרם יוכל לדאוג לעצמו (Grossbard, 2014). בחברה האנושית מסורתית, שאופיינה בילודה ובתמותה גבוהות בקרב הנשים בגילאי 15-49, נשים היו לרוב בהריון או מניקות ולכן לא היו פנויות לפרנסה ולמילוי הצרכים החומריים שלהן ושל התינוקות. לפיכך זוהי אחריות שמבחינה חברתית הוטלה על האב, ובכך הפכה את הנישואין לצד היותם מוסד חברתי המגדיר וממסד את יחסי המין, למוסד כלכלי המגדיר את החובות והזכויות הכלכליים של השותפים על בסיס מגדר. האם מעצם היותה זו היולדת היא זו שהייתה אחראית בחברה המסורתית על גידול הילדים ואחזקת הבית בעוד שעל האב להגן ולדאוג לפרנסת משפחתו (Gough, 1971; Robson & Kaplan, 2006). חלוקת תפקידים זו באה לידי ביטוי, על פי התפיסה האבולוציונית, בשוני התפיסתי הקיים עד היום בבחירת בן הזוג בן נשים לגברים. גברים נמשכים לנשים יפות וצעירות, כתכונות המנבאות את יכולת הפריור שלהן (Gangestad & Scheyd, 2005), בעוד שנשים מתמקדות בפרטנריות, מעמד סוציו-אקונומי תכונות

אישיותיות של הגבר המצביעות על יכולתו להגיע למשאבים חומרים (Bryan, Webster & Mahaffey, 2011). פה המקום לציין כי השינויים שחלו ב-40 השנים האחרונות בכל הקשור ליציאת הנשים לשוק העבודה, העליה ברכישת השכלה בקרבן, השתלבותן בתפקידים בכירים ועוד, הקנו להן עצמאות כלכלית והפחיתו את תלותן בבן הזוג או במשפחת המוצא ואף באו לידי ביטוי ביכולת בחירת האישה האם ללדת ובאיזה מסגרת. לצד התמורות שחלו בתפקידי המגדר, עדיין ישנם פערי שכר בין הנשים לגברים והתפיסה הרווחת היא שהאחריות על גידול הילדים ואחזקת הבית היא של הנשים ומהן מצופה לשלב בין קריירה לבין אמהות, (Anson, 2010; Donnelly, et al., 2016; Oláh, Kotowska & Richter, 2018).

מן הסתם, להליך בחירת בן או בת זוג, אם על ידי היחיד, אם על ידי ההורים או "בא כח" אחר של החברה, יש גם היבטים פסיכולוגיים. הבדלים אישיים, כגון מאפייניו האישיים, סגנון הבחירה האישית והרצון למימוש עצמי (להד, 2007) כמו גם היצע או חוסר הזדמנויות; ודחיית נישואים או ביטולם לאור רצון בביסוס כלכלי ומקצועי (שחר ושרון, 2010; זק, 2003), או הרצון בעצמאות ואי מחויבות ואחריות לאחרים (זק, 2003) ישפיעו כולם על ההחלטה אם להינשא בכלל, מי הוא בן הזוג הנבחר, ומתי להינשא. לצד זאת, בורדייה (Bourdieu, 1986, 1989), טוען כי תכונות והתנהגויות אישיות אלה, מקורם הוא למעשה במציאות החברתית בה אנשים גדלים וחיים, והם חלק מהמורשת האישית והתרבותית שהם נושאים עימם ואשר משפיעה על המציאות החברתית שלהם ובין השאר על הבחירה שלהם עם מי להינשא.

ב.1 מרחב בחירת בן הזוג

לנישואין ערך מרכזי בהבניית ובעיצוב החברה האנושית, והם ודאי נושא חשוב מדי כדי להשאירם לידי הגחמה האישית (Gough, 1971; Rosenfeld, 2008). הקביעה החברתית עם מי מותר, או לפחות רצוי להינשא, הם שמעצבים את פני החברה ואת אופי היחסים בין תת-הקבוצות השונות. חיזוק לכך אנו מוצאים אצל בורדייה, אשר טוען, בספרו השליטה הגברית (2007), שהעיקרון המרכזי בהסדרת היחסים החברתיים הוא החלוקה המגדרית וההיררכיה אשר מוטמעים באמצעות סוכני סוציאליזציה עימם ניפגש היחיד, משפחה, בית הספר ועוד. עוד הוא מציין כי ההעברה מתבצעת ונשמרת מדור לדור מעצם הטמעתה בהביטוס, שהוא למעשה מערך התפיסות והנחות היסוד שמנחה את בני האדם מילדותם לגבי המציאות החברתית ומקומו בתוכה, (Bourdieu, 1986, 1989). לדבריו מוסד הנישואין והמשפחה משמשים את החברה ככלים לשימור

הסדר החברתי הקיים. כלים אלה נתפסים חברתית כבעלי יתרון סימבולי ובעצם כל מי שפועל על פיהם, פועל בהתאם לציפיות החברתיות ממנו ובעצם כך יכול ליהנות מההטבות של הטובין הסימבוליים שמציעה הנורמליות (Bourdieu, 1996; Perelli-Harris & Gassen, 2012) ומכאן גם נגזרת למעשה המשך חשיבותו של מוסד הנישואין בחברה המודרנית, למרות השינויים הניכרים במבנה המשפחה המסורתית. כללים אלה, הנורמות המשתקפות בדפוסי הנישואין הנצפים, מסדירים לא רק את יחסי המין בין הבריות, אך הרבה יותר חשוב, את שייכות הצאצאים, דור ההמשך, והעברת המשאבים מדור לדור (Gough, Francesconi, Ghiglini & Perry, 2013;).
 (1971; Kim & Faisal, 2014). ביסוד כללים אלה עומדים שלשה קווים מרכזיים: מחד, איסור גילוי עריות, האוסר נישואין בין קרובי משפחה; ומאידך, כללי האנדוגמיה והאקסוגמיה, המגדירים מה נחשב נישואין בתוך הקבוצה ומה נישואים מחוץ לקבוצה. שלושת כללים אלה מגדירים, למעשה, עם מי מותר, או לפחות רצוי להינשא, ועם מי לא (Ahmad et al, 2015; Bischof, 1972; Durrani, 2013; Dzimir, 2014; Ekeopara, 2012; Iruonagbe, Chiazor & Ajayi, 2013; Lévi-Strauss, 1969).

יחסי שארות, והנישואין במרכזם, הם היחידה הבסיסית ממנה מורכבת החברה. אולם, מאחר ולחברות שונות מבנה אחר, גם כללי החיתון שונים. בחברה הבנויה משתי קבוצות המשלימות זו את זו, כל אחד יתחתן עם בן זוג מהקבוצה השנייה, כלל ברזל שממנו אין לסטות; בחברה הבנויה ממספר קבוצות ביחסי גומלין ביניהם, אקסוגמיה קבוצתית תבטיח קשרי שארות בין הקבוצות, ומנגד גם מעבר משאבים (Lévi-Strauss, 1969) בחברה המזרח תיכונית המסורתית, שעיקרה חוסן השבט פנימה, הנישואין המועדפים הוא של הבן עם בת-אח-אביו, מה שמבטיח קשרים הדוקים ושמירת משאבים בתוך השבט. לנישואין בין השבטים חשיבות משנית, בבניית בריתות ורשת יחסים רפויה יותר בין השבטים (Granovetter, 1973).

בחברות בת זמננו ההבניה יותר מורכבת. מחד, השייכות הקבוצתית פחות קשיחה, והקווים החוצצים בין הקבוצות המרכיבות את החברה, הלאומית או האזורית, פחות ברורים ונוקשים. מאידך, ההבניה נעשית תוך התייחסות לשני צירים: זה של השייכות לקבוצות זהות, בדרך כלל על בסיס מוצא (אמיתי או מיתולוגי), וזה של ריבוד אנכי, על בסיס נגישות לאמצעים (מעמד) (Weber, 1922 [1993]). הציר הראשון מחלק את החברה על בסיס ההטרונגניות שלה, השני על בסיס חוסר השוויון (Blau, 1977). שני צירים אלה באים לידי ביטוי ביחס כלפי קבוצות מיעוט בחברה ומשפיע על מרחב בחירת בן/בת הזוג בכלל ובקרב קבוצות שהן חלשות יותר בחברה בפרט,

(Huijnk, Verkuyten & Coenders, 2010). שיעור הנישואין בין קבוצות מוצא שונות, אקסוגמיה, מהווים מדד למידת האינטגרציה או הריחוק החברתי ומידת מרחב בחירת בן/בת הזוג. ככל שחברה יותר הטרוגנית ו/או אי-שוויונית; ככל שההפרדה בין הקבוצות, לאורך ולרוחב, יותר ברורה ונוקשה, כך ייטו אנשים להינשא בתוך קבוצת השייכות (אנדוגמיה) ובתוך קבוצת המעמד (הומוגמיה).

בחירת בן הזוג עמו בוחרים להקים משפחה, אם כן, אינה רק בחירה אישית, חשוב ככל שהמשיכה האישית תהיה בעצם **תהליך** מיון בני הזוג הפוטנציאליים, אלא שיש לה משמעות לגבי המעגלים החברתיים אליהם הזוג כיחידה משפחתית משתייך ועל עיצוב המעגלים האלה בחברה. מכאן שמידות האקסוגמיה וההומוגמיה מגדירות ביחד את מרחב בחירת בן הזוג, כולל התנאים בהם יבחרו נשים לא להינשא כלל.

1.1 סיכום

לסיכום, מוסד הנישואין הינו אחד מאבני היסוד המרכיבים את החברה האנושית כקבוצה חברתית והוא זה שאפשר את התפתחותה מעבר לקבוצה ראשונית. זאת, על ידי הקשרים שנוצרו בין המשפחות אשר אפשרו את איגום המשאבים האישיים והעצמת השימוש בהם ובדרך זו יצרו את התלות ההדדית. על מנת לשמר את הנישואין מחוץ למשפחה הגרעינית כעובדה מוגמרת הבלתי ניתנת לערעור, התפתח טאבו גילוי העריות. לא ברור עד היום האם מקורו הוא ביולוגי או חברתי, נראה כי מדובר בשילוב של השניים שהתפתח לאורך השנים וכיום הוא חלק מהתודעה הקולקטיבית של בני האנוש באשר הם וכלפי מי שמנסה להפר אותו מופעלות סנקציות קשות עד כדי נידוי מוחלט גם בימינו.

ההשקעה החברתית הרבה במיסוד הקשר בן המינים וקיומו מאז שחר ההיסטוריה ועד היום מצביעה על חשיבותו כיחידה הבסיסית ביותר בחברה האנושית (Gough, 1971). יחד עם זאת לא ניתן להתעלם מהשינויים שהזמן הביא עמו. עד לעליית הקפיטליזם הקרבה המשפחתית שימשה כעקרון המארגן המרכזי בכל מעמד ובכל קבוצה אנושית. עם התפתחות המדינה חלה ירידה הדרגתית בחשיבות המשפחה בתפקיד זה (Cherlin, 2004).

תהליך נוסף שתרם להפחתת חשיבות המשפחה כעקרון המארגן המרכזי מבחינת מעמד היחיד בחברה הם השינויים שחלו בשוק העבודה וציאת הנשים לעבודה (Oppenheimer, 1994). דבר שהשפיע ישירות על חלוקת התפקידים הקלאסית שהייתה בין הגברים לנשים, שהיוותה את הבסיס לנישואין ובמסגרתה, תפקיד הגבר הוא לדאוג לפרנסה ותפקיד האישה הוא לדאוג לצרכי

הבית וללדת ילדים. עצמאותן הכלכלית של הנשים ויציאתן ללימודים השפיעה על דחיית גיל הנישואין ועל החלטתן האם להינשא על מנת ללדת מחד ומאידך השפיעו על רמת האטרקטיביות שלהן בעיני הגברים מאחר והמיומנות המרכזית שלהן כבר לא הייתה בתחום אחזקת הבית, (שחר ואלמקייס, 2016; Dykstra & Poortman, 2010).

תהליכים חברתיים אלה, בשילוב הדגש הרב המושם בחברה המערבית על האינדיבידואליזם וחשיבות ההגשמה העצמית ואושרו של היחיד הביאו ליצירתם של תחליפים למוסד הנישואין המסורתיים, שאט אט הופכים להיות מקובלים יותר גם בחברה הישראלית, כדוגמת זוגרות, הורות יחידנית מבחירה, זוגיות חד-מינית וכיו"ב (Fogiel-Bijaoui & Rutlinger, 2013; Reiner, 2013). מסגרות אלה מתקיימות לצד מוסד הנישואין המשמש עדיין כמנגנון העיקרי למיסוד זוגיות והקמת משפחה (שחר ואלמקייס, 2016; Lundberg & Pollak, 2015).

השינויים החברתיים שעברו על החברה האנושית משתקפים גם במוסד הנישואין, אולם לנוכח חשיבותו הרבה מבחינה חברתית והפונקציות החברתיות אותן הוא ממלא, לדוגמה בכל הקשור להסדרת הטיפול וגידול הצאצאים (Bethmann & Kvasnicka, 2011), הוא ממשיך להתקיים כמוסד מרכזי בחברה, כפי שניתן לראות בשיעור אלה הבוחרים בנישואין אל מול אלה שבוחרים במסגרות אחרות כגון הזוגרות, כך לדוגמה בשנת 2016 שיעור הזוגות שחיו בזוגרות בישראל עמד על 6% מכלל הזוגות שחיו ביחד. ול- 68% מהם לא היו ילדים, לעומת 30% מהזוגות הנשואים, (הלפרין-קדרי, גורנשטיין- פינג והורוביץ, 2018). עוד נמצא כי בשנת 2017 בישראל 39.6% מהרווקות ו-41% מהרווקים היו מתחת לגיל 30, בעוד שבקרוב בני 35 ומעלה ישנה ירידה משמעותית בשיעור הרווקים והרווקות, -10.9% מהנשים ו-14% מהגברים. ירידה זו בשיעור הרווקים והרווקות שהם מעל גיל 35, מרמז על כך שמרביתם של הזוגות שחיים יחד ללא נישואין עד גיל 30, נישאים לאחר מכן, (הלמ"ס 2019, לוח 2.4).

2 "שוק" הנישואין

א.2 מבנה "שוק" הנישואין

הבחירה האם ועם מי להינשא הינה מושא להתעניינות רבה מאחר והיא משקפת את המיקום החברתי שיש לנשים ולגברים באותה נקודת זמן ספציפית, ומשקפת עד כמה מתאפשר הקיום של היחיד כאינדיבידואל אל מול הקיום הקבוצתי והשמירה על האינטרסים הקבוצתיים ושל החברה

את עצמה. בחירת בן הזוג מושפעת מהמשיכה האישית לתכונות אופי מסוימות של בן הזוג, מהזדמנויות מבניות הקשורות לשלבי החיים, מגורמים כלכליים, מהישגים לימודיים וגורמים עדתיים ומעצם קיומן של אפשרויות חברתיות אחרות לנישואין והולדת ילדים (שביט ושטייר, Fremeaux & Lefranc, 2015; Goldscheider, 2002; Kalmijn, 1991, 1998; Okun, 1997; Oppenheimer, 1994; Schwartz, 2013).

דיקסון (Dixon, 1971) מציינת שלושה גורמים מרכזיים המשפיעים על ההחלטה האם ומתי להינשא: זמינותם של בני הזוג פוטנציאליים שפנויים באותה עת, ההיתכנות לעצמאות כלכלית לאחר הנישואין ומהם המשאבים הכלכליים שעומדים לרשות בני הזוג לאחר שיינשאו ויאפשרו עצמאות כלכלית וקיומן של חלופות המקובלות חברתית לנישואין לאלה המבקשים שלא להינשא. למעשה, ישנם מספר כוחות חברתיים הפועלים במקביל על היחיד (Schwartz, 2013), ובחירתו היא תוצר של האינטראקציה ביניהם:

1. העדפותיו של היחיד לגבי המאפיינים שיימצאו אצל בן הזוג הפוטנציאלי, תוך התמקדות במשאבים החברתיים, הכלכליים והתרבותיים שלו, כשהגורם המניע הוא רצונו של היחיד לשפר את המיצוב האישי והמשפחתי שלו (Kalmijn, 1998, 2010). מאז שנות ה-70 של המאה הקודמת, חלה עליה משמעותית בישראל בהשתלבותן של הנשים בשוק העבודה, זאת בדומה למגמה העולמית, (אוקון ואוליבר, 2009). שינויים אלה באים לידי ביטוי גם בתהליך בבחירת בן הזוג, מצד הגברים נשים עובדות הן אטרקטיביות יותר בשוק הנישואין מאחר והן בעלות משאבים כלכליים ומצדן של הנשים, בחירה בבן זוג של משאבים יכולה להביא לשיפור מיצובן הכלכלי והסטטוס שלהן, (Raz-Yurovich, 2010). נראה כי חלק מהגורמים לבחירתן של הנשים נובעת בין היתר מהעובדה שלגברים ישנה יותר גישה למשאבים החומריים כתוצאה מהמבנה החברתי שנוצר לאורך השנים ואשר מותיר אותן בעמדת נחיתות כלכלית, כפי שהדבר בא לידי ביטוי לדוגמא בפערי השכר של 20% בין גברים לנשים במשרות דומות, (הלפרין-קדרי, גורנשטיין-פינג והורוביץ, 2018), זאת למרות התמורות הרבות שחלו בחברה (פוקס, 2016; McCrate, 1987).

2. רמת העצמאות הכלכלית של הנשים ויכולתן להתקיים וללדת ילדים ללא בן זוג. עד כמה הנשים נמצאות בסטטוס המאפשר להן לחיות כעצמאיות מבחינה כלכלית בפרט לאור העובדה כי בחברות רבות לגברים ישנה עליונות מסוימת מבחינת השליטה על המשאבים החומריים כתוצאה מהמבנה החברתי שנוצר לאורך השנים (Bertrand, Cortés, Olivetti &

.(Pan, 2015; Dixon, 1978; Dykstra & Poortman, 2010; McCrae & Costa, 1987 לעצמאותן הכלכלית של הנשים ישנה חשיבות רבה מאחר והיא מאפשרת להן לבחור האם להנשא ו/או ללדת ילדים מבלי להינשא (Dixon, 1971; Krzyżanowska & Mascie-) Taylor, 2013, 2014).

3. מידת הפתיחות החברתית והאפשרות לקיומן של חלופות משפחתיות אחרות, המהוות אלטרנטיבה לנישואין והולדת ילדים בעיקר עבור נשים (Dixon, 1971), כדוגמאת אימהות יחידניות מבחירה, (סגל-אנגלצ'ין, אררה וצוויקל, 2010).

4. המגבלות המבניות הקיימות בשוק הנישואין, הקשורות למבנה ולגודלה של הקבוצה העדתית אליה משתייך בן הזוג הפוטנציאלי מחד (Liebersson & Blau & Schwart, 1984; Waters, 1988; Qian & Lichter, 2011; Skopek, Schulz & Blossfeld, 2010; Stier & Shavit, 1994) ומאידך השפעתה של הקבוצה העדתית שאליה משתייך היחיד, על הבחירה שלו בבן הזוג הפוטנציאלי (Weber, 1922; Kalmijn & Tubergen, 2010; Kalmijn, 1998; Kalmijn, 1998; Kalmijn & Tubergen, 2010; Weber, 1922) [1996].

לסיכום, את סך הגורמים המשפיעים על מבנה והרכב שוק הנישואין ניתן לחלק לשלוש קבוצות

מרכזיות:

1. גורמים הישגיים:

המשאבים האישיים בהם מצויד היחיד ואשר באים לידי ביטוי בעצמאות ובמעמדו הכלכלי מצד אחד, ובהישגיו הלימודיים מצד שני. משאבים אלה משפיעים על מעמדו ומיצובו החברתי של היחיד ובדרך זו על חופש הבחירה שלו בקרב בני הזוג הפוטנציאליים (Dalmia, 2011; Furtado & Theodoropoulos, 2011; Kalmijn, 1991; Okun, 2001; Oppenheimer, 1994; Qian, Blair & Ruf, 2001; Qian & Lichter, 2011).

2. גורמים שיוכיים:

הקבוצה העדתית אליה משתייך היחיד ואתה הוא מזוהה משפיעה מאוד על תפיסתו העצמית של היחיד, גם בהקשר למוסד הנישואין, (Goldscheider, & Goldscheider, 1996) ועל התפיסה החברתית אותו. הבדלים הקיימים בקרב קבוצות באוכלוסייה והמבטאים את השוני בתרבות, בהיסטוריה ובמאפייני המקור של הקבוצה (Goldscheider & Waite, 1986; Kalmijn, 1998; Qian & Lichter, 2011, 2013). נישואין מעורבים הינם השלב האחרון למעשה בתהליך ההיטמעות בחברה ומשקפים מחד את מידת הקירבה הקיימת בין קבוצות עדתיות שונות ומאידך את מידת הסגירות של הקבוצה, (Qian & Lichter, 2001).

3. יכולתן של הנשים לבחור האם להינשא או ללדת ילדים מבלי להינשא וההסתברות שלהן להישאר רווקות נמצאו בקשר ישיר לנגישות למשאבים ולעצמאות הכלכלית וחברתית שלהן, (Dixon, 1971), בפרט לאור העובדה כי בחברות רבות לגברים ישנה קדימות מסוימת מבחינת השליטה על המשאבים החומריים כתוצאה מהמבנה החברתי שנוצר לאורך השנים (Dixon, 1987; McCrarte, 1975), 1971. דוגמא בולטת לכך אנו רואים בעלייה הניכרת, במהלך העשורים האחרונים, של אמהות יחידניות מבחירה, שמרביתן נשים משכילות מהמעמד הסוציאקונומי הגבוה, שנמצאות בשנות ה-30 וה-40 לחייהן אשר בוחרות ללדת ילדים מבלי להינשא, (סגל-אנגלצ'ין, אררה וצוויקל, 2010)

מידת חשיבותם של הגורמים ההישגיים והשיוכיים בתהליך בחירת בן הזוג משתנה מחברה לחברה ותלויה במבנה החברתי ובגורמים המעצבים אותו. אחד הגורמים שעיצבו את המבנה החברתי במדינת ישראל הוא גלי העלייה אשר הגיעו לאורך השנים. לצד מדיניות כור ההיתוך שהונהגה במהלך השנים הראשונות על ידי הממשלה ושמטרתה הייתה להביא ליצירת דמות ישראלית ייחודית נוצרו בפועל קבוצות חברתיות טריטוריאליט שהמשותף העיקרי ביניהן היה ארץ המוצא ממנה הגיעו. קבוצות עדתיות אלה הן משמעותיות בחייו של היחיד ומשפיעות על הבחירות בחייו. מכאן החשיבות הרבה שיש לגורם השיוכי, בישראל, לעומת הגורמים ההישגיים בבחירת בן הזוג, (שטייר ושבית, 1997; Okun, 2001). ניתוח גורמים אלה מלמד על מידת הקרבה בין הקבוצות החברתיות השונות ומערכת הריבוד החברתית, על חשיבות הזהות העדתית, המתחם בין קבוצות עדתיות, המצב הכלכלי והמבנה החברתי.

2.2 גורמים הישגיים

1.2.2 מעמד כלכלי, משאבים אישיים

מעמדו הכלכלי של היחיד והמשאבים האישיים העומדים לרשותו הם בין הגורמים ההישגיים המרכזיים הפועלים בשוק הנישואין. רצונו של היחיד לשפר ולהבטיח את מיצובו האישי והחברתי שזור כחוט השני בכל פעולותיו ובחירותיו לאורך השנים, דבר שבא לידי ביטוי גם בתהליך בחירת בן הזוג. מבט מעמיק מלמד כי ישנה נטייה לבחור בבני זוג בעלי משאבים כלכליים, חברתיים או אישיים שיכולים לקדם את היחיד בחברה שבה הוא חי (Becker, 1991; Jalovaara, 2012). (Kalmijin, 1994).

החברה האנושית עברה כברת דרך ושינוי מהותי לעומת הימים שבהם הייתה הפרדה מוחלטת בין תפקידי הגבר לתפקידי האישה. בעבר היה שוק העבודה פתוח בעיקר לגברים ותפקידן של הנשים התמקד בתחום משק הבית וגידול הילדים. ההפרדה בין התפקידים כבר אינה מוחלטת ויש שילוב בין התחומים שבעבר הוגדרו כגבריים או נשיים, ובין תפקידי הגבר והאישה (Becker, 1974; Oppenheimer, 1994). למרות זאת ניתן לראות שההפרדה ממשיכה להתקיים גם כיום, אם כי בממדים ובאופנים שונים, ויש לה השפעה על דפוסי הנישואין (Oláh, Kotowska, & Richter, 2018).

פרסונס (Parsons, 1949) ראה בהפרדה הדיכוטומית בין התפקידים, לא רק כורח מציאות שנבע ממבנה החברה דאז, אלא מנגנון פונקציונאלי וחיוני שנועד לשמר את החברה האנושית. באמצעותו נוצרה הפרדה מלאכותית אך ברורה בין המינים, שצמצמה במקורות הקונפליקט בין בני הזוג ובכך אפשרה יציבות זוגית ומשפחתית. לעומת זאת, בקר (Becker, 1974, 1981) ראה בהפרדה המגדרית בתחומי התעסוקה, גורם המאפשר את הקיום והיציבות המשפחתית, אולם הדגש בתפיסתו הוא כלכלי. הוא הדגיש את חשיבותם של הרווחים החומריים הנוצרים מעצם קיום הנישואין. לדעתו הנישואים נוצרים וממשיכים להתקיים כיוון שהם כדאיים כלכלית לבני הזוג, כאשר לכל אחד מהם התמחות בתחום אחר ונוצרים ביניהם יחסי חליפין המאפשרים קיום משק כלכלי. על כן הוא טען כי גברים בעלי כישורי תעסוקה גבוהים יינשאו לאישה שהיא בעלת כישורים גבוהים בתחום אחזקת הבית והילדים (Becker, 1991; Kalmijn, 1994) וכך כל אחד מהם יוכל למקסם את יתרונותיו.

על פי תיאורית החליפין (Becker, 1991; Dalmia, 2011; Schwartz, Zeng, & Xie, 2016), היסוד לקיומו של שוק הנישואין נובע מהצורך הבסיסי של האדם להעצים את רווחיו האישיים אל מול השקעתו, ולפיכך בחירת בן/בת זוג תתבסס על עיקרון זה בתחומים שונים כגון: חליפין של סטאטוס כלכלי וחברתי בתכונות פיזיות, או במילוי תפקידים חברתיים שונים וכדומה. משמעות הדבר, שבני הזוג הפוטנציאליים מוערכים על בסיס המשאבים בתחומים השונים, שאותם הם והוריהם יכולים להציע (Dribe & Lundh, 2010; Goldscheider & Waite, 1986; Kalmijn, 1998). משאבים סוציו-אקונומיים מוגדרים כמשאבים המאפשרים רווחה כלכלית וסטאטוס חברתי למשפחה, והנטייה היא להגדיל אותם באמצעות בחירה בבן/בת זוג שיכול לאפשר זאת (Gullickson & Fu, 2010). לדעת קלמיין (Kalmijn, 1998) החליפין המתקיימים תלויים מאוד במקומה של האישה בחברה, כלומר, במידת מעורבותה בשוק העבודה ובתפקידים שהיא ממלאת.

ככל שמעורבותה בשוק העבודה מצומצמת יותר, כך יתקיים יותר הדפוס הקלאסי של החליפין המתבסס על כישוריה בתחום עבודות הבית, אל מול התפקיד שממלא הגבר בשוק העבודה. במקביל, נוכח העלייה בשיעור הנשים המשתלבות בשוק העבודה, פחת במהלך השנים הרווח ממוסד הנישואין, שהתבסס על דפוס החליפין הקלאסי. העלייה הדרמטית שחלה בשנים האחרונות בשיעור הנשים העובדות הביאה לשינוי מעמדן ולעצמאותן הכלכלית, כמו גם לירידה במידת הרווח והתלות שנבעו מהנישואין (Bethmann & Kvasnicka 2011), דבר אשר השפיע ישירות על אופן ועיתוי בחירת בן הזוג על ידי נשים וגברים (Kalmijn, 1998, 2011; Oppenheimer, 1994).

בקרב הנשים הדבר מתבטא בירידה של מידת החיוניות והחשיבות של הנישואין בעיניהן, ובדחיית מועד הנישואין והולדת הילדים עד לסיום הלימודים האקדמיים והשתלבות במעגל העבודה. בקרב הגברים ניתן לראות מגמה מעורבת: חלה ירידה במידת המרכזיות והצורך בבת זוג, מאחר והנשים נתפסות כעת כפחות מיומנות בתחום אחזקת הבית וגידול הילדים, דבר שהביא לירידת הרווח הישיר מהנישואין (Oláh & Kotowska & Richter, 2018; Oppenheimer, 1994).

מאידך גיסא, חלה עלייה במידת האטרקטיביות של נשים משכילות כיוון שהן יכולות לתרום יותר לסטאטוס המשפחתי באמצעות משכורת גבוהה וסטאטוס הנובע מעבודתן (Davis, 1984; Okun, 2001).

דפוס החליפין בין הגברים לנשים, אינם מתבטאים רק בתחום הכלכלי וממשיכים להתקיים בחברה המודרנית בתחומי חיים נוספים. טיילור וגלן (Taylor & Glenn, 1976) מציעים דרך נוספת של חליפין, על פיה גבר בעל סטאטוס חברתי גבוה והכנסה גבוהה יישא אישה הנחשבת יפה. הקשר ביניהם מייצג חליפין בין המשאבים הכלכליים של הגבר לגילה ויופייה החיצוני של האישה ועדות לכוחו החברתי. דפוס נוסף של חליפין הוא בין קבוצות עדתיות, בהתאם למעמדן החברתי. אדם המשתייך לתת-קבוצה עדתית מסטאטוס נמוך בחברה, יכול להגדיל את סיכוייו להינשא לבן/בת זוג ממעמד חברתי גבוה יותר, אם יש ביכולתו להציע תמורה כגון סטאטוס סוציו-אקונומי גבוה יותר או תכונות פיזיות הנתפסות כחשובות בעיני הקבוצה (Kalmijn, 1994; Peres & Schrift, 1978; Rosenfeld, 2005; Taylor & Glenn, 1976).

לסיכום, לאורך השנים עברו דפוסי החליפין, על גווניהם השונים, שינויים, אך הם עדיין נדבך חשוב ומשמעותי בשוק הנישואין. על פי תיאורית החליפין (Becker, 1991), היסוד לקיומו של שוק הנישואין נובע מהצורך הבסיסי של האדם להעצים את רווחיו האישיים אל מול השקעתו, ולפיכך בחירת בן/בת זוג תתבסס על עיקרון זה בתחומים שונים כגון: חליפין של סטאטוס כלכלי

וחברתי בתכונות פיזיות, או במילוי תפקידים חברתיים שונים וכו'. לאור זאת יש חשיבות רבה לחקור זאת בתהליך ניתוח שוק הנישואין המקומי.

2.2.2 השכלה

הגורם ההישגי המרכזי הוא ההשכלה. הישגיו הלימודים של היחיד משפיעים על תחומי החיים השונים כמו גם על תהליך בחירת בן הזוג. הישגים בלימודים יוצרים מחסומים ופערים בין האנשים ותחום הלימודים ורמת ההשכלה הנרכשת הם שני הגורמים העיקריים שאחראים להשתלבותם של האנשים בתחומי תעסוקה שונים. התוצאה היא חלוקת האוכלוסייה לשכבות הומוגניות למדי על פי רמת וסוג ההשכלה (Mare, 1991; Rockwell, 1976).

הפרדה זו באה לידי ביטוי גם בדפוסי הנישואין. בשוק הנישואין תכונות הפרט משמשות תפקיד כפול. מחד הם ערך ה"סחורה" שהחתן או הכלה הפוטנציאלי משווק, ומאידך הם גם המשאבים שאיתם הוא בא לקנות את סחורתו. במילים אחרות, אנשים בעלי השכלה גבוהה יותר הם אטרקטיביים יותר במערכות נישואין (Kalmijn, 1991; Okun, 2001, 2004; Qian & Preston, 1993). התוצאה הטבעית היא מיון של בני זוג על פי תכונותיהם האישיות, הומוגמיה כללית מבחינת רמת ההשכלה של בני הזוג ועם זאת, גם קביעת ערכם של תכונות אחרות יחסית לרמת ההשכלה, כשהסיכוי להינשא על פי רמת ההשכלה עולה ככל שהקבוצה החברתית אליה משתייכים היא הומוגמית יותר מבחינת מאפייני ההשכלה וגדולה מספיק, (Blossfeld & Tim, 1994; Stier & Shavit, 2003).

אולם, ראיית ההשכלה כמשאב בר-שווק היא אולי ראייה צרה מדי. עצם הלימודים במסגרת אחת יוצרים נקודת מפגש עם בני זוג פוטנציאליים אשר לומדים באותה מסגרת, (Mare, 1991; Mcclendon, 2018). מעבר לכך, הלימודים מעצבים את תפיסתו העצמית של היחיד ומשפיעים על השקפת עולמו. רמת הלימודים משתקפת גם בסגנון החיים המתפתח אצל היחיד, בהעדפותיו התרבותיות, במערכת הערכים האישיים ובטעמו בתחומי העניין השונים (Kalmijn, 1991; Rosenfeld, 2005). הלימודים, ברמות שונות, יוצרים, אם כן, קבוצות מלוכדות וסגורות יחסית המבדילים בין השייכים לכול קבוצה וקבוצה.

לצד התפתחותו האישית של היחיד וחשיפתו לכאלה שאינם שייכים לקבוצתו עולה גם מידת עצמאותו מאחר והוא מופרד ממשפחתו ומקבוצתו המורחבת. עצם ההצטרפות למסגרת הלימודים אשר מקבצת צעירים מקבוצות שונות, על בסיס חינוך והשכלה, תוך הפרדתם מהשגחת

המשפחה והקבוצה האורגנית, מפחיתה את כוחם של אלה מול היחיד, מעלה את יכולת הסתגלותו לתרבות אחרת ואת כוחה של המסגרת הלימודית בעיצוב הערכים האישיים בנושא נישואין ומשפחה (Blau & Schwartz, 1984; Furtado, 2012).

טעות היא, אם כן, לראות בנישואין רק מערכת שיעודה העיקרי הוא חלוקת עבודה בין בני הזוג ומקסום הרווח האישי. זהו קשר רגשי המתבסס על סולידאריות הדדית, אמפטיה ואכפתיות, ולכן טבעי הוא שבחיפוש אחר בן זוג תהיה העדפה לדומה מבחינה אישית, ולא לשונה. מבוגרים בעלי השכלה תיכונית נישאים זה לזה כיוון שהם נהנים האחד מחברתו של השני, ולא עקב חוסר ברירה (Rosenfeld, 2005). אולם תהליך החיפוש אחר בן הזוג המתאים מונחה על יד ההזדמנויות הנוצרות למפגשים והדרך בה האחר המתאים מוגדר על ידי האדם עצמו ועל ידי אחרים הקרובים לו.

בתהליך בחירת בן הזוג חלה לאורך השנים עלייה בחשיבות ההישגים הלימודיים (Kalmijn, 1991) והם אלה שלמעשה סוללים את הדרך לניוד החברתי של היחיד ולשיפור הסטטוס החברתי שלו, בפרט בקרב קבוצות מוצא שמעמדן החברתי נמוך יותר (Furtado, 2012). זאת מכמה טעמים עיקריים: ההישגים הלימודיים הם שקובעים במידה ניכרת את עתידו הכלכלי של כל אחד מבני הזוג, דבר המשפיע על מיצובם בשוק הנישואין; ועם זאת, ההשכלה יוצרת מכנה משותף בין בני הזוג, ובכך מגבירה את הדמיון ביניהם ומעלה את סיכויי הישארותם כזוג לאורך שנים. בד בבד, במידה וקבוצות שייכות באוכלוסייה שותפים לאותה מסגרות השכלה, ההשכלה מפגישה וחושפת את האנשים לכאלה שאינם משתייכים לקבוצתו האורגנית, ומגדילה בכך משמעותית את סיכויי הנישואין מחוץ לקבוצות המוצא. עוד נמצא שבקרב אלה שהם בעלי השכלה גבוהה, ההומוגמיה, נישואין לאלה הדומים לך מבחינת השכלה, מחליפה את האנדוגמיה, (Çelikaksoy, Nekby & Rashid, 2010) ואילו בקרב אלה שמשתייכים לאותה קבוצת מוצא ובעלי השכלה דומה, נמצא שהנטייה העיקרית היא להינשא נישואים אנדוגמיים (Kalmijn, Okun & Khait-Marely, 2010; 2012).

נוסף להשפעה הישירה שיש להשכלה על מיצוב מעמדו של היחיד בכלל ובשוק הנישואין בפרט, בקרב הנשים היא מביאה לדחיית גיל הנישואין, (Goldscheider, & Goldscheider, 1996). נשים אשר בוחרות להמשיך את לימודיהן, נוטות לדחות את לימודיהן עד לסיום הלימודים (Sabbah & Karkaby, & Stier, 2017). לנוכח החשיבות הרבה שמייחסים לגיל הצעיר, בעת הכניסה לנישואין, סיכוייהן של נשים אלה להינשא פוחת ככל שגילן עולה, דבר המצביע על ההשפעה הדואלית שיש

להשכלה על הנשים. מחד עצם רכישתה פותחת בפניהן אפשרויות רבות בכל הקשור לבחירת בן הזוג ולנישואין ומאידך דחיית גיל הנישואין עקב רכישת ההשכלה מפחית את סיכוייה להינשא. לסיכום, ההשכלה אותה רוכשת האישה הופכת עם השנים לגורם המכריע את הכף בין נישואין אנדוגמים לאקסוגמים ומשפיעה על ערכה בשוק הנישואין ובה בעת, יכולה לגרום לירידה בסיכוייה להינשא.

2.ג גורם שיוכי: עדתיות

1.2.2 הזדמנויות מבניות

המעבר מהחברה השבטית בה חייו של היחיד היו מרוכזים סביב קבוצתו האורגנית מן היום בו נולד ולרוב עד יומו האחרון לחברה המודרנית שהיא חברה פתוחה ודינאמית השפיע מאוד על אורח חייו. כבר מגיל צעיר מאוד, הוא נחשף לכאלה שאינם משתייכים לקבוצתו האורגנית, החל מאזור המגורים בו בחרו הוריו לגור, הקהילה המקומית, מוסדות החינוך ועוד. מעורבותו במעגלים אלה לאורך השנים מתבטאת בחשיפה ממושכת לאנשים שאינם משתייכים לקבוצתו האורגנית, זאת לצד חייו במסגרת קבוצתו, והיא גורם משמעותי בעל השפעה בתהליך בחירת בן הזוג (Monden & Smits, 2005).

מידת השפעתם של המעגלים החברתיים אליהם נחשף היחיד לאורך השנים, והאופן שבו הם מתנהלים, אינם אחידים, והם תלויים בהרכב האוכלוסייה דרכה הוא עובר, ובמידת האינטנסיביות של הקשרים המתקיימים. בעוד בית הספר היסודי נוטה להיות מקומי, והאוכלוסייה הלומדת בו הומוגנית, התיכון, הצבא, מקומות הבילוי והלימודים האקדמיים הינם מקומות בהם היחיד נחשף לקבוצות אוכלוסייה חדשות ומגוונות, ובכך הוא מעלה את סיכוייו להכיר בני זוג חדשים ולהינשא מחוץ לקבוצתו (Heaton & Blossfeld & Timm, 2003; Jacobson, 2000).

אל מול החשיפה לחדש והלא-מוכר, חוזר היחיד בכל פעם אל קבוצתו האורגנית. סיכוייו של היחיד להינשא במסגרת קבוצתו, אף שנחשף לכאלה שאינם משתייכים לקבוצתו, עולים ככל שמידת האינטראקציה שלו בתוך קבוצתו האורגנית אינטנסיבית יותר ומתקיימת על בסיס יומי. מקור עוצמתה של הקבוצה נובע מהקשר האינטנסיבי והתלות של הפרט במסגרת שאלה הוא משתייך ומאידך מיכולתה להטיל על היחיד סנקציות (Kalmijn, 1998; Peres & Schrift, 1978; Weber, 1922 [1996]). גורמים נוספים שהם משמעותיים בתהליך בחירת בן הזוג, הם גודלה של הקבוצה, מיקומה הגיאוגרפי ומידת ריכוזה הטריטוריאלי (Blau & Schwartz, 1984). ככל

שהקבוצה האורגנית אליה משתייך היחיד קטנה ומפוזרת יותר, סיכויי להינשא בתוך קבוצתו פוחתים מאחר והאפשרויות מצומצמות ומוגבלות. לעומת זאת, קבוצה גדולה שאנשיה מתגוררים בסמיכות גאוגרפית מעלה את הסיכוי שלו להינשא אנדוגמית, בתוך הקבוצה, מאחר שקיימים בה יותר מועמדים מתוכם הוא יכול לבחור בן זוג. גם למיקומה הגיאוגרפי של הקבוצה ביחס לסביבה ישנה השפעה. עצם המגורים במטרופולין מתבטאים באקסוגמיה גבוהה יחסית, מאחר שהם מאפשרים את היווצרותם של קשרים עם אנשים מקבוצות שונות, לעומת קבוצות המתגוררות באזורים מבודדים ומנותקים (Heaton & Jacobson, 2000; Lieberman & Waters, 1998).

על משמעותם של הקשרים החברתיים עם כאלה שהם ממעגלים ומקבוצות חברתיות אחרות אנו למדים מהתיאוריה המקרו-סוציולוגית של בלאו (Blau, 1977). התיאוריה משלבת בתוכה את הרעיון המרכזי של סימל (Blau, Becker & Fitzpatrick, 1984) לפיו המבנה החברתי בחברות ובקהילות מורכבות מאפשר קשרים בין קבוצות בעלות גבולות מצטלבים. סימל (שם) הגדיר "מבנה חברתי" כמרחב רב-ממדי הבנוי ממעגלים שונים כגון מסגרת דתית, מסגרת לימודית, מסגרת תעסוקתית, וסטאטוס סוציו-אקונומי. להבדיל מחברות ראשוניות, בהן היחיד השתייך למספר מעגלים שכל אחד מהם היה הרחבה של המעגל הראשוני, ללא ממשקים עם מעגלים חיצוניים, בחברה המודרנית היחיד משתייך למספר מעגלים בו-זמנית, שלא אחת יש קשר או הצטלבויות ביניהם. ההצטלבויות החברתיות מחד גיסא, והתפתחותן והעצמתן של היחיד והירידה בתלות שלו בקבוצה האורגנית מאידך גיסא, הם שמאפשרים קשר בין הקבוצות ונישואים מעורבים. לכן, מידת האנדוגמיה הקבוצתית משמשת מדד ללכידות הפנימית של הקבוצה ולמרכזיותה בחיי חבריה.

היחיד נולד לקבוצה עדתית, נתון המלווה אותו לאורך כל חייו. הקבוצה נעה במעגלים חברתיים רחבים, וכבר מהשלב הראשון מתרחש מפגש בינו לבין אחרים המשתייכים לקבוצות שונות. מפגשים אלה תלויים בגורמים מבניים כגון גודלה של קבוצת האם, אזור המגורים, המוסדות החינוכיים אליהם הוא מגיע, המיקום הגיאוגרפי ועוד. כל אלה קובעים את מידת חשיפתו לאנשים מחוץ לקבוצתו. השילוב בין גורמים אלה, לבין הסנקציות אותן מטילה קבוצת האם על אינטראקציה עם אלה שאינם משתייכים אליה, ישפיעו מאוד על הסיכוי להינשא מחוץ לקבוצה, (Blossfeld & Timm, 2003; Weber, 1922 [1996]). סיכוי זה גדל באופן משמעותי ככל שהיחיד מעורב במספר רב יותר של מעגלים חברתיים החושפים אותו לאנשים רבים שאינם שייכים לקבוצתו העדתית, (Heaton & Jacobson, 2000). המעגלים החיצוניים מאפשרים ליחיד לבחור

במענה הרצוי לו לצרכיו, ומשחררים אותו מהתלות בקבוצתו. בתהליך זה פוחתת בהדרגה הלכידות הקבוצתית, והגבולות נחלשים, דבר הבא לידי ביטוי גם בשינוי בדפוסי הנישואין.

2.1.2 זהות תרבותית וסנקציות קבוצתיות

בכל חברה אנושית ישנם מנגנונים שונים לסיווג וחלוקה של החברים בה. אחד מהם, בחברה הישראלית, הוא ארץ המוצא או ארץ מוצא ההורים. ארץ המוצא מהווה בסיס להגדרת הקבוצה העדתית אליה משייכים את היחיד, כאשר ההשתייכות לקבוצה עדתית משפיעה על זהותו ותפיסתו האישית וכן על תפיסת החברה אותו. שוני עדתי זה הוא משמעותי גם בתהליך בחירת בן הזוג (שביט ושייך, 1997; Kalmijin, 1998), אולם מידת החשיבות משתנה בהתאם למידת הסגירות של הקבוצה (Okun 2001, 2004). בבואנו לבחון מהי אותה קבוצה עדתית אנו נדרשים להגדיר אותה מעבר למשמעות הבסיסית אשר נובעת מהגורם המשותף לכלל חבריה והוא ארץ המוצא. קבוצה עדתית מוגדרת כישות קולקטיבית בעלת מאפיינים ייחודיים, גבולות ברורים ומנגנונים לשמירתם, אותם חולקים חבריה במשותף (Banton, 1998; Ben Rafael, 1982; Weber, 1922 [1996]; Wimmer, 2008). מאפייני הקבוצה העדתית:

- מאפיינים דומים כגון דת, היסטוריה משותפת ושפה.
 - מאפיינים סוציו-תרבותיים ייחודיים.
 - מודעות לשונות מהקבוצות האחרות ורצון להמשיך ולשמר את הקבוצה כשונה וייחודית. מיקום ייחודי בסולם חברתי ו/או מילוי תפקיד חברתי ייחודי.
- מאחר והקבוצה הינה חלק מהחברה הרחבה יותר ובין שתי הקבוצות מתקיימת אינטראקציה על בסיס יומי מעל ראשה מרחפת סכנה של טשטוש הגבולות שיכולה להביא להיטמעותה ולבסוף אף להיעלמותה. כמו כן חשיפתו של היחיד למסגרות שונות כגון בית ספר, אוניברסיטה וכדומה, מפגישה אותו עם אחרים שאינם שייכים לקבוצתו העדתית. מצב זה של יציאה אל מחוץ לקבוצה, וההתערות בקבוצות אחרות יוצר איום על המשך קיומה של הקבוצה העדתית כקבוצה ייחודית ועצמאית. במטרה להמשיך ולשמור על גבולותיה ולהימנע מסכנת ההיטמעות בסביבה, מנסה הקבוצה העדתית לתת לחבריה מענים בתחומי ומעגלי החיים השונים. תהליך זה מתאפשר באמצעות בניית רשת חברתית מקומית חזקה המורכבת מארגונים מקומיים הנותנים מענה בתחומי החיים השונים, וממערכות יחסים בלתי פורמאליות בין חברי הקבוצה (Gordon, 1964).

אל מול הרשת החברתית שנועדה לחזק את הקשרים בן חברי הקבוצה מתפתחים כאמור קשרים חברתיים עם כאלה המשתייכים לקבוצות עדתיות אחרות, כשחלקם אף מסתיימים בנישואין. הסיכוי להינשא נישואין מעורבים עולה ככל שהקשרים עם בני קבוצות אחרות מתקיימים בגילאים מבוגרים יותר. נישואין אלה יוצרים איום על תחושת הלכידות הפנימית, על האחידות הקבוצתית ובמקרים קיצוניים על המשך קיומה של הקבוצה (Gordon, 1964; Pagnini & Morgan, 1990).

קלמין (1998) מתאר שני מנגנונים שנועדו לצמצם את דפוס הנישואים המעורבים :

1) פיתוח הזדהות קבוצתית גבוהה, על ידי העברת ערכים אנדוגמיים על מוסד הנישואים. ההזדהות הקבוצתית תגרום לנטייה של היחיד הרואה עצמו כחלק מהקבוצה, להתרחק מזרים או להימנע מקיום אינטראקציה עמם. ככל שההזדהות גבוהה, הנטייה תהיה להינשא בתוך הקבוצה ולא מחוצה לה.

2) מערכת סנקציות הניתנות להפעלה על ידי המשפחה הגרעינית או על ידי הקבוצה כקהילה (Weber, 1922 [1996]). מערכת הסנקציות מופעלת כאשר היחיד בוחר לצאת אל מחוץ לקבוצתו ולבחור את בן או בת הזוג במעגלים אחרים. ככל שהקבוצה אליה הוא משתייך מלוכדת יותר וסגורה, מערכת הלחצים שתופעל עליו תהיה אינטנסיבית יותר.

לסיכום השתייכותו של היחיד לקבוצה העדתית היא נתון שאליו הוא נולד. לאורך שנות התבגרותו, הקבוצה היא מעין מעגל מורחב המלווה אותו ותומך בו. לצדה, יש ליחיד בחיים המודרניים ממשקים נוספים עם אנשים המשתייכים לקבוצות שונות משלו. האינטראקציה עם קבוצות אלה מגבירה את הסיכוי שלו להיכרות קרובה עם בני קבוצות אלה, ואף לנישואין עם בן או בת זוג שאינם משתייכים לקבוצתו העדתית. זהו תהליך שיש לו השפעה ישירה על המשך קיומה של הקבוצה. אחוז הנישואין מחוץ לקבוצה העדתית משקף למעשה את מידת הלכידות הפנימית וממשיות הגבולות. חשוב לציין שהוא תלוי, מצד אחד, בהזדמנויות מבניות ואפשרויות החליפין בין בני הזוג ומהצד האחר הוא תלוי במידת הדומיננטיות של מנגנוני המניעה והסנקציות הקיימים בקבוצת האם ומהווה גורם מרכזי בעיצוב הקבוצה ושמירתה ככזו.

3.1.2 אינטרסים קבוצתיים ושוק הנישואין

תיאוריית החליפין שהוצגה קודם, מתייחסת לרווח האישי של היחיד מהנישואין בעוד שהגישה המבנית תפקודית וגישת הסיוע החברתי (Durrani, 2013; Leavitt, 2013) מתייחסות לרווח הקבוצתי שיש לקבוצה אליה משתייך היחיד. תיאוריות אלה רואות בנישואין האקסוגמיים מנגנון

המשמר את האינטגרציה חברתית, תוך הקפדה על האינטרסים הקבוצתיים מחד ולכידות החברה והרווחה מאידך. על פי גישה זו, הנישואין הינם פעולת חליפין בין שתי קבוצות שאירים ולא בין יחידים, ונישואי נשים מקבוצה א' לקבוצה ב' מגבירה את שיתוף הפעולה ויכולת ההישרדות של שתיהן, ועמידותן כנגד קבוצות אחרות. גבולות האנדוגמיה והאקסוגמיה מגדירות את הרשת חברתית ובדרך זו גם מפחיתים את התחרות והמתח בתוך קבוצת השאירים עצמה (Durrani 2013; Lévi-Strauss, 1969). אף אם הנישואים כחליפין של נשים בין הקבוצות מתקיימים בעיקר בחברות מסורתיות, בהן ראש המשפחה מחליט עם מי תינשא, וכנגד איזו תמורה, גם בחברות בת זמננו אותו מנגנון פועל, אף אם בדרכים אחרות, כדי להגדיר מה הם הנישואים המועדפים ולהטיל סנקציות על מי שמפר מוסכמות אלה.

ברור שעצם היותם של הנישואין מנוף למימוש צרכים חברתיים או אישיים אינו מהווה ערובה לשלמות התהליך, וודאי הוא שלא כל ההחלטות ייעשו על פי מודל בחירה פשוט. השייכות הקבוצתית, בחברה בה אנשים משתייכים למספר קבוצות או מעגלים חותכים (Blau, 1977) אינה בהכרח חד-משמעית. מספרי הגברים הזמינים אינו בהכרח הולם את מספרי הנשים בקבוצות השונות ועצם הבחירה בידי הפרט פותח פתח לשינוי בערך שניתן למרכיבים השונים בתהליך הבחירה. אולם, אנו משערים שחשיבותם של שייכות לקבוצות שונות בחברה, שיוכיים (מוצא) והישגיים (מעמד – השכלה) יבואו לידי ביטוי בהתפלגות תכונות בני הזוג הנבחרים כנגד תכונות הנשים הנישאות – מתחתנות (Dribe & Lundh, 2010).

ג.2 יכולתן של הנשים לבחור האם להינשא כפי שהיא מתבטאת בשוק הנישואין

יכולתן של הנשים לבחור שלא להינשא נמצאה בקשר ישיר לנגישות למשאבים ולעצמאות הכלכלית וחברתית שלהן, (Dixon, 1971). דוגמא לכך ניתן למצוא בתופעת האימהות היחידניות מבחירה, מונח המתאר נשים שמרביתן משתייכות למעמד סוציו-אקונומי בינוני וגבוה, משכילות, בעלות ביטחון תעסוקתי וכלכלי, הבוחרות להביא ילדים מחוץ למסגרת נישואין או מסגרת זוגית אחרת (וייס-שדה ושחר, 2014; Mannis, 1999; Hertz, 2006; Bock, 2000). עצמאות כלכלית היא זו המאפשרת להן לבחור כיצד לחיות, גם אם הדרך בה בחרו היא בניגוד לקבוצת המוצא אליה משתייכות, מאחר והן אינן סמוכות על שולחנו של איש. היכולת להגיע לעצמאות כלכלית קשורה לרוב להשכלה אותה רוכשת האישה, תהליך שאף הוא מביא לדחיית עיתוי הנישואין, עד לסיום

הלימודים (Sabbah-Karkaby & Stier, 2017). בחברות המסורתיות יותר בהן לגברים ישנה שליטה על המשאבים והנשים תלויות למחייתן באביהן או בבני זוגן שם יכולת הבחירה האם להינשא היא מוגבלת יותר ולרוב אינה קיימת. לעומת זאת בחברות בהן נשים הן עצמאיות כלכלית ושהאפשרות לגדל ילדים אינה מוגבלת רק למסגרת הנישואין אזי עולה הסיכוי למצוא נשים שנישאו בגיל מבוגר או כאלה שלא נישאו כלל וילדו ילדים במסגרות אחרות (Cheng, 2014; Dixon, 1971, 1978; Dykstra & Poortman, 2010). בדומה לחברות מערביות אחרות, גם בישראל התרחש במהלך העשורים האחרונים שינוי חברתי דרמטי שבא לידי ביטוי בעליה המשמעותית של הנשים היהודית שלהן השכלה אקדמית, (DellaPergola, 2000), ובשיעורן ההולך וגדל בשוק העבודה בכלל ובתפקידים בכירים בפרט, (Mandel & Birgier, 2016; DellaPergola, 2000). שינוי שהשפיע גם על הרחבת יכולת הבחירה החופשית של הנשים בישראל, כפי שבא לידי ביטוי לדוגמה בקרב, רווקות שבוחרות ללדת ילדים מבלי להינשא ובקרב האימהות היחידניות מבחירה בישראל, שמרביתן אקדמאיות ומשתייכות לקבוצת נשים בעלות שכר בינוני ומעלה, (וייס-שדה ושחר, 2014; Segal-Engelchin, Erera, & Cwikel, 2012). לצד תהליכים אלה, עדיין נראה כי הנשים הרווקות נאלצות להתמודד עם סטריאוטיפים ומופעלים עליהן לחצים רבים (Lahad, 2012). יתרה מכך החברה הישראלית אינה רואה ברווקות תוצר של בחירה חופשית ומקובלת על אף התרחבות תופעת הרווקות בעולם המודרני (שחר ושרון, 2010). הרווקות נתפסת כשלב מעבר לקראת חיים שלמים ומשמעותיים (להד, 2007) ומאמצע שנות העשרים ישנה ציפייה חברתית מהרווקה למצוא קשר ולהתמסד (אלמוג, 2004). אלו מופנים כלפי אוכלוסיית הרווקים בכלל, וכלפי נשים רווקות בפרט (רודין, אלמוג ופז, 2008; שטול, 2003) והן חוות לחץ חברתי סביב נישואין יותר מגברים רווקים (שחר ושרון, 2010). לצד זאת עצמאותן הכלכלית היא זו שמאפשרת להן לבחור האם להיות אמהות והאם להינשא.

3 "שוק" הנישואין בישראל

ישראל היהודית היא חברה המורכבת ממגוון רב של אנשים, דור ראשון ושני לעולים שעלו למדינה שחרטה על דיגלה את מדיניות "כור ההיתוך" (Rosen, 2004; Okun, 2004; Goldscheider, 2002). מציאות זו באה לידי ביטוי בדרך שבה נקלטו העולים, בדפוסי החיים, בנישואין, בתמותה ובכל מעגלי החיים שהתפתחו בישראל. העיקרון המנחה היה רצונם של הוגי ומקימי המדינה ליצור

דמות ישראלית "צברית" שתהיה ייחודית ושונה מדמותם של העולים החדשים, אך מה שקרה בפועל אינו בהכרח הולם את הציפיות ויתרה מכך הזהות החדשה, לרבות זו של אלה שנולדו בישראל, לא פחתה עם השנים (Fischer, 2016; Lewin-Epstein & Cohen, 2019).

כתברה קולטת עלייה, עברה החברה הישראלית מיום הקמתה שינויים דמוגרפיים אינטנסיביים שבסופם נוצר פסיפס של תרבויות לצד מבנה מעמדי המשקף את הפערים בין הקבוצות החדשות השונות. עם קום המדינה חיו בה כ-650,000 יהודים, מרביתם עולים חדשים או בני דור שני להורים שעלו ממרכז וממזרח אירופה. באותן שנים היו העולים מהמדינות הערביות מיעוט בחברה. בעשור הראשון שחלף מקום המדינה ועד לתחילת שנות ה-60, הגיעו גלי עלייה גדולים מאוד, יחסית לאוכלוסייה היהודית שחיה כבר בארץ, כמחצית מהם מארצות האסלאם והיתר מארצות אירופה. מתחילת שנות ה-60 הואט קצב העלייה, אולם לאחר התפרקותה של ברית המועצות לשעבר, בסוף שנות ה-80, החל גל עלייה שהגיע לשיאו בן השנים 1990-1991 וכלל בסך הכול כמיליון עולים (Goldscheider, 2002; Okun, 2004) ועוד כ-80,000 עולים מאתיופיה. הגם שעם השנים מספר העולים לישראל פחת בצורה משמעותית מאוד, על פי נתוני הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, (הלמ"ס 2017, טבלה 2.6), עדיין בשנת 2015, 25% מכלל היהודים, שחיים בישראל, נולדו בחו"ל. השוני בין חברות המוצא, יחד עם תהליכי הקליטה עצמם, יצרו פסיפס חברתי המשלב מוצא ביחד עם מדרג חברתי המבוסס הישגים אישיים ומאופיין בלא מעט שסעים דתיים, חברתיים ועדתיים (שביט ושטייר, 1997; Friedlander, 1975).

פערים אלו התהוו כבר בגלי העלייה הראשונים, והשסע העדתי העמיק עם השנים. השוני בין הקבוצות התבטאו באזורי המגורים, בהשכלה, בתחומי התעסוקה, בדפוסי הנישואין ובתחומי חיים נוספים. בפועל נוצרו שתי קבוצות עדתיות מרכזיות: יוצאי אירופה-אמריקה שכונו "אשכנזים", ויוצאי אסיה-אפריקה שכונו "מזרחים" (סמוחה, 1993; קימרלינג, 2001; Ben-Rafael & Sharot, 1991). יתרונם היחסי של האשכנזים נבע מהעובדה שהעולים מארצות אלה היו הראשונים להגיע למדינת ישראל בשנים שקדמו להכרזה על עצמאותה, והם שייסדו את מרבית המוסדות הפוליטיים, הכלכליים והתרבותיים. מעמדם התחזק יותר לאור העובדה שמצבם הסוציו-אקונומי של מרבית העולים המזרחים שעלו מארצות אפריקה היה נמוך ושיעורי הילודה בקרב קבוצה זו היו גבוהים. בנוסף, העולים המזרחים יושבו באזורים כלכליים וגיאוגרפיים הממוקמים בפריפריה (Okun & Khait-Mareilly, 2008). עמדת יתרון זה התחזק מהתהליך ההיסטורי בו העולים המזרחים היו למעשה חלק מתהליך ההתפתחות הכלכלי המואץ של מדינת

ישראל. הם אלה שאפשרו את המעבר לשוק כלכלי מודרני בהציעם היקפים גדולים של כוח עבודה זול יחסית ונייד שיוכל להשתתף בתהליכי הייצור (בן פורת, 2001; סבירסקי וברנשטיין, 2001).

חולשתם של העולים המזרחים, אשר נבעה מהתלות המוחלטת שלהם במוסדות הקולטים נוכח העדר משאבים כספיים עצמאיים ומאזורים בהם שוכנו (בן פורת, 2001) יצרה מאגר כח עבודה מזרחי זול בחקלאות, בבניין ובתעשייה, לצד ההתפתחות של מעמד המורכב מבעלי המפעלים, המנהלים, המהנדסים ועוד שברובם היו אשכנזים (Ben-Porat, 1993). תהליכי הקמת מדינת ישראל וקליטת היהודים מרחבי העולם הביאו ליצירת מערכת ריבוד חברתית המבוססת על מוצא, אשר מתקיימת כיום גם בקרב בני הדור השני שנולדו בארץ ובאה לידי ביטוי בין היתר בהשכלה ובהכנסה, (Bar-Haim & Semyonov, 2015; Semyonov, Rajjman & Maskileysn, 2016).

על פי נתונים שפורסמו בשנת 2017 על ידי הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, פערי השכר בין אשכנזים, מזרחים וערבים, ממשיכים להתקיים. בראש טבלת השכר נמצאו גברים אשכנזים דור שני, אחריהם בסדר יורד: גברים אשכנזים דור ראשון שעלו עד שנת 1989, גברים מזרחים דור שני בארץ, גברים מזרחים דור ראשון בארץ, נשים אשכנזיות דור ראשון ובתחתית סולם השכר נמצאות נשים אתיופיות, (סבירסקי, קונור-אטיאס וליברמן, 2018). עוד נמצא כי בהשוואה לישראלים באותה רמת השכלה, ההשתלבות הכלכלית של העולים שלהם השכלה אקדמית, היא מוצלחת יותר וכי גם אז עדיין נראה שרמת השכר של העולים האשכנזים היא גבוהה מזו של המזרחים, (הברפלד וכהן, 2012).

יחד עם זאת, חשוב לציין שעם השנים אנו עדים לצמצום בפערי ההכנסות בין האשכנזים למזרחים, אותו מייחסים לשני תהליכים שהתרחשו במקביל, רכישת השכלה ושינויים במשק הישראלי, (דהן, 2013). עם השנים יוצאי אסיה-אפריקה השקיעו יותר ברכישת השכלה אקדמית, דבר שהתאפשר עם פתיחת המכללות הפרטיות, (Dahan, 2016), כך לדוגמא, בשנת 2016, נמצא שיש צמצום של 40% מהפער בהשכלה גבוהה בקרב בני הדור השלישי, בעיקר בקרב הנשים, בעוד שבקרב הגברים הצמצום בפער נובע מירידה בהישגי ההשכלה של האשכנזים ולא משיפור בקרב המזרחים, (Cohen, Lewin-Epstein & Lazarus, 2019). לצד זאת, השינויים המבניים בכלכלת ישראל, עת המשק הישראלי עבר מכלכלה ריכוזית לכלכלת שוק, פתח בפניהם אפשרויות כלכליות שהיו פתוחות קודם בעיקר בפני המקורבים לשלטון, (דהן, 2013). פתיחת אפשרויות אלה והמהפך הפוליטי שהיה כאן בשנת 1977, עומדות בבסיס טענתם של כהן וליאון, (2008), שהם אלה שהביאו להתבססות של קבוצה חדשה ומובדלת בישראל, בקרב מעמד הביניים, אותה הם מכנים, מעמד בינוני מזרחי חדש. תפיסתם שונה מהותית מאלה התופסים את השע העדתי כסטטי ואת

ההגמוניה האשכנזית כשלטת, (Choen & Leon, 2008) והם אינם רואים ביהודים המזרחים כקורבן של החברה הישראלית אלא קבוצה אטונומית שהצליחה להשתלב בסדר היום הפוליטי והחברתי. הם מצביעים על שני תהליכים מרכזים, אשר יצרו את המוביליות החברתית והביאו ליצירת המעמד הבינוני המזרחי החדש:

א. האופק הגיאוגרפי- תנופת הבנייה במהלך 30 השנים האחרונות, אשר הביאה להתפתחותם של איזורים עירוניים חדשים, שנמצאים בפריפריה אך קרובים למרכזים העירוניים הגדולים, כגון תל אביב, חיפה, ירושלים ובאר שבע, כדוגמת מערב ראשון לציון המקושרת לתל אביב והגבעה הצרפתית בירושלים. מחירי הדיור ויוקר המחיה באיזורים אלה אשר היה נמוך משמעותית מהמרכזים האורבניים, הפכו למרכזי המגורים של בני המעמד המזרחי החדש, לדוגמה על פי הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, במהלך 2006, 65% מהתלמידים בראשון מערב היו ממוצא מזרחי לעומת 14% ממוצא אשכנזי.

ב. אופק ההשכלה הגבוהה- השינוי במבנה ההשכלה הגבוהה בישראל. בין שנות ה-80 לשנות ה-90 מנהיגים מזרחים, שהיו בתפקידי מפתח בכנסת, ברשויות ועוד, הובילו ביחד עם אחרים לפתיחה של מכללות ומוסדות אקדמיים מחוץ לאוניברסיטאות. דרישות הקבלה למוסדות אלה היו נמוכים יותר ובעצם הפכו את ההשכלה האקדמית לנגישה ואפשרית לציבור רחב יותר.

לצד השינויים במבנה החברתי ויצירת המעמד המזרחי החדש, עדין אנו רואים שהשסע ה-עדתי ואי השוויון בתחום החברתי-כלכלי, הדמוגרפי ובסטטוס המושג ממשיך להתקיים (הברפלד וכהן, 2012; מקדוסי ופינגר, 2017; Fisher, 2016) ושורשיו נטועים בתהליכים ההיסטוריים של יישוב המזרחים בפריפריה, שם הנגישות להשכלה איכותית ולמשאבים היא נמוכה ובעצם כך משפיעה על יכולת המוביליות המעמדית שמתאפשרת באמצעות השכלה גבוהה. לסיכום, אלה המשתייכים לקבוצת האשכנזים, ילדי אירופה ואמריקה וילדיהם, הינם בעלי רמות השכלה, יוקרה מקצועית והכנסה חודשית גבוהה יותר, בהשוואה לאלה המשתייכים לקבוצת המזרחים, ילידי אסיה ואפריקה, (הלמ"ס, 2010, לוח 12.19; כהן, הברפלד וקריסטל, 2013; סמוחה וקראוס, 1986; Bodankin & Semyonov 2016; Bar-Haim & Semyonov, 2015).

בחירת בן הזוג לחיים משקפת אף היא את הקשר הקיים בן הקבוצות העדתיות בישראל ומלמדת על מידת האינטגרציה או לחילופין הריחוק החברתי הקיימים בין הקבוצות. בשנים הראשונות מאז קום המדינה, נישואין בין בני-עדות שונות היו דבר נדיר יחסית (גרנות, 1987;

(Rosen, 1982), אולם עם השנים הנטייה האנדוגמית קבוצתית ירדה (שביט ושטייר, 1997; Rosenberg & Lewin, 2019) אולם עדיין, הקריטריון המרכזי בבחירת בן זוג בחברה הישראלית נשאר שיוכי (Gshur & Okun 2003, 2004; Okun & Khait-Marely, 2008) אף אם נטייה אנדוגמית זאת פוחתת מדור לדור, אך גם בדור השלישי היא אינה מתבטלת. למרקם זה, של שתי עדות מרכזיות, הצטרפו בשנות ה-90 שתי קבוצות. קבוצת עולי ברית המועצות לשעבר ("הרוסים") אשר שומרת באדיקות על ייחודה וסגירותה החברתית, לרבות בתחום הנישואים האנדוגמיים. הקבוצה השנייה היא של עולי אתיופיה אשר למרות היותה קבוצה קטנה יחסית ומצופה היה שינשאו מחוץ לקבוצתם, אולם מרבית הנישואים מתקיימים בתוכה (שביט ושטייר, 1997; Rosenberg & Lewin, 2019). נראה שהסיבה העיקרית לכך היא תחושת הגזענות אותה הם חווים מצד החברה הישראלית והעדר תחושת השייכות, אשר מצמצמות את מרחב בחירת בן/בת הזוג שלהם, (גולדברג, ברנץ וגיזנבורג, 2012; וולש, תובל-משיח ושי, 2013).

אולם, לצד הגורם העדתי בנישואין קיימת גם השפעה של הישגים הלימודיים על תהליך בחירת בן הזוג ועל הסיכוי להינשא, (Okun, 2004; Okun & Khait-Marely, 2008; Goldscheider, 2002; Raz-Yurovich, 2010; Marely, 2008). ההשכלה שרוכש הפרט היא זו המגדירה, במידה ניכרת, את מיקומו החברתי-כלכלי. התחום שאותו הוא בוחר ללמוד והישגיו הלימודיים מאפשרים ליחיד להשתלב בעולם התעסוקה, ולא להישאר בהמשך השפעה על כל תחומי החיים האחרים שלו, כולל מאפייני בן זוגו לחיים. ההישגים הלימודיים הגבוהים משפרים את היכולת ואת חופש הבחירה של היחיד בשוק הנישואין, ומאפשרים לו להינשא מחוץ לקבוצה העדתית אליה הוא משתייך, בייחוד אם היא נחשבת לנמוכה יותר בסטטוס החברתי שלו (טבו, 2010; Rockwell, 1976; Mare, 1991). הפערים בהשכלה בין קבוצות המוצא, שהגיעו ממדינות שלהן רמות השכלה שונות, העמיקו על רקע תהליכי היישוב שהיו עם קום המדינה, עת העולים מארצות אסיה-אפריקה נשלחו לעיירות פיתוח ולפריפריה ואלה ממשכיכים להתקיים גם היום מסיבות מבניות חברתיות. להשכלת ההורים ישנה השפעה ישירה על השכלת ילדיהם, על הצלחתם בלימודים ומעצם כך על כושר השתכרותם העתידי, כך נמצא שסטודנטים שלהוריהם השכלה שאינה עולה על תיכונית, סיכוי נמוך יותר לסיים תואר ראשון (דוברין, 2015; Gabay-Egozi, & Yaish, 2019). במחקר שנערך בקרב עולים בישראל, נמצא שלמאפייני טרום העלייה של ההורים, ישנה חשיבות רבה ביצירת דפוסי ההשכלה של ילדיהם, (פרלמן ואלמלך, 2012). העולים שהגיעו מארצות צפון אפריקה ואסיה היו בעלי השכלה נמוכה או חסרי השכלה, יושבו בפריפריה והיו עסוקים בפרנסה, דבר שמנע מהם מחד לרכוש

השכלה ומאידך להשתלב בעבודות שישפרו את מצבם הסוציאקונומי. לצד זאת, עצם המגורים בפריפריה, מבחינת הקצאת משאבים ותמיכה ממסדית, תרמה גם היא לקושי המצטבר של עולי אסיה-אפריקה וכל אלה ביחד השפיעו על סיכוי רכישת ההשכלה של ילדיהם ולמעשה העמיקו את הפער לדור השני, (שביט, 2017; Kalmijin & Flap, 2019; Cohen, Lewin-Epstein & Lazarus, 2019; 2001).

בבדיקה של רמת בתי הספר תיכוניים נמצא שלמעלה מ-70% מיוצאי אירופה-אמריקה למדו בבתי ספר תיכון ברמה גבוהה לעומת 54% מיוצאי אסיה-אפריקה, וכי ליוצאי אסיה-אפריקה יש את הסיכוי הנמוך ביותר לרכוש תעודה אקדמית ורק ל-29% מהם יש תעודה אקדמית לעומת 47% מיוצאי אירופה-אמריקה (דוברין, 2015; Friedlander, Okun & Goldscheider, 2016). הרפורמות בבחינות הבגרות ובהשכלה הגבוהה שנערכו במהלך שנות ה-90 וה-2000 הביאו מחד לגידול ניכר בשיעורי ההשכלה בישראל אך מאידך גם לגידול באי השוויון בהשכלה. השיפור בשיעורי ההשכלה נמצא בעיקר בקרב אלה המשתייכים לשכבות הסוציאקונומיות החזקות יותר בחברה, שלהם יש למעשה את המשאבים לנצל את ההזדמנויות שמציעה מערכת החינוך, (בר חיים ואחרים, 2013). על חשיבותה הרבה של ההשכלה והשפעתה על השכר, ניתן ללמוד ממחקר שנערך בשנת 2015, (Plaut & Plaut, 2015) אשר בחן את אי השוויון הכלכלי בישראל על פי מוצא ואשר מצא כי בעת שמשתנה ההשכלה נמצא תחת בקרה, הבדלי השכר בין האשכנזים למזרחים מצטמצמים מאוד. לצד זאת, פערי השכר ממשיכים להתקיים בשוק העבודה, שם סיכויי ההשתלבות של יוצאי אסיה-אפריקה, בהתאם לכישורים ולהשכלה שרכשו, הם הנמוכים ביותר ביחס לילדי ישראל, בעוד שסיכוייהם של יוצאי אירופה-אמריקה הם הגבוהים ביותר, (Bodankin & Semyonov, 2016).

עולה אם כן השאלה, מה התכונה השולטת? בני זוג ממוצא מעורב שהישגיהם בלימודים גבוהים יותר, נוטים להינשא לבני זוג ממוצא אשכנזי, ובעלי הישגים נמוכים יותר בלימודים, נישאים לבני זוג ממוצא מזרחי (Okun, 2004). דפוס זה מנציח את הקשר ההיסטורי שנוצר לאורך השנים בין מוצא מזרחי לסטאטוס סוציו-אקונומי נמוך ומנגד מדגיש את החשיבות הרבה שיש להשכלה בניוד חברתי ואת האחריות שיש לחברה בהנגשת ההשכלה לאלה שנמצאים בסטאטוס סוציו-אקונומי נמוך יותר.

ההישגים הלימודיים כפי שהם באים לידי ביטוי בקריירה ובמעמד כלכלי משפיעים כאמור על יכולת הניוד והבחירה החופשית של היחיד בכלל ועל האישה בפרט. מחד הם מגדילים את סיכוי

האישה להינשא ומאיך מגמה זו מתהפכת בקרב נשים שרמת השכלתן גבוהה והן קרייריסטיות, שם אנו מוצאים שסיכוייהן להינשא יורדים, (Raz-Yurovich, 2010; Schellekens & Gliksberg, 2012). חיזוק לכך נמצא בסיכוייהן הגבוהים יותר של נשים בעלות תואר שלישי, דור שלישי בארץ או מקבוצות המוצא אירופה ואמריקה, לחיות בזוגות (Manor & Okun, 2016) ובשיעורן הגבוה של משכילות בקרב נשים שהן אימהות יחידניות מבחירה. חיזוק לכך שהעצמאות הכלכלית פותחת בפני הנשים אפשרויות חברתיות נוספות, מעבר למצב משפחתי של נשואה, אנו מוצאים בקביעתה של דיקסון (Dixon, 1971) כי אחד משלושת הגורמים המשפיעים על בחירתן של הנשים האם להינשא ומתי, הוא הברירה (desirability), כלומר האם קיימות לאשה חלופות חברתיות לתפקיד אשת-האיש והאם, כולל זוגיות והורות שאינם במסגרת נישואין.

לצד העובדה כי החלופות החברתיות העומדות בפני נשים משכילות הן מגוונות יותר, אנו מוצאים כי שיעור הנשים הרווקות מעל גיל 40, הוא נמוך ביחס לחברות מתפתחות אחרות (Okun, 2013). עוד אנו רואים ששיעורי הלידות לנשים לא נשואות בישראל, אשר גדלו עם השנים, עדיין נמוכים. דוגמא לכך ניתן לראות בנתונים של שנת 2017, שם נמצא כי 6.9% מכלל הילודים שנולדו לנשים יהודיות, נולדו לנשים לא נשואות, מהן כ-76.3% רווקות, (הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, 2019). חשיבות המשפחתיות בחברה הישראלית באה לידי ביטוי גם בבחירתן של חלק מהנשים הרווקות, להביא את ילדן ביחד עם גבר הומוסקסואל שיהיה מעורב בגידולו, ובדרך זו הן למעשה משלבות מחד את הצורך שלהן להפריד את הזוגיות מההורות ומאיך את התפיסה המסורתית המקובלת בחברה הישראלית של משפחה, "נורמלית", שמורכבת מאב ואם, (Segal-Engelchin, 2012; Erera, & Cwikel, 2012).

ממצאים אלה מחזקים את העובדה כי בשונה ממרבית החברות בעולם המערבי, בכל הקשור למשפחה, ישראל נותרה חברה מסורתית בעיקרה, בה הנישואין והמשפחה נתפסים כמוסדות מרכזיים בחיי הפרט והחברה (פוגל-ביז'אווי, 1999; שחר ואלמקייס, 2016; שחר ושרון, 2010; Fogiel-Bijaoui & Rutlinger-Reiner, 2013; Schellekens & Gliksberg, 2018). כגון זוגות ואכן בשנת 2017, 5% מהזוגות שחיו ביחד בישראל, חיו בזוגות, לעומת 17% בממוצע במדינות ה-OECD בשנת 2011, (הלמ"ס, 2019). חלק מהזוגרים בישראל הם מנועי חיתון, זוגות שהיו רוצים לתת תוקף נישואים לזוגיות אך הרשויות אינן מאפשרות להם בשל דיני חיתון הלכתיים

(בלוש-קליינמן ושרלין, 1999) ויש אלה שבוחרים בזוגרות על רקע של התנגדות פוליטית לממסד הדתי וסירובם להיכנע לתכתיבים הדתיים, (הזה ובנימין, 2011), אולם החלק הארי הם זוגות הרואים בזוגרות מכין לנישואים, דבר הבא לידי ביטוי בגילם הצעיר ביחס לזוגות הנישואים, ולא סגנון חיים חלוצי שמתרחק מן המסורת, (הלמ"ס, 2019). כיום, הזוגרות בישראל מקובלת יותר (גליקמן, אורן ולוין-אפשטיין, 2003) אולם מקומו של מוסד הנישואין המסורתי רחוק מלהתערער. רוב רובו של בני הנוער רואים בנישואין דפוס חיים נורמטיבי, מרכזי חיובי וצפוי, ומרכזיותם של מוסד הנישואין והמשפחה מהווה גורם המפעיל עליהם לחץ על הרווקים (ועוד יותר על הרווקות) להתאים עצמם לנורמות ולהינשא (שחר וענבי, 2006; שחר ושרון, 2010) ושיעור הנשים בגילאי 25-29 שמעולם לא נישאו נשאר נמוך מאד יחסית לשיעורים הנצפים בחברות מערביות (Bystrov, 2012; Lavee & Katz, in press; Okun, 2013).

4 אוכלוסיית המחקר

אוכלוסיית המחקר נדלתה מהקובץ המשולב שהוכן על ידי הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה מתוך מפקדי האוכלוסין של השנים 1983 ו-1995. בשנת 1983 נדגמו 20% ממשקי הבית ובשנת 1995 נדגמו 20% ממשקי הבית. קובץ אוכלוסיית המחקר מורכב מאותם אנשים שעלו בשני המדגמים, קרי כ-20% מאותם 20% שנדגמו בשנת 1983, היינו כ-4% מהאוכלוסייה של שנת 1983, (בניכוי נפטרים ומהגרים). הבחירה במפקדים אלה היא ברירת מחדל, מאחר ועקב המדיניות החדשה של הלמ"ס הנתונים לשילוב מפקדי השנים 1995 ו-2008, אינם זמינים. הבחירה להתמקד בקבוצת נשים, הנה בעלת חשיבות תאורטית בנוסף להיותה פתרון טכני חשוב, מבחינה מתודולוגית. לנוכח העובדה שנשים נישאות בגיל מוקדם יותר, הבחירה בהן תאפשר כיסוי רחב של קבוצת הנישואים, זאת מאחר וגם אם מרביתן לא תהינה נשואות במפקד הראשון, הרי שלאחר 12 שנים כל מי שהייתה עתידה להינשא, כבר תהיה נשואה. הכיסוי הרחב של כלל הנשים שנישאו, יאפשר את ניתוח מאפייניהן ומאפייני בני הזוג. נוסף על כך, בחירת נשים בקבוצת גיל נתונה, לאחר בחירתן במפקד הראשון, מאפשרת לנו לעקוב אחרי קבוצה מוגדרת על מאפייניה ולבחון מי מתחתן בפועל. במקביל לכך, החשיבות התאורטית בבחירת הנשים, כמושא הניתוח, נובעת מכך שדפוסי הנישואין בחברה, מעבר לשאלות של זמינות ומעשיות (feasibility), תלויים הלכה למעשה במעמד האישה ובנכונותה להינשא (Dixon, 1971). יש אף טוענים כי נשים הן אלה שלמעשה מחליטות האם להינשא (בוקק-כהן ופרס, 2006).

5 מטרות המחקר

למחקר שתי מטרות מחקר מרכזיות :

1. לנתח את שוק הנישואין בישראל.
2. לבחון מי מתחתן עם מי, תוך בחינת תכונות חברתיות (בעיקר, מוצא והשכלה) של בני הזוג של נשים שנישאו בין השנים 1983 לבין 1995, לעומת תכונות הנשים. כהמשך לאותה בדיקה, אבחן מי הן הנשים שלא נישאו, והאם מודל הבחירה של בני זוג יכול להסביר את ההחלטה (או האילוץ) מתי להינשא ואם להינשא כלל.

6 השערות המחקר

- א. נשים משכילות יינשאו מאוחר יותר, בהשוואה לנשים שהשכלתן נמוכה יותר/אינן משכילות, עם הסתברות גבוהה שלא יינשאו כלל.
- ב. נשים נישאות ייטו להינשא לגברים מאותו מוצא ומאותה רמת השכלה.
- ג. במקרה של חוסר הלימה בן מוצא להשכלה, ההשכלה תהיה הגורם הדומיננטי בבחירת בן הזוג בקרב נשים.

7 מסד הנתונים

מסד הנתונים הורכב מקובץ משולב של מפקדי האוכלוסין של שנת 1983 ושנת 1995, שהוכן על ידי הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה. במפקד זה של שנת 1983 נעשה שינוי בשיטת איסוף הנתונים מהתושבים. הפקידה התבצעה בשני שלבים עיקריים: בשלב הראשון הופצו לתושבים שאלונים משני סוגים למילוי עצמי: שאלון קצר, שכלל מספר מועט של שאלות דמוגרפיות בסיסיות והופץ ל-80% ממשקי הבית, ושאלון מורחב שהופץ ל-20% ממשקי הבית הנוותרים. השאלון המורחב כלל שאלות מפורטות בנושאים חברתיים, כלכליים ודמוגרפיים. בשלב השני הפוקדים בעת ששבו לאסוף את השאלונים סייעו להשלים את החסר בתשובות, דבר שהביא לצמצום היקף אי ההשבה על השאלות והביא לשיפור באיכות המידע שנאסף.

האוכלוסייה הקבועה כוללת : הקובץ נבנה על ידי הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה ברמת הפרט, על בסיס מספר הזיהוי של כל משק בית ויחס הפרט לראש משק הבית, מכלל אוכלוסיית המשיבים לשאלון הארוך במפקד.

לשם בניית הקובץ נדגמו רנדומלית 20% ממפקד של שנת 1983 ו-20% ממפקד של שנת 1995, בסה"כ 4% מהמדגם (0.2*0.2) שהופיעו בשני הסבבים, 59130 גברים ו-61806 נשים, סך הכל 120,936 משתתפים.

דת : כל אחד מבני משק הבית שהשתתף במפקד התבקש לציין את דתו. הסיווג כולל: יהודים, מוסלמים, נוצרים, דרוזים ודת אחרת (דת אחרת כוללת גם דת לא ידועה).

שנות לימוד : במניין שנות הלימוד מונים רק את שנות הלימוד הסדיר בבית הספר אותן למד בפועל ואשר באו לסיומן. אין התייחסות ללימוד עצמי, ביקור בקורסים לא סדירים.

סוג בית הספר האחרון : סוג בית הספר האחרון בו למד או לומד גם אם לא סיים את לימודיו.

תעודה (תואר) הגבוהה ביותר : התעודה הגבוהה ביותר שהאדם קיבל במשך לימודיו בבית הספר או במסגרות לימודים המקנות תעודות רשמיות, (לא כולל תעודת גמר או תעודות סיום השתלמות וכד').

ארץ לידה : מהי ארץ הלידה של הנשאל ובמידה והוא יליד ישראל אזי בודקים את ארץ לידת האם ואת ארץ לידת האב.

בקובץ הסופי נכללו משתני הרקע האישיים, גיל, השכלה, מצב משפחתי משפחתי וכדומה ואת כלל המשתנים המשקפים את המצב הסוציאקונומי של האישה, משק הבית שלה ואת אלה של בן זוגה לרבות סוג הדיור, ציוד משק הבית, רמת הכנסה ועוד.

מהקובץ הכללי, דליתי את הנשים היהודיות והאחרות שהיו בנות 15-49 בשנת 1983, ביחד עם משקי הבית שלהן, בסך הכל 25,266 נשים והן מהוות את אוכלוסיית המחקר שלי עבורה דליתי ממפקד של שנת 1995, את נתוני משק הבית שלה ואת נתוני המוצא וההשכלה של בני זוגה.

8 משתנים

א. משתנים תלויים :

א.1. מצב משפחתי של האישה בשנת 1983.

א.2. מצב משפחתי של האישה בשנת 1995.

ב. משתנים בלתי תלויים של האישה :

ב.1. גיל-שנת לידה

ב.2. מוצא

ב.3. השכלה

ג. משתנים בלתי תלויים של הגבר לו נישאה :

ג.1. מוצא

ג.2. השכלה

9 שיטת ניתוח

הניתוח במחקר זה בוצע באמצעות תוכנת R (R Core Team, 2019). R היא שפת תכנות שפותחה לסטטיסטיקה והסתברות ופועלת בקוד פתוח והוא נעשה בשני שלבים עיקריים.

שלב הראשון

בשלב ראשון של המחקר ביקשתי לבחון מהם המאפיינים של הנשים שנישאו, בין השנים 1983-1995, או שדחו את נישואיהן ונותרו רווקות בשנת 1995 ולשם כך השתמשתי ברגרסיה לוגיסטית, המאפשרת לתאר את הקשר בין משתנה קטגורי למשתנה כמותי או איכותי. המשתנה התלוי או המוסבר ברגרסיה לוגיסטית, הוא בינארי, בעל שתי קטגוריות (כן / לא), במקרה שלנו המצב המשפחתי של האישה בשנת 1983 ו-1995, נשואה: כן/לא, רווקה: כן/לא והמשתנים הבלתי תלויים, המסבירים הם המוצא וההשכלה. הערך המנובא הוא ההסתברות לאדם בעל תכונות נתונות להיות במצב "כן". על כן, כמו ברגרסיה פשוטה (OLS) המודל מאפשר לאמוד את מידת ההשפעה של כל המשתנה על המשתנה התלוי, בניקוי השפעות המשתנים הבלתי תלויים האחרים. לדוגמא, מה היא השפעת רמת השכלה על ההסתברות להיות נשואה.

בחלק זה בחנתי את המאפיינים המבדילים בין הרווקות והלא רווקות בשנת 1983; ואלה המבחינים בין אלו שנישאו בין השנים 1983-1995 לאלה שלא נישאו.

בהמשך, בחנתי את תכונות בני הזוג של אלה שנישאו תוך התייחסות לתכונות של הנשים. הנשים שהיו בגיל 15-49 בשנת 1983 נבחנו על פי המאפיינים הבאים- ארץ הלידה של הנשאלת ובמידה והיא ילידת ישראל אזי גם את ארץ לידת האב והאם, השכלה ומצב משפחתי. שרשרתי את אותן נבדקות ובחנתי אותן במפקד שנערך בשנת 1995 על פי המאפיינים הבאים- מצב משפחתי והשכלה.

מטרת שלב זה היא לבחון מהם המאפיינים של הנשים שנישאו או שדחו את נישואיהן ונותרו רווקות.

שלב שני

נשתמש בצלווח, שיטה המתארת קשרים בין שני משתנים ובמקביל מתארת את הקשרים בין הקטגוריות של כל משתנה בנפרד, אחת מהמטרות של הצלווח הוא לתאר את הקשרים בין שני משתנים או יותר שהם נומינליים באמצעות "טבלת התאמה" ובמקביל להציג את הקשרים בין הקטגוריות של כל משתנה בנפרד. הבחירה בשיטת ניתוח זו מאפשרת לי לבחון בנפרד עם מי הנשים בוחרות להתחתן, על פי המוצא (endogamy) ועל פי רמת ההשכלה (homogamy) ולאחר מכן נשתמש במודלים לוג-ליניאריים על מנת לבחון ולנתח את ההשפעה ההדדית של שני המשתנים, מוצא והשכלה, שנבחנו קודם בנפרד.

ניתוח באמצעות מודלים לוג-ליניאריים מאפשר לבחון את הקשרים המתקיימים בין משתנים קטגוריאליים שערוכים בטבלאות המרכזות את התפלגותם המשותפת של המשתנים, המטרה היא לנבא את השכיחויות בכל אחד מהתאים ובדרך זו לבחון האם קיים קשר בין המשתנים, כלומר האם שינוי בהתפלגות של משתנה אחד תבוא לידי ביטוי בשינוי בהתפלגות של המשתנה השני. במידה ולא קיים קשר בין המשתנים אזי ההתפלגות בתאים מבחינת אחוזים תהיה אחידה. חשוב לציין שבלוחות מסוג זה גודל הקטגוריה משפיע עד מאוד על השכיחות בתא ולפיכך נלקחים בחשבון ההתפלגויות השוליות של המשתנים.

10 ממצאים

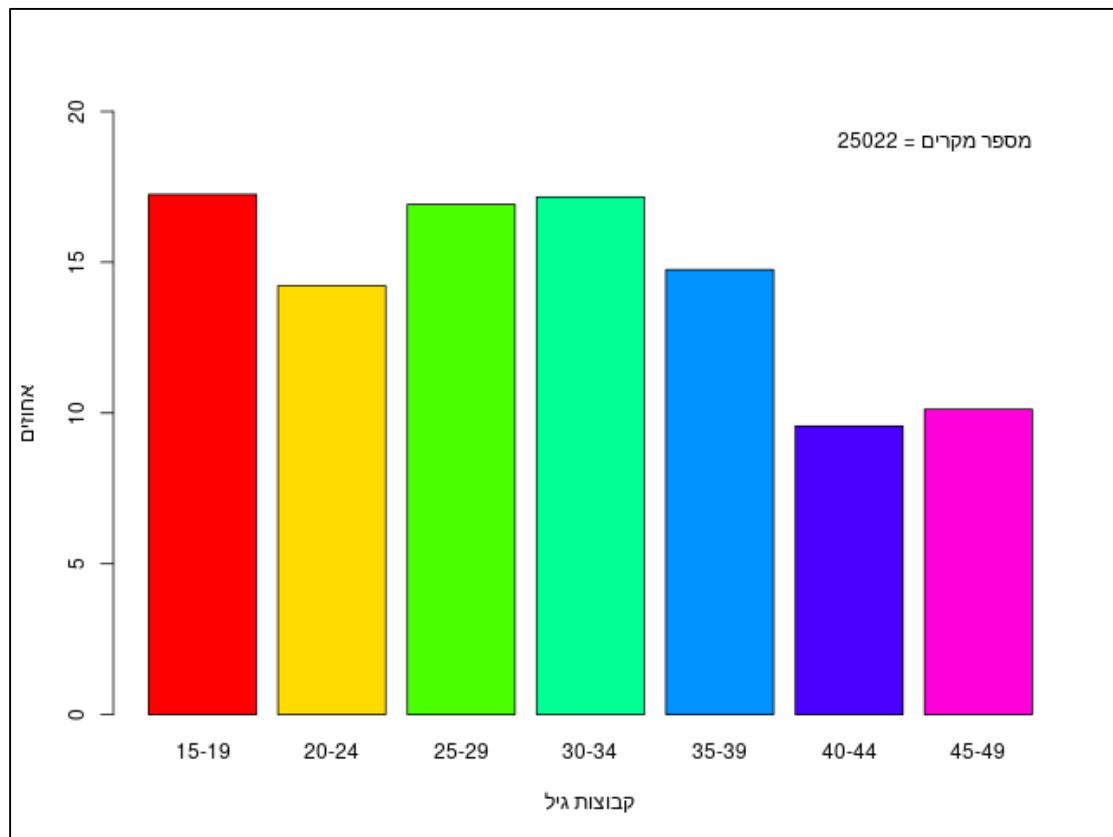
10.א סטטיסטיקה תיאורית

בפרק זה אתאר, באמצעות דיאגרמות וטבלאות שכיחות, את מאפייני הנשים שהשתתפו במחקר, במפקדים של השנים 1983 ו-1995, על פי: גיל, מצב משפחתי, היותה רווקה או לא רווקה, כלומר נשואה, גרושה או אלמנה, מוצא והשכלה וזאת על מנת לעמוד על ההבדלים בין הקבוצות השונות.

1 גיל ומצב משפחתי משפחתי של הנשים בשנת 1983

על מנת להציג את אוכלוסיית המחקר, בחרנו ממפקד האוכלוסין של שנת 1983, את שני המשתתפים: שנת הלידה ומצב משפחתי משפחתי בשנת 1983. בשנת 1983 כשליש מהנשים היו בטווח גיל 15-24, כשליש היו בגילאי 25-34 וכשליש היו בגילאי 35-49 (תרשים מס. 1).

תרשים מס. 1: התפלגות אוכלוסיית המחקר על פי גיל

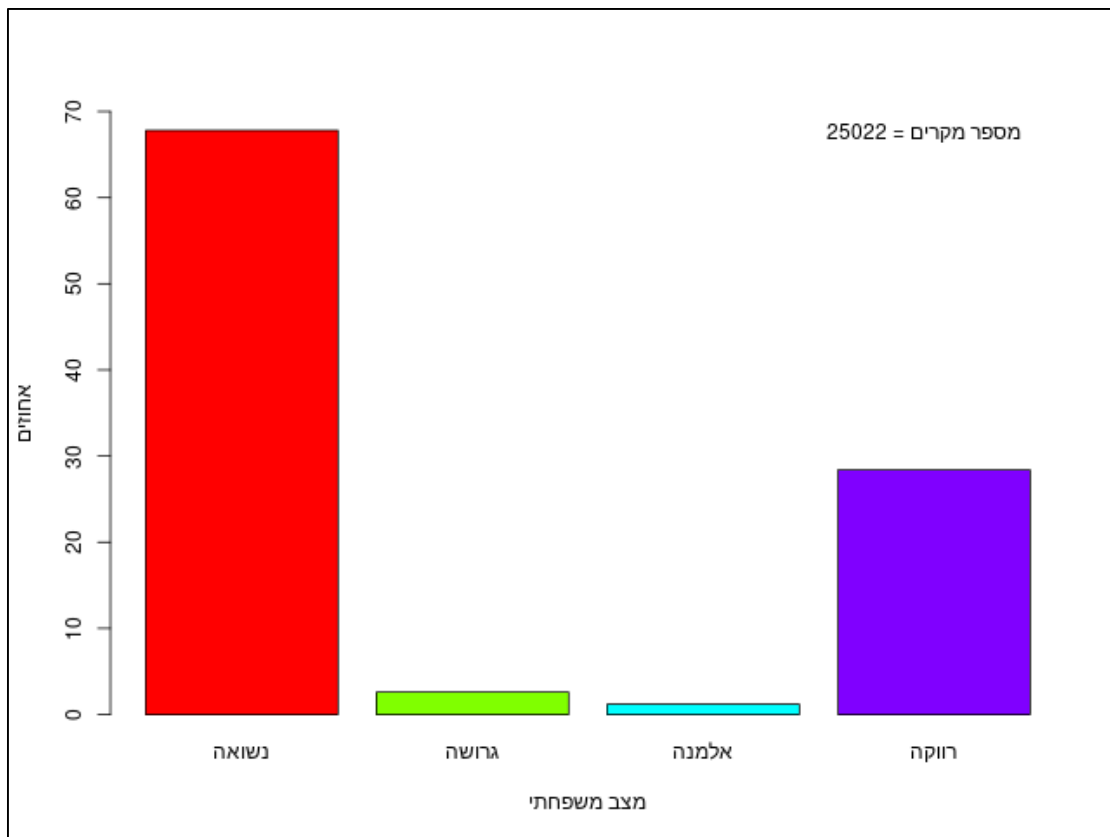
המצב משפחתי המשפחתי השכיח של נשים בישראל בשנת 1983 היה של נישואין (כשני שליש מהנשים). מעל רבע היו רווקות ולעומת זאת גרושות ואלמנות היוו מיעוט, פחות מחמישה אחוזים מכלל הנשים (תרשים מס. 2). מתרשים מס. 3 ניתן לראות כי הגיל הינו מרכיב משמעותי

במעבר ממצב משפחתי של רווקה לנשואה וכי ניתן לאפיין מצב משפחתי על פי קבוצת גיל. אנו מוצאים כי בין הגילאים 15-19, מרבית הנשים רווקות. במחצית הראשונה של שנות ה-20, גילאי 20-24, אנו מוצאים כי קיים שוויון בין מספר הנשים הרווקות לאלה הנשואות ומגיל 25 שיעור הנשים הנשואות ביחס לאלה הרווקות עולה באופן חד בעוד שזה של הרווקות יורד.

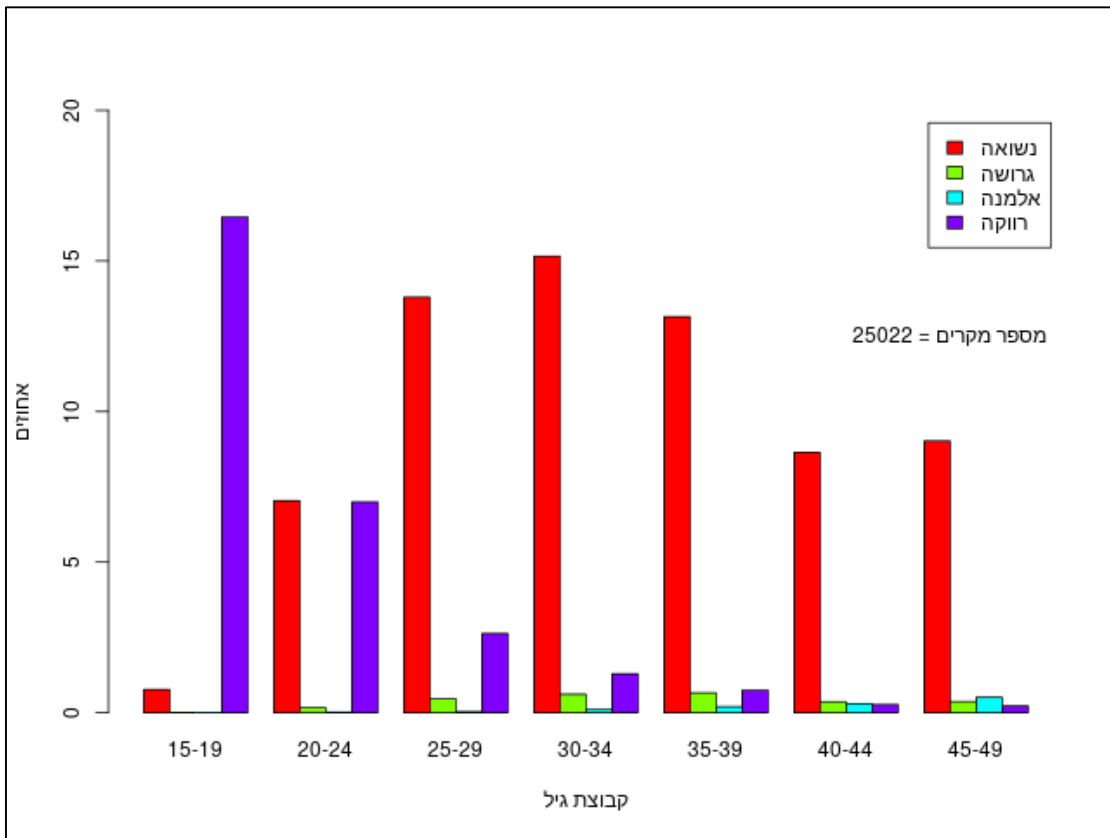
בתרשים מס. 3 הצגנו את המצב המשפחתי בהתאם לקבוצות גיל ומצאנו שמרבית הנשים רווקות או נשואות ולכן בתרשים מס. 4 התמקדנו בשתי קבוצות אלה ובחרנו להציג את המצב המשפחתי על פי הגיל זאת על מנת שנוכל למקד את הגיל בו מתקיים המעבר של האישה מרווקות לנישואין. כפי שניתן לראות בתרשים 4, הסיכוי הגבוה שנשים תהינה רווקות הוא בקרב אלה שהן מתחת לגיל 25, בעוד שהסיכוי הגבוה שהן תהינה נשואות הוא בקרב אלה שגילן הוא מעל 25. עוד נמצא כי מגיל 20, בשיעור עולה ביחס לגיל, עולה מספר הנשים הנשואות לעומת אלה הרווקות. ממצא זה בולט במיוחד, בעת שאנו מתבוננים על הגיל הצעיר והמבוגר ביותר במדגם המחקר, כשבגיל 15, אנו רואים שכולן רווקות, בעוד שבגיל 49, כולן נשואות.

כל אלה ביחד מצביעים על כך שנישואין הוא מוסד מרכזי בחברה הישראלית מחד ושלגיל ישנה חשיבות במעבר ממצב משפחתי של רווקה לנשואה מאידך.

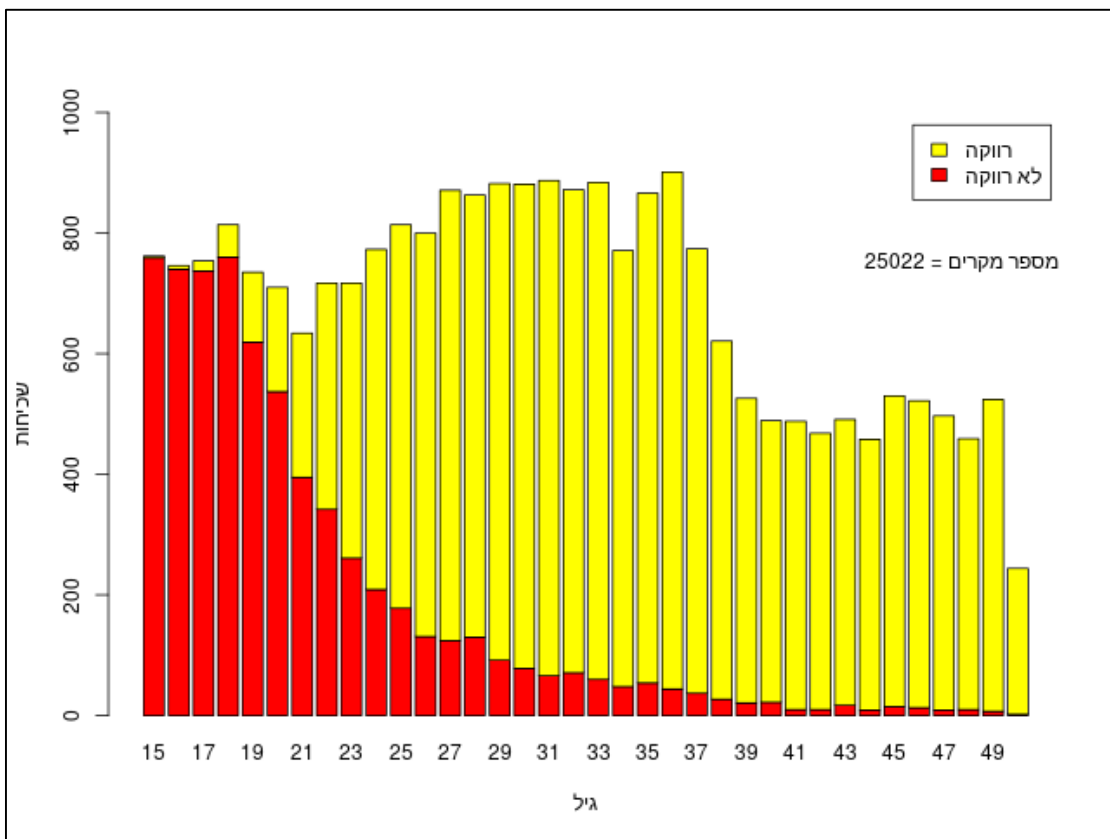
תרשים מס. 2: מצב משפחתי של הנשים בשנת 1983

תרשים מס. 3: קבוצות מצב משפחתי על פי קבוצות גיל במפקד של שנת 1983

תרשים מס. 4: מצב משפחתי של הנשים על פי גיל במפקד של שנת 1983

מלוח מס.1 עולה כי 67.7% מכלל הנשים שהשתתפו במדגם נשואות וכי 90.3% מהן נותרו נשואות במדגם של שנת 1995, ממצא המשקף את מרכזיותו וחשיבותו של מוסד הנישואין בחברה הישראלית. חיזוק נוסף לכך אנו מוצאים בקרב הנשים הרווקות, אשר היוו 28.3% מהמדגם ומתוכן 70.5%, שהיו רווקות בשנת 1983 נישאו עד שנת 1995.

לוח מס.1: שינוי מצב משפחתי של הנשים בין השנים 1983 ל-1995

סך הכל (100%)	רווקה	אלמנה	גרושה	נשואה	מצב משפחתי 95 מצב משפחתי 83
17125 (67.7%)	0.00	4%	5.7%	90.30%	נשואה
668 (2.6%)	0.00	2.84%	72.3%	24.9%	גרושה
309 (1.2%)	0.00	89%	2.6%	8.4%	אלמנה
7164 (28.3%)	25.2%	0.22%	4.11%	70.5%	רווקה
25266 (100%)	7.1%	3.9%	7%	81.9%	סך הכל

2 מוצא הנשים במפקד שנת 1983 :

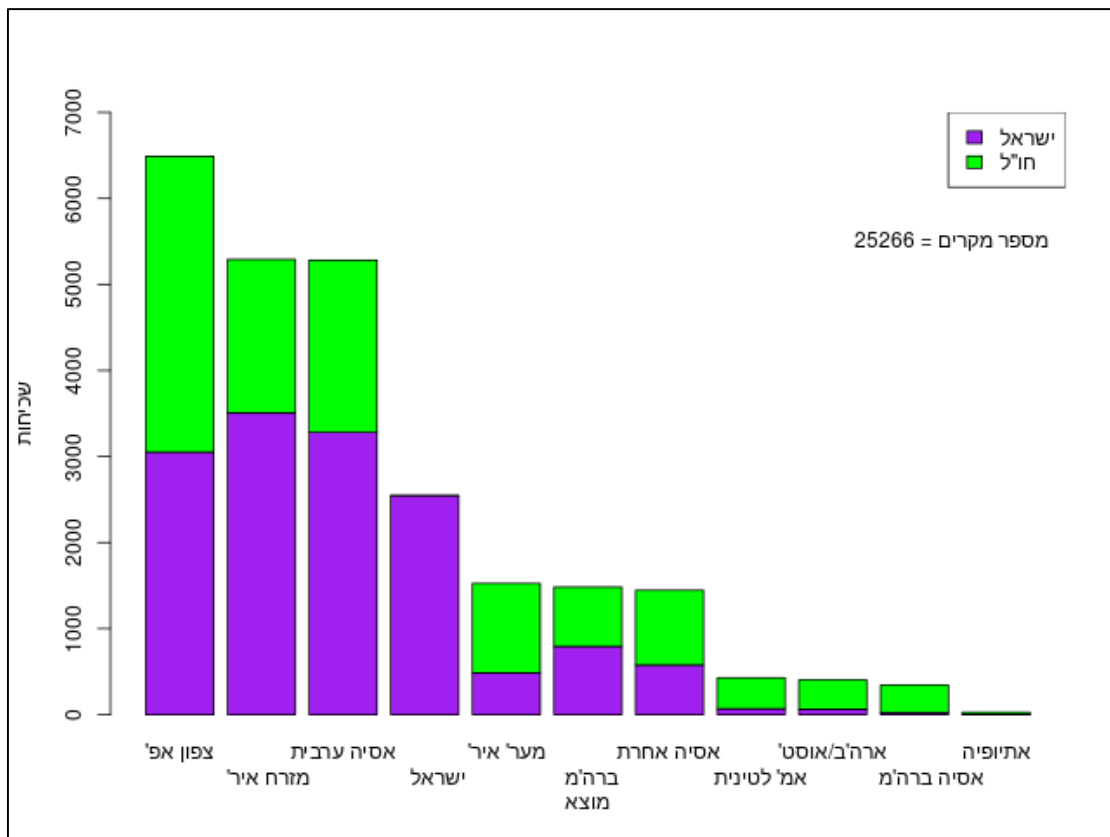
במפקד האוכלוסין התבקשו המשתתפות לציין את ארץ המוצא שלהן ואת ארץ המוצא של הוריהן. לאור ריבוי ארצות המוצא, בצלווח ארץ מוצא של האישה וארץ מוצא של הבעל, נמצאו תאים ריקים רבים ולכן קיבצנו את ארצות המוצא לאחת עשרה קבוצות, כשהקריטריון לחלוקה הוא המיקום הגיאוגרפי של המדינות, היבשות אליהן שייכות מחד והקשר התרבותי בין המדינות מאידך. עבור נשים שנולדו בישראל, התייחסנו לארץ הלידה של האב ואם גם האב נולד בארץ אז לארץ הלידה של האם. נשים שהן והוריהן נולדו בארץ סווגו כמוצא "ישראל". בדרך זו הגענו ל-11 קבוצות מוצא אמריקה הלטינית(LatAm); אסיה הלא ערבית (OthAsia); ברה"מ אסיה (AsiaUSSR); מזרח אירופה, (E.Europe), אתיופיה, (Ethiopia), ישראל, (Israel), אסיה הערבית, (ArabAsia), צפון אפריקה, (N.Africa), אוקיאניה וצפון אמריקה, (EngCol), ברה"מ לשעבר, (USSR), מערב אירופה (W.Europe) כפי שמוצג בתרשים מס' 6.

תהליך הבדיקה, בתרשים מס.6, של קבוצת המוצא אליה משתייכת האישה הורכב משני שלבים. בשלב הראשון נבדקו שכיחויות הנשים בחלוקה לקבוצות המוצא שנבנו, בהתאם לארץ הלידה של האישה. קבוצת המוצא, ישראל, הייתה גדולה משמעותית ביחס לקבוצות האחרות, ממצא שעלה בקנה אחד עם העובדה שרבות מהן הינן נולדו להורים שעלו לארץ, באחד מגלי העלייה. לפיכך בשלב השני כל הנשים שנולדו בארץ, מוינו על פי ארץ המוצא של הוריהם, תוך ציון שהן נולדו בארץ,

לדוגמה בקבוצת המוצא, צפון אפריקה, העמודה מורכבת משני צבעים, אלה שנולדו בישראל והוריהם מצפון אפריקה ואלו שנולדו בצפון אפריקה ועלו לארץ. התמונה שהתקבלה משקפת את העובדה שישראל היא מדינה קולטת עליה ועולה ממנו כי התפלגות ארצות המוצא של הנשים הינו בהלימה עם היקפי גלי העלייה לארץ, שלושת קבוצות המוצא הגדולות הן מצפון אפריקה, מדינות חצי האי ערב ומזרח אירופה. קבוצת הנשים שהן ילידות ישראל, דור שלישי, קטנה ביחס אל שלושת קבוצות אלה ועומדת על כ-15.4% מכלל הנשים.

קבוצת הנשים המשתייכת לקבוצת המוצא, ברה"מ לשעבר, (USSR), קטנה יחסית מאחר ומפקד הבסיס שלי הוא המפקד של שנת 1983, טרם העלייה הגדולה של שנות ה-90 מברית המועצות.

תרשים מס. 5: מוצא נשים, כולל מוצא הורים לנשים ילידות ישראל

3 השכלת הנשים במפקד של שנת 1983:

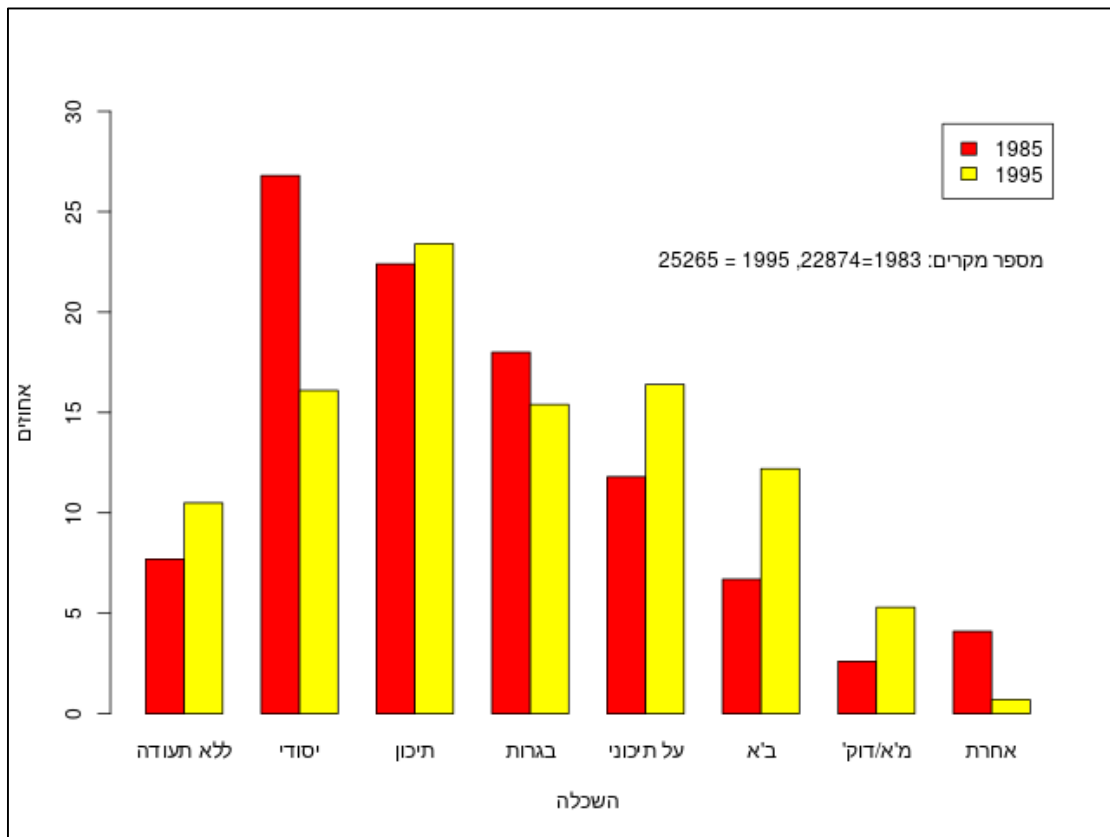
ממפקד האוכלוסין בחרנו את תעודת ההשכלה הגבוהה שהייתה ברשות האישה בשנת 1983 וזו שהייתה ברשותה בשנת 1995.

תרשים מס. 6 משווה בין שתי הדיפלומות, זו שהייתה בשנת 1983 וזו של שנת 1995, ומציג את השינוי בהשכלה אותה רכשה האישה במהלך 12 השנים שבין שני המפקדים. השינוי המשמעותי

ביותר ברכישת השכלה נמצא בקרב הנשים שרכשו השכלה על תיכונית ואקדמית בין השנים 1983-1995, בעוד ששיעור הנשים בעלות ההשכלה התיכונית ותעודת הבגרות נותר כמעט ללא שינוי. רכישת ההשכלה הגבוהה, מעל בגרות, בקרב הנשים, במהלך 12 השנים, מצביעה על חשיבותו של הגיל בתהליך זה.

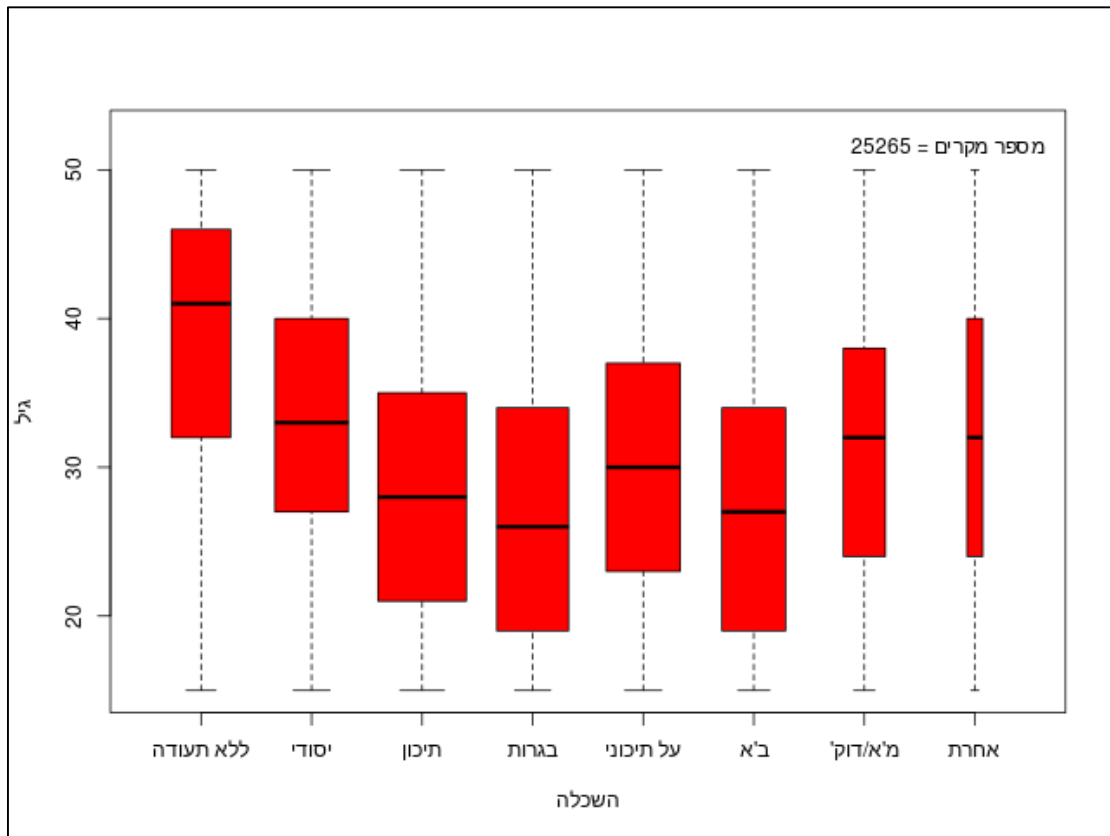
את העלייה במספרם של נשים המוגדרות כחסרות ההשכלה בשנת 1995 לעומת שנת 1983, ניתן לייחס לכך שמשנתה ההשכלה, הוא נתון שמקורו הוא דיווח עצמי מבלי שנדרש היה להציג תעודות.

תרשים מס. 6: התפלגות תעודת ההשכלה הגבוהה בקרב נשים, בשנת 1983 ובשנת 1995:

תרשים מס. 7 מציג את התפלגות ההשכלה שיש לאישה ביחס לגילה ובולט בו הקשר בין גיל האישה לבין ההשכלה אותה היא רכשה במהלך השנים. גילן של הנשים שלהן תעודת בגרות, הוא צעיר יותר ביחס לנשים שלהן השכלה על תיכונית ואקדמית. לצד זאת נשים שהן חסרות השכלה הן מבוגרות יותר ביחס לקבוצות אלה ואלה שלא ידעו מהי השכלתן ממוצע גילן צעיר יותר ודומה לאלה שהן בעלות השכלה יסודית ותיכונית ללא תעודת בגרות.

תרשים מס. 7: התפלגות הגילאים בקרב נשים, בשנת 1983, ביחס להשכלתן:

בלוח מס. 2 הצלבנו בין רמת ההשכלה של האישה לבין קבוצת המוצא שלה, על מנת לבחון האם קיים קשר בין קבוצת המוצא לבין רמת ההשכלה והאם ישנן תעודות השכלה אשר שכוחות יותר בקרב קבוצות מוצא מסוימות. מטבלת השכיחויות עולה בבירור כי ישנו מדרג של רמת ההשכלה ביחס לקבוצת המוצא וכי קיים קשר בין רמת השכלה של האישה לבין קבוצת המוצא אליה היא משתייכת. מצאנו כי קיימת חלוקה ברורה ל-4 רמות השכלה בהתאמה לקבוצות מוצא, מתוכן אחת שנמצאת ברמה הנמוכה ביותר, העדר השכלה והשנייה הגבוהה של בעלות תואר ראשון.

נשים המשתייכות לקבוצת המוצא אתיופיה, אשר מהוות כ-0.12% מכלל המדגם, הן בעלות האחוז הגבוה ביותר של אלה שמעולם לא למדו, 59.4% ומאידך אלה המשתייכות לקבוצת המוצא אמריקה ואוסטרליה, 1.5% מהמדגם, הן בעלות האחוז הגבוה ביותר שלהן תואר ראשון, 36.7%, שיעור שהוא גבוה ביחס לשיעורן באוכלוסייה.

החלוקה הברורה לרמות השכלה ביחס לקבוצת המוצא, משקפת את הפערים הקיימים בין קבוצות המוצא והריחוק ביניהן.

לוח מס.2: התפלגות ההשכלה על פי קבוצות מוצא

סך הכל	אמריקה אוקיאניה	ישראל	אירופה המערבית	אמריקה הלטינית	מזרח אירופה	ברה"מ	צפון אפריקה	אסיה הערבית	אסיה הלא ערבית	ברה"מ אסיה	אתיופיה	
10.5	1.8	3.1	2.7	3.1	4.3	5.2	16.4	14.7	16.4	18.9	59.4	ללא תעודה
16.1	1.5	8.9	7.1	4.7	9.1	9.8	22.5	23	19.5	24.5	0	יסודי
23.4	7.0	17.6	19.5	16.1	18.8	17.3	28.6	27.9	27.1	16.1	9.4	תיכון
15.4	15.8	17.8	17.8	20.3	16.4	17.5	12.7	14.8	17.3	14.1	6.2	תעודת בגרות
16.4	16.3	19.5	20.7	21.5	22.8	22.7	12.3	11.9	10.7	12.4	9.4	על תיכוני
12.2	36.7	22.6	21.8	20.8	19.5	15.0	5.4	5.6	5.8	7.6	12.5	תואר ראשון (BA)
5.3	20.1	9.6	9	11.8	8.5	11.8	1.5	1.6	2.4	5.4	0	תואר שני ושלישי (MAPhD)
0.7	0.8	9.6	1.4	1.7	0.7	0.7	0.6	0.6	0.7	1.1	3.1	תעודה אחרת
25265	398	1401	1670	423	5823	1655	6560	5447	1471	355	32	סך הכל

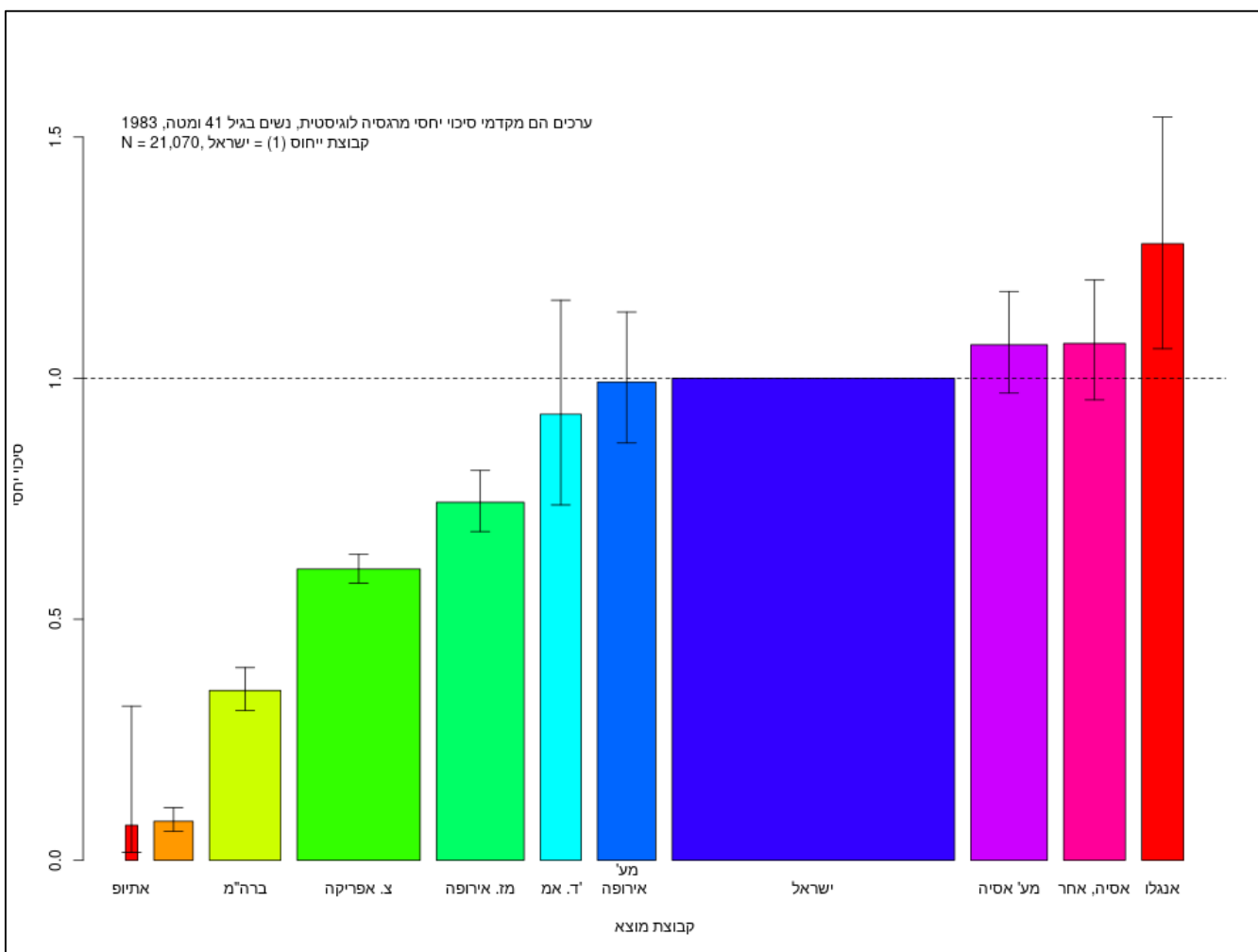
10.ב סטטיסטיקה זו משתנית:

בפרק זה בחנתי את הקשר בין המצב המשפחתי של האישה, (רווקה.לא רווקה), לבין מוצא, השכלה וגיל של האישה ואת השפעתם של אלה על ההסתברות שלה להינשא והקשר בין השכלה ומוצא האישה לזה של בעלה. לאחר מכן בחנתי את ההשפעה של כל שלושת הגורמים יחדיו על ההסתברות להינשא.

1. בחינת הקשר בין מוצא לבין המצב המשפחתי :

האם יש קשר בין מוצא, משתנה בלתי תלוי, לבין המצב המשפחתי של האישה בין השנים 1983 ל-1995, משתנה תלוי.

תרשים מס. 8: הקשר בין רווקות בשנת 1983, לקבוצת המוצא:

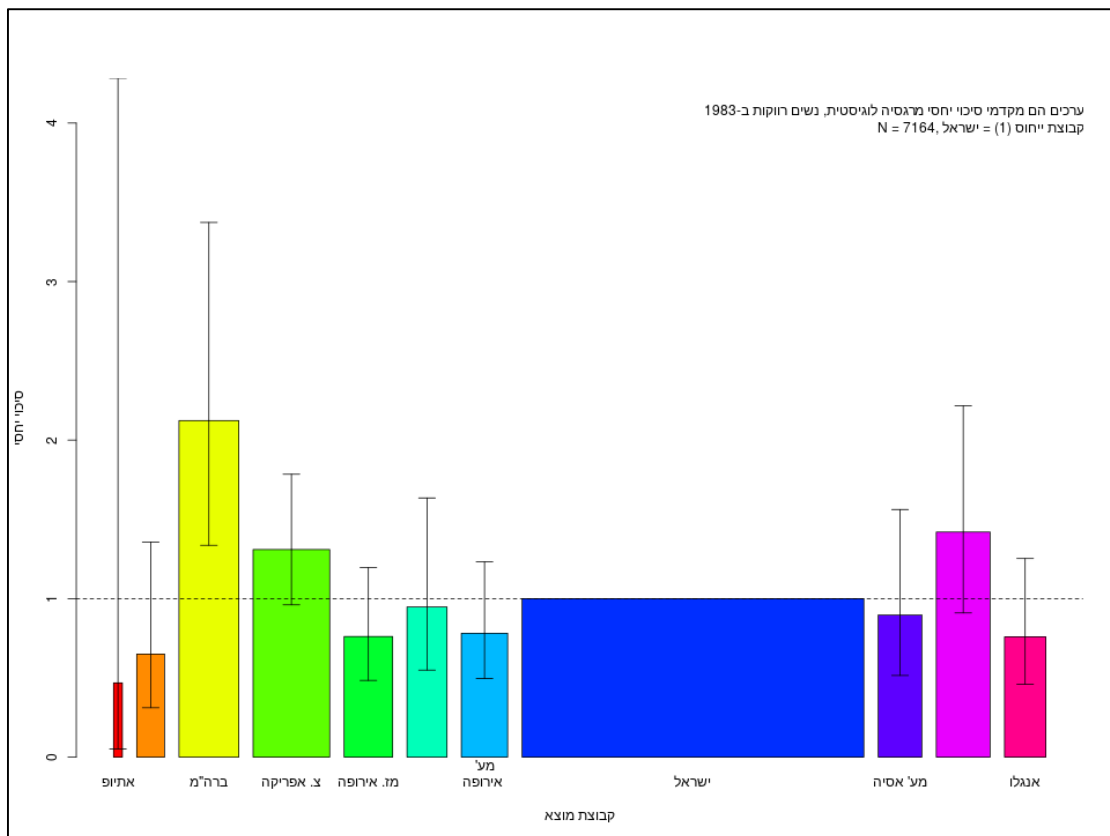
תרשים מס. 8 מציג את הסיכוי להיות רווקה בשנת 1983, בהתאם לקבוצת המוצא אליה היא משתייכת בסדר יורד, בהתאם לקבוצת המוצא, זאת בעת בקרה על משתני גיל והשכלה, כשנקודת הייחוס היא ישראל. לוח זה מראה כי ישנם הבדלים בין קבוצות המוצא שבאים לידי ביטוי בסיכוייה של האישה להישאר רווקה. נשים המשתייכות לקבוצות המוצא האתיופית וברה"מ-אסיה, (Asia

(USSR), הן אלה שלהן הסיכוי הנמוך ביותר להיות רווקות בשנת 1983 אל מול הנשים המשתייכות לקבוצת המוצא אסיה הלא ערבית (Other Asia), מדינות הנמצאות בדרום אסיה, שלהן הסיכוי הגבוה ביותר להיות רווקות.

לנשים המשתייכות לקבוצת המוצא אירופה המערבית, (W.Europe), מדינות אירופה המערבית, יש סיכוי גבוה יותר מאלה שהן ממזרח אירופה, (EEurope) וברה"מ (USSR).

סיכוייהן של נשים המשתייכות לקבוצת המוצא צפון אפריקה, (N.Africa), להישאר רווקות נמוך יותר מנשים המשתייכות לשתי קבוצות המוצא אסיה הלא ערבית ואסיה הערבית (Other Asia ו-ArabAsia). מכאן עולה שגם בקרב קבוצות מוצא השייכות לאותו גוש, קיים מדרג ושיעור הסיכויים להישאר רווקה אינו דומה.

תרשים מס. 9: הסיכוי להינשא בין השנים 1983-1995 על פי קבוצת המוצא

לאחר שבתרשים מס. 8, בחנתי את הסיכוי להיות רווקה בשנת 1983, בהתאם לקבוצת המוצא, אני מבקשת לבחון כעת את הסיכוי להינשא במהלך 12 השנים, בין מפקד שנת 1983 לשנת 1995, ביחס לקבוצת המוצא אליה האישה משתייכת. תרשים מס. 9 מציג את סיכוייה של האישה להינשא, במהלך 12 השנים, בין שני המפקדים, שנת 1983 ושנת 1995, על פי קבוצת המוצא שלה, בעת בקרה

על משתני גיל והשכלה, כשנקודת הייחוס היא ישראל. מתרשים זה עולה שמחד מוסד הנישואין הוא אוניברסאלי וחוצה קבוצות מוצא ומאידך קיימים הבדלים בין קבוצות המוצא השונות. נשים המשתייכות לקבוצות המוצא, אתיופיה ברה"מ (אסיה) (Ethiopia, Asia/USSR) הן אלה שלהן הסיכוי הנמוך ביותר להינשא ולעומתן נשים המשתייכות לקבוצות המוצא, USSR, הן בעלות הסיכוי הגבוה ביותר. גם פה אנו מוצאים שלא קיימת אחידות בתוך הגושים וכך לדוגמא נשים מקבוצת המוצא צפון אפריקה, (N. Africa) הן בעלות סיכוי גבוה יותר להינשא ביחס לנשים שהן מקבוצת המוצא אסיה הלא ערבית (Other Asia).

בלוח מס. 3, השתמשנו במפת חום על מנת להציג את דפוסי הנישואין על פי קבוצות המוצא, כלומר עם מהו מוצא הגברים שנשים בוחרות להינשא להם. לוח זה מראה כי דפוס הנישואין הבולט הוא של נישואין אנדוגמיים, כלומר הנטייה הבולטת היא להינשא לבני זוג שהם מאותו מוצא. נטייה זו באה לידי ביטוי באלכסון המודגש, המשקף את הנטייה החזקה יחסית להינשא לכאלה שהם מאותן ארצות מוצא מחד, ומאידך נשים וגברים מארצות מוצא שכלל לא נישאים אלה עם אלה. לדוגמא, 77.4% מהנשים יוצאות ברה"מ (אסיה) נישאות לגברים מאותה קבוצה, בעוד שרק 5.7% מהן נישאות לגברים ממדינות מזרח אירופה ו-1.3% מהן נישאות לגברים ממוצא צפון אפריקה ואף אחת לא נישאת לגברים ממדינות אוקיאניה וצפון אמריקה. ניתן לראות ששיעור הנישואין התוך קבוצתי הגבוה ביותר הוא בקרב נשים וגברים ממוצא אתיופי והוא עומד על 78.9%. עוד נמצא ששיעור הנישואין בקבוצות שהן קרובות יחסית גבוה ביחס לקבוצות מרוחקות, לדוגמא 35.8% מהנשים המשתייכות לקבוצת המוצא מזרח אירופה (E.Europe), נישאות לגברים המשתייכים לקבוצת המוצא מרכז אירופה (W.Europe), לעומת 5.7% שנישאות לגברים מקבוצת המוצא ברה"מ (אסיה) (AsiaUSSR).

לוח מס.3: הקשר בין מוצא האישה למוצא הגבר אליו נישאה, בשנת 1995

מוצא נשים												
סך הכל	ברה"מ	אמריקה הלטינית	מזרח אירופה	אוקיאניה וצפון אמריקה	מערב אירופה	ישראל	אסיה הערבית	צפון אפריקה	אסיה הלא ערבית	ברה"מ(אסיה)	אתיופיה	
0.1%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.1%	0.0%	78.9%	אתיופיה
0.8%	1.6%	0.4%	0.5%	0.5%	0.6%	0.5%	0.1%	0.2%	0.1%	77.4%	0.0%	ברה"מ אסיה
2.9%	1.9%	1.3%	1.4%	1.0%	1.4%	3.1%	4.1%	3.0%	57.7%	0.4%	0.0%	אסיה הלא ערבית
12.1%	4.1%	6.6%	6.7%	6.7%	12.0%	13.2%	13.6%	64.0%	10.9%	1.3%	5.3%	צפון אפריקה
12.5%	5.1%	5.8%	7.9%	9.1%	9.5%	16.3%	58.2%	14.3%	14.5%	5.2%	0.0%	אסיה הערבית
4.4%	5.0%	5.3%	6.7%	8.1%	7.6%	20.0%	6.5%	3.9%	3.9%	3.0%	5.3%	ישראל
4.6%	6.6%	7.1%	10.1%	12.9%	20.7%	9.2%	2.9%	2.9%	2.4%	0.9%	0.0%	מערב אירופה
0.9%	0.4%	1.3%	0.9%	30.6%	2.5%	1.8%	0.4%	0.4%	0.4%	0.0%	0.0%	אוקיאניה וצפון אמריקה
19.3%	29.0%	22.6%	57.6%	24.4%	35.8%	30.4%	11.8%	9.5%	8.1%	5.7%	5.3%	מזרח אירופה
1.4%	0.6%	46.9%	1.2%	1.0%	1.3%	0.7%	0.7%	0.5%	0.4%	0.0%	5.3%	אמריקה הלטינית
6.3%	45.6%	2.7%	7.1%	5.7%	8.7%	4.7%	1.6%	1.4%	1.6%	6.1%	0.0%	ברה"מ
100%	952	226	3277	209	852	828	2985	3471	801	230	19	סך הכל

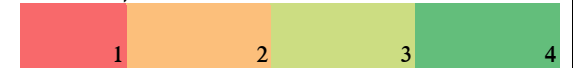
מוצא גברים

מִרְשָׁם:

השימוש במפת חום מבליט ויזואלית את הקרבה מחד ואת השוני מאידך בין הערכים, באמצעות פריסת צבעים בהתאם להבדל בין הערכים.

1-קרבה נמוכה ביותר

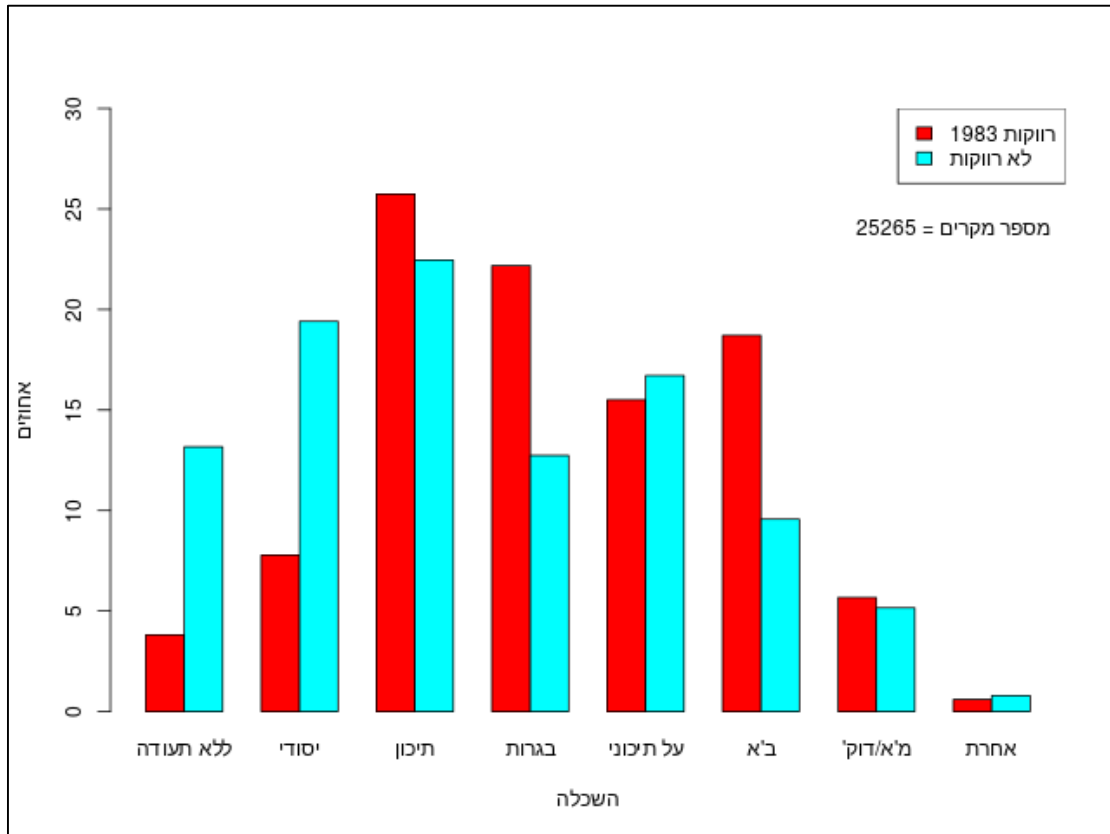
4-קרבה הגבוהה ביותר

2. בחינת הקשר בין השכלה לבין מצב משפחתי :

האם יש קשר בין השכלה, משתנה בלתי תלוי, לבין המצב המשפחתי של האישה בין השנים 1983 ל-1995, משתנה תלוי.

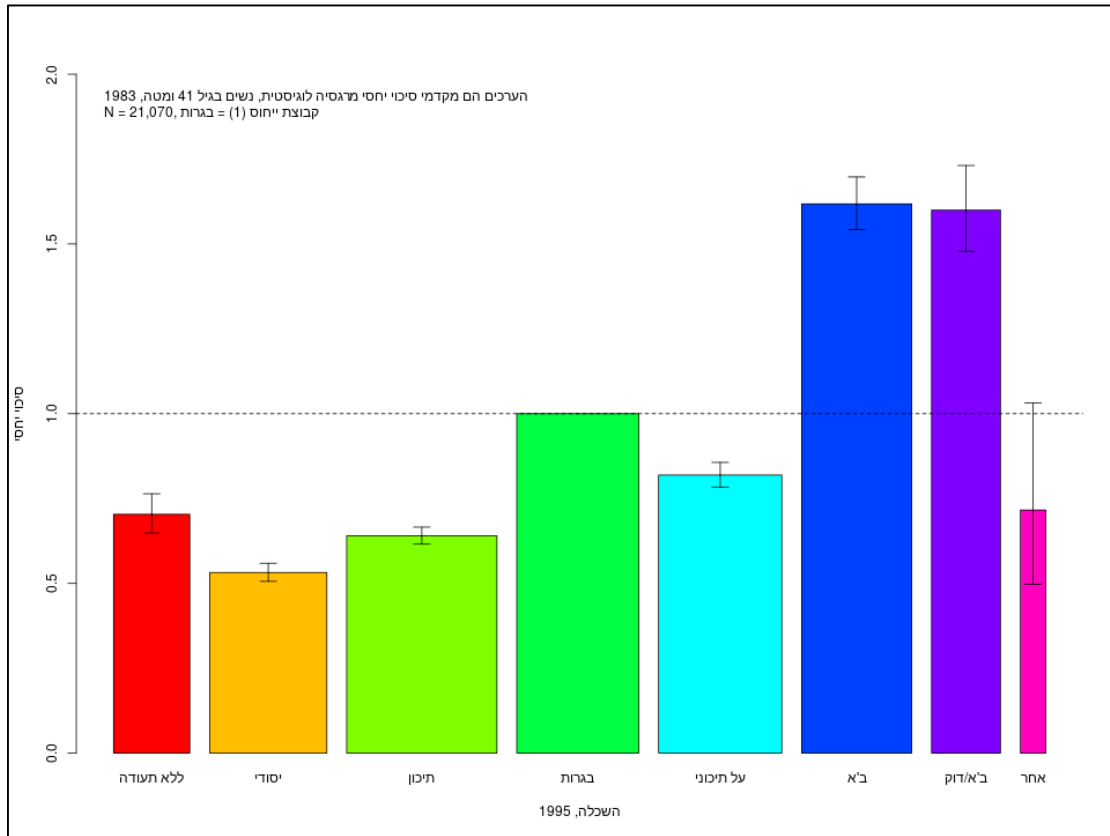
תרשים מס.10: תעודת ההשכלה הגבוהה בקרב נשים, בשנת 1995, על פי המצב המשפחתי שלהן בשנת 1983

על מנת לבחון האם רכישת השכלה מביאה לדחיית מועד הנישואין, בחנו מהי תעודת ההשכלה הגבוהה שהייתה לאישה בשנת 1995, ביחס למצב המשפחתי שלה בשנת 1983, שהוא שנת מפקד הבסיס שלי. תרשים מס. 10 מציג את ההקשר בין רכישת השכלה, כפי שהיא באה לידי ביטוי בתעודת ההשכלה בשנת 1995, לבין המצב המשפחתי של האישה שהיה בשנת 1983 והממצא העיקרי שעולה הוא שרכישת השכלה מביאה לדחיית גיל הנישואין ובעצם כך דוחה את הסיכוי להינשא בגיל צעיר. אנו מוצאים ששיעור הנשים הנשואות בשנת 1983 היה גבוה משמעותית בקרב אלה שהן בשתי קבוצות ההשכלה הנמוכות, חסרות השכלה והשכלה יסודית. נקודת המפנה היא בקבוצת ההשכלה התיכונית, בה אנו רואים ששיעורן של הרווקות הוא גבוה יותר מזה של הנשואות, פער שמגיע לשיאו בקרב אלה שהיו רווקות בשנת 1983 והן בעלות תואר ראשון (BA) בשנת 1995,

ממצא שתומך בתוצאות של לוח מס. 1 ולוח מס. 2 שמצאו שההשכלה אותה רוכשת האישה היא המשפיעה ביותר על סיכוייה להיות רווקה.

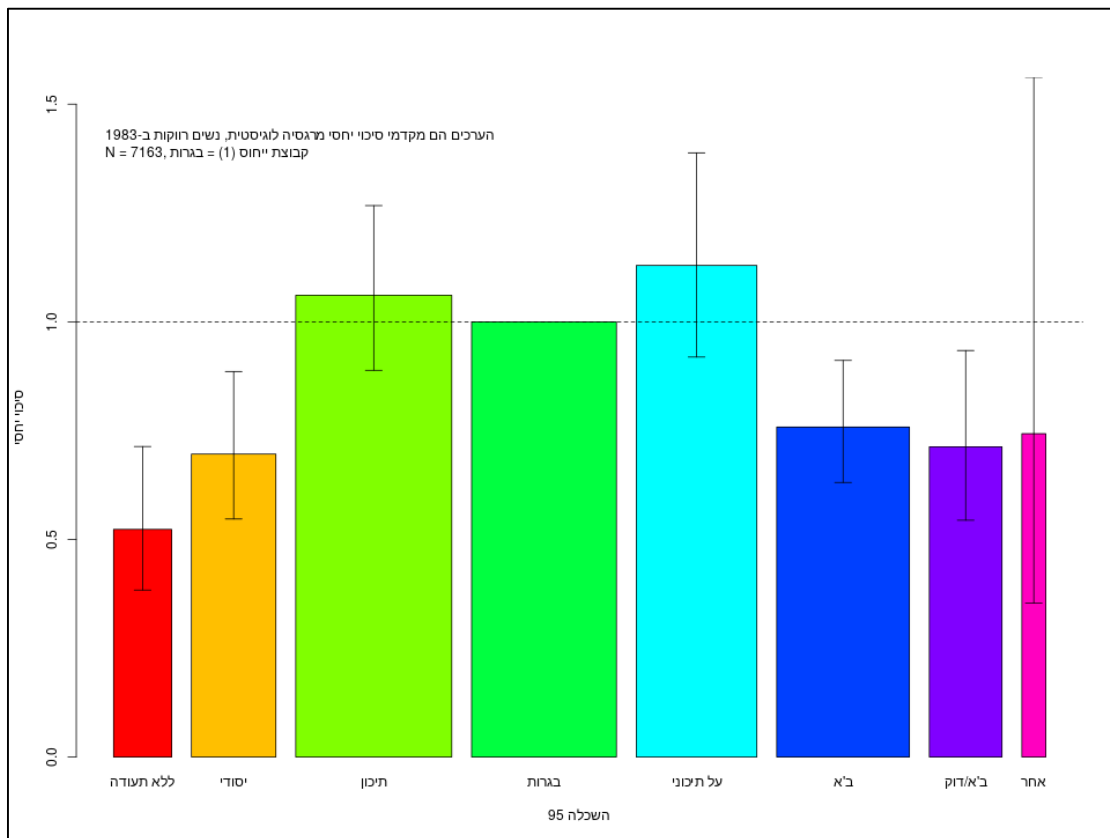
תרשים מס. 11 : הקשר בין רווקות, בשנת 1983, לתעודת ההשכלה הגבוהה בשנת 1995

לאחר שראינו את הקשר בין רמת ההשכלה בשנת 1995 לבין המצב המשפחתי של האישה בשנת 1983, ביקשתי לבחון קשר זה בכיוון ההפוך, כלומר, מה הם סיכוייה של האישה להיות רווקה בשנת 1983 על פי רמת ההשכלה שלה בשנת 1995. בחנתי זאת ביחס לתעודת ההשכלה הגבוהה שלהן בשנת 1995, זאת בעת בקרה על משתני גיל ומוצא, כשנקודת הייחוס היא סיום ביה"ס תיכון ותעודת בגרות. הממצא המרכזי מצביע על כך כי ישנו קשר בין רמת ההשכלה לבין רווקות. נשים שהייתה להן תעודת השכלה אקדמית בשנת 1995 היו בעלות סיכוי גבוה יותר להשתייך לקבוצת הרווקות בשנת 1983, ביחס לאלה שהשכלתן נמוכה. ניתן לראות שישנה ירידה הדרגתית במידת הסיכוי להישאר רווקה ביחס להשכלה. הסיכוי הגבוה ביותר להיות רווקה נמצא בקרב נשים שהן בעלות ההשכלה הגבוהה ביותר, PhD, והוא יורד וככל שההשכלה נמוכה יותר, עד להשכלה יסודית. לצד זאת סיכוין של נשים שהן ללא השכלה להישאר רווקות, גבוה מזה של נשים שלהן השכלה שאינה אקדמית, ממצא המלמד על חשיבות קיומה של ההשכלה ורמתה בתהליך הנישואין.

תרשים מס. 12: הסיכוי להינשא בין השנים 1983-1995, ביחס לתעודת ההשכלה הגבוהה בשנת

1995

בתרשים מס. 11, ראינו שהסיכוי להיות רווקה בשנת 1983 עולה ככל שההשכלה גבוהה יותר בשנת 1995. בהמשך לכך ביקשתי לבחון מהו הסיכוי להינשא במלך 12 השנים, בין המפקדים, על פי תעודת ההשכלה הגבוהה בשנת 1995. תרשים מס. 12, מציג את הסיכוי היחסי להינשא במהלך 12 השנים, בין מפקד שנת 1983 לשנת 1995, ביחס לתעודת ההשכלה הגבוהה של האישה בשנת 1995, זאת בעת בקרה על משתני גיל ומוצא, כשנקודת הייחוס היא סיום ביה"ס תיכון ותעודת בגרות. מתרשים 12 עולה כי רמת ההשכלה עומדת ביחס הפוך לסיכוי להינשא, כשלנשים שהן בעלות השכלה על תיכונית לא אקדמאית, PostSec, יש את הסיכוי הגבוה ביותר להינשא ואחריו לבוגרות ביה"ס תיכון. בקרב נשים שלהן השכלה אקדמית, נשים שלהן תואר ראשון, BA, הן בעלות הסיכוי הגבוה ביותר להינשא לעומתן הסיכוי הנמוך ביותר להינשא, נמצא בקרב נשים שהן חסרות השכלה ואשר לא נישאו בגיל צעיר, זאת אפילו ביחס לנשים שהן בעלות השכלה אקדמית מתקדמת. עוד נמצא שהסיכוי להינשא בקרב נשים שהן בעלות תואר שלישי, PhD, נמוך יותר מנשים שהן בעלות השכלה יסודית אך גבוה מאלה שהן חסרות השכלה.

בלוח מס.3, השתמשנו במפת חום על מנת להציג את דפוסי הנישואין על פי רמת ההשכלה של שני בני הזוג, כלומר, עם אלו גברים הנשים בוחרות להינשא על פי רמת ההשכלה של שניהם. דפוס הנישואין הבולט הוא של נישואין הומוגמיים, כשהנטייה היא להינשא לבני זוג שהם בעלי השכלה דומה, או כזו הקרובה לה. עוד נמצא כי שיעור הגברים והנשים שנישואים זה לזה ושמעולם לא למדו עומד על 53%, השיעור הגבוה ביותר בלוח, ממצא המצביע על כך שאלה שמעולם לא למדו מהווים קבוצה סגורה ונפרדת מאלה שהם ללא השכלה, ובפועל נישאים בינם לבין עצמם. נשים המשתייכות לאחת משלושת קבוצות ההשכלה יסודית, תיכונית ובעלות תעודת בגרות בוחרות להינשא בעיקר לגברים שהם בעלי השכלה דומה, (שיעורים גבוהים גם בן הקבוצות עצמן). בדומה לכך נשים שהן בוגרות השכלה על תיכונית, מכללה והשכלה אקדמית נוטות להינשא לגברים שמשתייכים אף הם לאחת משלושת הקבוצות הללו (כשגם בן הקבוצות עצמן השיעורים הם גבוהים) בעוד ששיעורי הנישואין בין קבוצות ההשכלה הרחוקות זו מזו נמוכים, כך לדוגמה שיעור הנשים שלהן תעודת בגרות ושנישאו לגברים שהם ללא השכלה, עומד על 4%, דבר המלמד על חשיבותה של תעודת הבגרות כסמל להשכלה בשנות ה-80.

בלוח מס.4, החלוקה הייתה ל-10 קבוצות של השכלה, בהתאם לתעודה הגבוהה שהייתה ברשות הנשים והגברים וראינו שהנטייה היא להינשא בתוך קבוצות ההשכלה או באלה הקרובות להן. לצד זאת ביקשתי לבדוק האם קיימת תעודת השכלה, דיפלומה, אשר מהווה גורם ממיין, מאחר ובשנת 1995, לתעודת הבגרות הייתה משמעות חברתית וערך ריבודי גבוה, בחרתי בה כתעודה ממיינת ובחנתי באמצעותה את דפוסי הנישואין. בלוח מס.5 ההשכלה של תעודת בגרות משמשת כגורם ממיין ובאמצעותה חילקנו את האוכלוסייה לשתי קבוצות: בעלי תעודת בגרות ומעלה, ללא תעודת בגרות ומטה, ובחנו את דפוסי הנישואין. בעת חלוקה שהיא לשתי קבוצות מרכזיות ולא למספר של קבוצות על פי תעודת ההשכלה, הממצא המרכזי הוא ששיעור ההומוגמיה, בקרב בני הזוג שנישאו הינו גבוה ועומד על כ- 82% בקרב אלה שהשכלתם מתחת לתעודת בגרות ועל 62% בקרב בעלי תעודת בגרות ומעלה. תעודת בגרות מהווה גורם מבדיל ברור בבחירה עם מי להינשא ויוצרת שתי קבוצות כמעט דיכוטומיות, האחת כוללת את אלה שהם ללא תעודת בגרות והשנייה של אלה שהם בעלי תעודת בגרות ומעלה, כשהנטייה היא להינשא בתוך קבוצת ההשכלה. שיעור ההיפרגמיה, נישואין מעל קבוצת ההשכלה, נמוך ועומד על 18% בקרב נשים ועל 38% בקרב גברים.

לוח מס. 4: הקשר בין השכלת האישה להשכלת הבעל
האם קיים קשר בין שני המשתנים הבלתי תלויים: השכלת הבעל והשכלת האישה, בשנת 1995.

השכלת נשים											השכלת גברים	
סך הכל	תעודה אחרת	תואר שלישי (PhD)	תואר שני (MA)	תואר ראשון (BA)	על תיכוני	תעודת בגרות	תיכון	יסודי וביניים	חסרי השכלה	אף פעם		
3%	2%	1.2%	0.1%	0.2%	0.5%	0.9%	0.9%	2.4%	8.6%	53.0%		אף פעם חסרי השכלה יסודי וביניים תיכון תעודת בגרות על תיכוני תואר ראשון (BA) תואר שני (MA) תואר שלישי (PhD) תעודה אחרת
8%	8%	2.1%	0.8%	1.4%	2.6%	4.0%	4.4%	6.9%	38.3%	17.2%		
19%	13%	2.8%	2.2%	3.3%	10.0%	12.9%	17.0%	44.5%	19.5%	13.8%		
24%	22%	8.0%	6.6%	11.4%	21.5%	18.8%	42.0%	24.6%	16.7%	7.0%		
13%	15%	8.3%	9.9%	14.9%	16.3%	31.1%	13.9%	8.6%	6.0%	3.1%		
17%	20%	15.6%	20.3%	23.9%	32.0%	18.9%	15.9%	8.8%	7.3%	3.4%		
10%	8%	25.1%	29.9%	34.5%	12.3%	9.6%	4.0%	2.3%	1.7%	0.8%		
4%	6%	26.6%	27.1%	8.5%	3.3%	2.5%	1.1%	0.7%	1.0%	1.3%		
1%	1%	10.4%	2.5%	1.1%	0.4%	0.4%	0.2%	0.2%	0.2%	0.0%		
1%	6%	0.0%	0.7%	0.8%	1.1%	0.9%	0.6%	0.8%	0.7%	0.3%		
100	157	327	730	1412	1849	1338	3386	2732	1526	383	סך הכל	
<p>מרשם: השימוש במפת חום מבליט ויזואלית את הקרבה מחד ואת השוני מאידך בין הערכים, באמצעות פריסת צבעים בהתאם להבדל בין הערכים.</p> <p>קרבה נמוכה ביותר -1 קרבה גבוהה ביותר -4</p>												

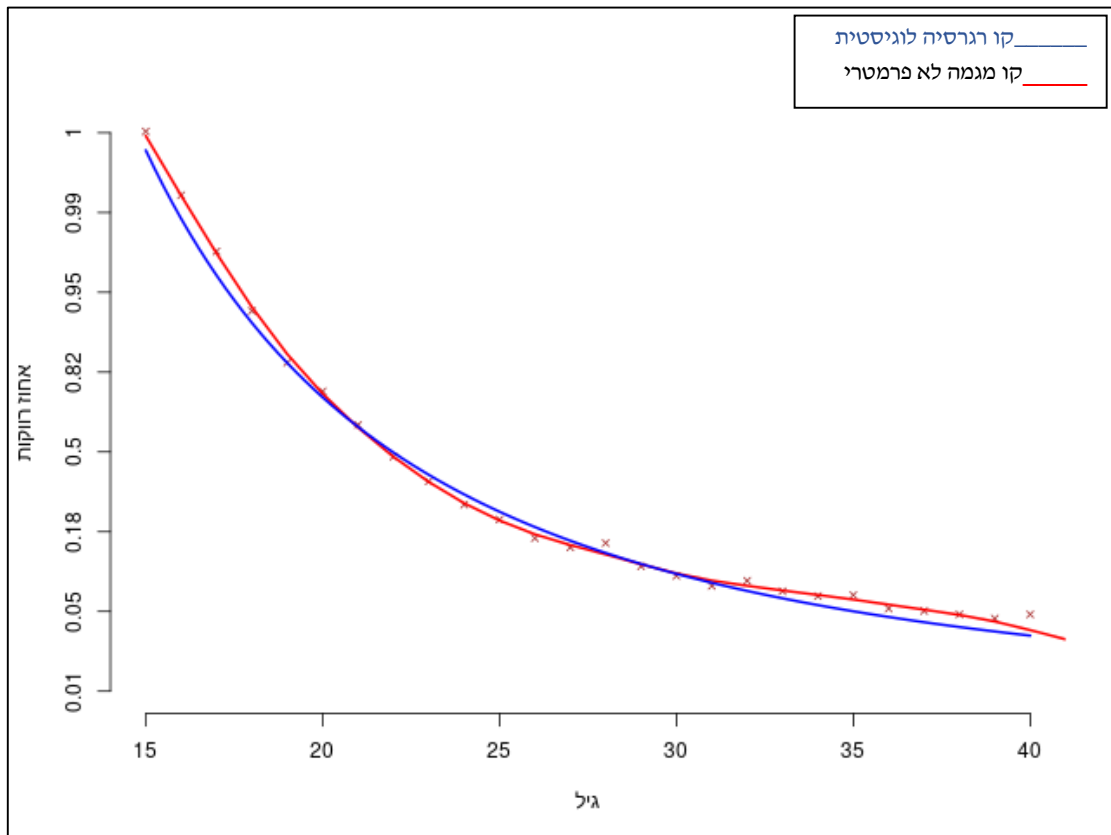
לוח מס. 5: הקשר בין השכלת האישה להשכלת הבעל, בחלוקה לשתי קבוצות השכלה

סך הכל	נשים		מתחת לתעודת "בגרות"	גברים
	תעודת "בגרות" ומעלה	מתחת לתעודת "בגרות"		
9,349 (67.5%)	1,693 (38%)	7,656 (82%)	מתחת לתעודת "בגרות"	
4,491 (32.5%)	2,782 (62%)	1,709 (18%)	תעודת "בגרות" ומעלה	
13,840 (100%)	4,475 (32.4%)	9,365 (67.6%)	סך הכל	

3. בחינת הקשר בין גיל לבין הסיכוי להינשא:

האם קיים קשר בין גיל, משתנה בלתי תלוי, לבין שינוי המצב המשפחתי של האישה בין השנים 1983 ל-1995, משתנה תלוי.

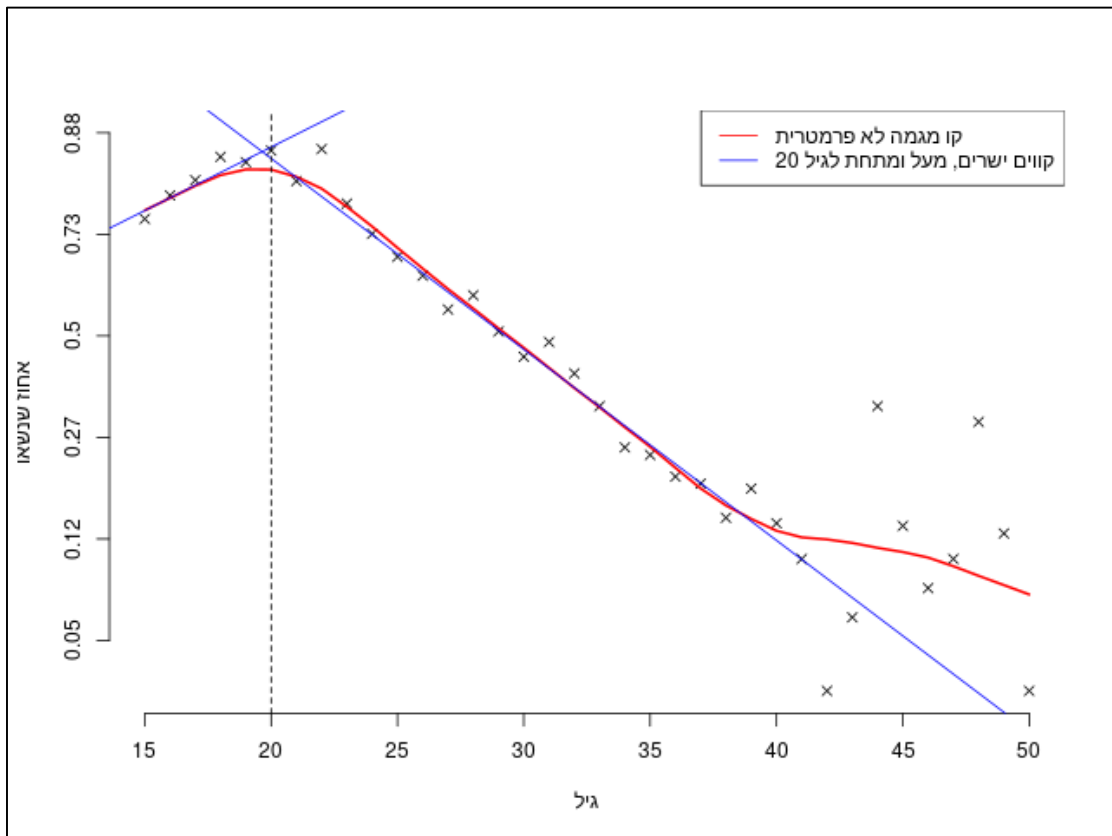
תרשים מס. 13: שיעור הנשים הרווקות, על פי גיל, בשנת 1983

בתרשים מס. 13 בחנו באמצעות רגרסיה לוגיסטית את שיעור הנשים הרווקות ביחס לגילן. בתרשים מוצג לצד קו הרגרסיה הלוגיסטית (קו כחול), קו המגמה הלא פרמטרי (קו אדום) משקף

"החלקה" על פני הנקודות של המודל בו השתמשנו ברגרסיה הלוגיסטית והוא מייצג את המגמה הכללית התנועה לאורך הנתונים הקיימים על ציר הזמן. הנוסחא בה השתמשנו היא: $1/A^2$ - הממצא המרכזי שנמצא הוא כי קיים מתאם שלילי, לא לינארי, בין גיל האישה לבין היותה רווקה. בגיל 15, שיעור הנשים הרווקות הוא הגבוה ביותר וככל שגילן של הנשים עולה, שיעורן של הרווקות יורד. עוד עולה כי בשנות ה-20 הירידה בשיעור הרווקות היא חדה יותר לעומת הירידה בשיעור זה שנות ה-30, ממצא המצביע על קיומו של קשר בין גיל לנישואין ועלהשפעת גיל האישה על סיכוייה להינשא.

תרשים מס.14: הסיכוי להתחתן בין השנים 1983 ו-1995, על פי הגיל בשנת 1995:

תרשים מס.14 מציג את סיכוייה של האישה להינשא, בין השנים 1983-1995. מאחר ובתרשים מס.13 ראינו שהגיל הינו משתנה בעל חשיבות רבה בסיכוי האישה להינשא והוא תחום בזמן, בנינו מודל שבחן את האינטראקציה בין גיל האישה לבין משתנה דיכוטומי אותו בנינו מעל או מתחת לגיל 20. כפי שניתן לראות, בין הגילאים 15-20, הסיכוי להינשא עולה ולאחר מכן עד גיל 41 יש ירידה קבועה בסיכוי להינשא. מעל גיל 40 ניתן לראות שאין מגמה וההתנהגות היא רנדומית. חלון הזמנים בו הסיכוי להינשא הוא הגבוה ביותר הינו למעשה בגילאים 18-25 ולאחריו ככל שהגיל עולה סיכוי זה יורד. פרוש הדבר, שככל שהאשה דוחה נישואים אחרי גיל 20, ההסתברות להנשא קטנה והולכת.

4. בחינת הקשר בין שלושת הגורמים, מוצא, השכלה וגיל, לבין המצב המשפחתי:

לאחר שבחנתי את ההשפעה ששל כל אחד מהמשתנים הבלתי תלויים בנפרד, כעת אני מבקשת

לבחון אותם ביחד, במטרה לעמוד על תרומתו של כל אחד מהם בעת שהם ביחד.

לוח מס. 6 מציג באמצעות רגרסיה לוגיסטית, את סיכוי האישה להיות רווקה, בשנת 1983, בהתבסס על גילה, השכלתה בשנת 1995 וקבוצת המוצא אליה היא משתייכת. משתנה ההשכלה בנוי מתעודת ההשכלה הגבוהה שהייתה בשנת 1995. לצד החיסרון הנעוץ בבחירה זו, הרי שיש בכוחה לתת מענה לשאלת המחקר. הבחירה להשען על רמת ההשכלה בשנת 1995 בלבד נובעת ממספר סיבות: הראשונה, קשורה לכך שבשנת 1983, תהליך רכישת ההשכלה בקרב הנשים טרם הסתיים, מאחר וגילן נע בין 49-15. שנית, במפקד 1995, יש לנו את הבעלים של הנשים הנשואות ובחירה בהשכלה שהייתה בשנה זו משקפת את ההשכלה העדכנית שיש לכל אוכלוסיית המדגם, בעוד שההשכלה של שנת 1983, היא העדכנית פחות. הסיבה השלישית היא העובדה שאין ברשותי את ההשכלה של ההורים, שלה השפעה ישירה על השכלת הילדים, (דוברין, 2015; Gabay-Egozi, & Yaish, 2019). והייתה יכולה לסייע בניבוי ההשכלה של הנשים בשנת 1995.

משתנה קבוצת המוצא מורכב ממספר ארצות מוצא זאת לאחר שבמפקד האוכלוסין התבקשו המשתתפות לציין את ארץ המוצא שלהן ואת ארץ המוצא של הוריהן. לאור ריבוי ארצות המוצא, בצלווח ארץ מוצא של האישה וארץ מוצא של הבעל, נמצאו תאים ריקים רבים ולכן קיבצנו את ארצות המוצא לאחת עשרה קבוצות, כשהקריטריון לחלוקה הוא המיקום הגיאוגרפי של המדינות, היבשות אליהן שייכות מחד והקשר התרבותי בין המדינות מאידך. לגבי נשים שנולדו בישראל, אנו מתייחסים לארץ הלידה של האב ובמידה והאישה נולדה בחו"ל והוריה בארץ, מתייחסים לארץ הלידה שלה. 11 קבוצות המוצא הן: אמריקה הלטינית, (LatAm), אסיה הלא ערבית, (OthAsia), ברה"מ (אסיה), (AsiaUSSR), מזרח אירופה, (E.Europe), אתיופיה, (Ethiopia), ישראל, (Israel), אסיה הערבית, (ArabAsia), צפון אפריקה, (N.Africa), אוקיאניה וצפון אמריקה, (EngCol), ברה"מ לשעבר, (USSR) ומערב אירופה (W.Europe).

הממצא המרכזי הוא שהסיכוי הגבוה להיות רווקות הוא של נשים שרכשו השכלה ובשנת 1995 היו בעלות השכלה אקדמית.

בשלב הבא, בבדיקת האנובה של המודל שהוצג בלוח מס. 6, מצאנו כי הגיל הוא הגורם המשפיע ביותר על הסיכוי להיות רווקה, לאחריו ההשכלה הנרכשת, שחשיבותה משמעותית אף יותר לנוכח כך שדרגות החופש שלה קטנות יותר מאלה של המוצא ולבסוף המוצא.

לציין כי כל שלושת הגורמים נמצאו מובהקים.

לוח מס. 6: מה הסיכוי להיות רווקה, בשנת 1983, כפונקציה של גיל, מוצא והשכלה בשנת 1995:²

משתנים	אומדן	טעות תקן	Z	P (Z)
קבוע	0.78	0.05	22.0	< 2e-16***
גיל 83	0.79	33.81	-70.20	< 2e-16***
השכלה 1995 1 = בגרות				
ללא השכלה	0.72	0.11	-3.06	0.00**
יסודית	0.53	0.08	-7.71	0.00***
תיכונית	0.64	0.07	-6.36	0.00***
על תיכונית	0.86	0.07	-2.00	0.05*
תואר ראשון	1.64	0.08	6.38	0.00***
תואר שני ושלישי	1.66	0.11	4.82	0.00***
השכלה אחרת	0.67	0.29	-1.42	0.16
מוצא 1 = ישראל				
אמריקה הלטינית	0.75	0.20	-1.49	0.14
אסיה הלא ערבית	1.16	0.13	1.15	0.25
ברה"מ (אסיה)	0.11	0.27	-8.26	< 2e-16***
מזרח אירופה	0.57	0.12	-4.74	0.00***
אתיופיה	0.10	0.85	-2.71	0.01**
אסיה הערבית	1.04	0.13	0.30	0.76
צפון אפריקה	0.69	0.08	-4.69	0.00***
אמריקה/אוקיאניה	0.79	0.18	-1.34	0.18
ברה"מ	0.34	0.14	-7.69	0.00***
מערב אירופה	0.82	0.16	-1.31	0.19
סטיה מודל יסוד	30,128	דרגות חופש = 25264	P<0.01	R ² מדומה = 0.54
סטיה מודל	13,895	דרגות חופש = 25246	p>0.99	
הפרש סטיה	16,233	דרגות חופש = 18	p>0.99	

- לוח מס. 6 מציג באמצעות רגרסיה לוגיסטית מודל הבוחן את ההסתברות להיות רווקה בשנת 1983, בהינתן גיל (בטרנספורמציה), מוצא והשכלה. הממצאים המרכזיים הם:
- ההסתברות להיות רווקה, קטן עם הגיל.
 - ההסתברות להיות רווקה גבוה בקרב אלה שעתידות להיות בעלות תואר אקדמי ונמוך במיוחד בקרב בעלות השכלה נמוכה.

$$P(s) = f(A, O, E)^2$$

כאשר $p(s)$ = ההסתברות להיות רווקה (ולא נשואה/רווקה/גרושה)

A = גיל, משתנה רציף בטרנספורמציה: $-10,000 * A^{-2}$

O = (ארצות המוצא בחלוקה ל-11 קבוצות)

E = (השכלה בחלוקה ל-7 קבוצות)

מקדם הקבוע הוא $\text{inverse logit}(b)$, השאר הם e^b , שהוא אומדן לסיכוי היחסי

ג. ההסתברות להיות רווקה גבוהה בקרב קבוצות המוצא אסיה הערבית והלא ערבית ונמוכה במיוחד בקרב קבוצות המוצא ברה"מ-אסיה ואתיופיה.

לוח מס. 7:

מידת תרומתם של הגיל, ההשכלה בשנת 1995 והמוצא למודל שמוצג בלוח מס. 6:

הסתברות (χ^2)	דרגות חופש	יחס נראות	
$< 2.2e-16^{***}$	1	11982.8	גיל 1983
$< 2.2e-16^{***}$	7	279.9	השכלה 1995
$< 2.2e-16^{***}$	10	196.2	מוצא

בשלב הבא, בבדיקת האנובה של המודל שהוצג בלוח מס. 6, לוח מס. 7 מראה כי הגיל הוא הגורם המשפיע ביותר על הסיכוי להיות רווקה, לאחריו ההשכלה ולבסוף המוצא. נציין כי כל שלושת הגורמים נמצאו מובהקים.

לוח מס. 8: מה הסיכוי להיות רווקה, בשנת 1995, כפונקציה של גיל, מוצא והשכלה בשנת 1995³
לוח מס. 8, מציג באמצעות רגרסיה לוגיסטית מודל הבוחן את ההסתברות להיות רווקה בשנת 1995, בהינתן גיל בשנת 1983, משתנה דיכוטומי אותו בנינו מעל או מתחת לגיל 20, האינטראקציה בין גיל האישה לבין משתנה דיכוטומי אותו בנינו מעל או מתחת לגיל 20, מוצא והשכלה. הממצאים המרכזיים הם:

- ההסתברות להינשא קטנה עם הגיל, מגיל 20 ומעלה, אבל בין גילאי 15-20 היא גדלה. נשים שהיו בנות 20 בשנת 1983, ההסתברות שלהן להינשא נמוכה יותר מאלה שהיו אז בגילאי 15-20.
- ההסתברות להינשא גבוהה בקרב בעלות השכלה תיכונית, על תיכונית ותעודת בגרות, לעומת אלה שהן בעלות השכלה נמוכה שלהן הסיכוי הנמוך יותר להינשא.
- ההסתברות להינשא גבוהה בקרב קבוצות המוצא ברה"מ, מזרח אירופה וברה"מ אסיה, ונמוכה בקרב קבוצת המוצא אתיופיה.

$$P(s)=f(A,O,E)^3$$

כאשר $p(s)$ = ההסתברות להיות רווקה (ולא נשואה/רווקה/גרושה)
 A = גיל, משתנה רציף ממורכז לגיל 20
 O = (ארצות המוצא בחלוקה ל-11 קבוצות)
 E = (השכלה בחלוקה ל-7 קבוצות)

P (Z)	Z	טעות תקן	אומדן	משתנים
< 2e-16***	21.2	0.88	0.87	קבוע
< 2e-16***	-20.5	0.0088	-0.84	גיל ב-1983 (ממורכז לגיל 20) צעירה (גיל > 20)
0.11	1.60	0.13	1.22	גיל*צעירה
< 2e-16***	11.6	0.030	1.41	השכלה 1995 בגרות = 1 ללא השכלה
2.47e-5***	-4.22	0.15	0.52	יסודית
0.00084***	-3.34	0.12	0.67	תיכונית
0.054	0.61	0.088	1.06	על תיכונית
0.18	1.34	0.103	1.15	תואר ראשון
0.0047**	-2.82	0.092	0.77	תואר שני ושלישי
0.022*	-2.89	0.13	0.73	השכלה אחרת
0.39	-0.86	0.37	0.73	מוצא ישראל = 1
0.79	0.27	0.27	0.93	אמריקה הלטינית
0.14	1.46	0.22	1.38	אסיה הלא ערבית
0.29	-1.06	0.37	1.68	ברה"מ (אסיה)
0.22	-1.24	0.22	1.76	מזרח אירופה
0.51	-0.66	1.10	0.48	אתיופיה
0.51	-0.65	0.27	0.84	אסיה הערבית
0.044*	2.02	0.16	1.37	צפון אפריקה
0.36	-0.91	0.25	0.80	אמריקה/אוקיאניה
0.0012**	3.25	0.23	2.10	ברה"מ
0.39	-0.86	0.23	0.82	מערב אירופה

בשלב הבא, בבדיקת האנובה של המודל שהוצג בלוח מס. 8, לוח מס. 9 מראה כי הגיל הוא הגורם המשפיע ביותר על הסיכוי להיות רווקה, לאחריו ההשכלה, שחשיבותה משמעותית אף יותר לנוכח כך שדרגות החופש שלה קטנות יותר מאלה של המוצא ולבסוף המוצא, זאת בדומה לממצאי לוח מס. 7 שם נבדקה האנובה של המודל שהוצג בלוח מס. 6 והתייחס לסיכוי האישה להיות רווקה בשנת 1983. נציין כי כל שלושת הגורמים נמצאו מובהקים.

לוח מס. 9: מידת תרומתם של הגיל, ההשכלה והמוצא למודל שמוצג בלוח מס. 8.

הסתברות (χ^2)	דרגות חופש	יחס נראות	
$< 2.2e-16^{***}$	1	457.84	גיל 1995
$1.5e-14^{***}$	1	59.1	צעירות
$2.2e-16^{***}$	1	140	גיל*צעירות
$1.007e-8^{***}$	7	50.8	השכלה 1995
0.0072^{**}	10	24.2	מוצא

10.g מודלים לוג-ליניאריים :

באמצעות ניתוח לוג-ליניארי (רגרסיית פואסון) אני מבקשת לבחון את הקשר בין מוצא והשכלה של בני הזוג. בשלב הקודם בחנו כאמור את הקשר בין המוצא של בני הזוג ובין רמות ההשכלה של בני הזוג. מהממצאים עלה כי קיים קשר בין מוצא לבין רמת השכלה, ומכאן שלא ברור, למשל אם נטיית אנשים מאותו מוצא להינשא זה לזה משקף העדפה עדתית, או משקף העדפה השכלתית ש"מסתתרת" מאחורי ההעדפה העדתית. מפאת מספר הקטן של זוגות במדגם, לא נוכל לפקח על גיל הגבר והאישה, והפער ביניהם, בניתוח זה.

המודל התיאורטי שנבחר הוא מודל שכבות שנעשה בו שימוש במחקרם של שביט ושטייר (1997). מודל זה בוחן את השפעתם של מספר משתנים בו זמנית על השכיחות בתא. כל תא בלוח מייצג את הפרופיל הספציפי של הנחקרת, על פי מוצאה, השכלתה, המוצא של בן זוגה והשכלתו. אם כן שכיחות ייחודית זו של כל תא מורכבת כדלהלן: $\text{cell}(ijkl) = \text{מספר הזוגות שעונים לקריטריונים הבאים במצטבר} : \text{מוצא הגבר } i + \text{מוצא האישה } j + \text{השכלת הגבר } k + \text{השכלת האישה } l$. המודל המוצע כאן מורכב מארבעה ממדים המבוססים על מוצא והשכלה והוא בוחן היררכית ארבע השערות אפס, זו אחר זו, ביחס למבנה הלוח הארבע ממדי:

1. אין כל קשר בין המרכיבים השונים ומספר האנשים בכל תא נגזר אך ורק מתוך סך כל האנשים בכל קטגוריה: מספר הגברים והנשים מכל מוצא, מספר הגברים והנשים מכל רמת השכלה.

2. יש קשר דו כווני ותו לא. ישנה העדפה או ריחוק בין גברים ממוצא i לנשים ממוצא j ; בין גברים שלהם השכלה k לנשים בעלות השכלה l וכיוצ"ב.

3. יש קשר תלת-כווני ותו לא. ההעדפה של גבר ממוצא i לאישה ממוצא j תלויה בהשכלת האישה או בהשכלת הגבר וכך הלאה.

4. הקשר הוא ארבעה-ממדי ולא ניתן לשחזר את מספר המקרים בכל תא אלא תוך התייחסות בו-זמנית לכל ארבעת הממדים.

המודלים נבחנים באמצעות יכולתם לשחזר את מספר המקרים בכל תא, שלמודל מחושב מדד לסטיית המודל (ה-deviance המכונה G^2) אשר מתפלג χ^2 לפי מספר דרגות החופש (df) הנתון. כמו במודל χ^2 הפשוט, אם χ^2 גדול מהערך הקריטי אנו דוחים את השערת האפס. בצורה זו ניתן לבחון האם המודל מספיק כדי לשחזר את נתוני הלוח או שמה נדרש מודל מורכב יותר מחד ומאידך זו גם הסיבה שבמקרה שלנו המודל הארבעה-ממדי הוא מודל סרק כי הוא ישחזר את הלוח במלואו. מהשימוש בשיטה זו, מתקבל רווח משני, מאחר והפער בין ה- G^2 של שני מודלים היררכיים (כל מרכיב של המצומצם יותר נמצא גם ברחב יותר) משקף את המדד לתרומה מובהקת של המודל המורכב יותר, עם הפרש ה- df כדרגות חופש. בנוסף לכך הוא גם יכול לשמש לחישוב תחליף R^2 על מנת לאמוד איזה חלק מהתפלגות הנתונים (ה-deviance של המודל החד-כווני) הצלחנו להסביר.

המודל החד-ממדי מניח שמספר האנשים בכל קטגוריה של מוצא ושל השכלה, של גברים ונשים, הוא נתון, אך אין כל קשר בין המשתנים: ההתפלגות הדו-ממדית היא אקראית, ומוצא הגבר, למשל, אינו מצביע כלל על מוצא האישה; השכלת הגבר אינה קשורה כלל למוצא אשתו, וכו'. סבירות המודל נמדד על ידי ה- $Deviance$, שמתפלג חי-בריבוע, עם df דרגות חופש. אם $p > 0.05$ המודל משחזר את הנתונים והשערת האפס של רנדומיות דו-ממדית (ומעלה) אינה נדחית, במקרה שלנו זה אינו המצב, $\chi^2 = 31907$, $df=7709$, $p < 0.001$, ולכן השערת האפס נדחית.

המודל השני (דו כווני) מניח שקיים קשר לא אקראי בין המשתנים השונים, מוצא גברים עם מוצא נשים, השכלת נשים עם מוצא נשים וכו' אך הקשר התלת מימדי (השכלת הגבר בהינתן מוצא הגבר ומוצא האישה, וכו') הוא רנדומי, השערת האפס המניחה שהקשר אינו אקראי מתקבלת. המודל הדו-כווני מקטין את חוסר הוודאות ב – 27623.964 (מ-31907.43 ל-4283.466) ומסביר 86.5% מהמודל והוא נמצא מובהק $\chi^2 = 4283.466$, $df = 7280$, $p > 0.001$.

בלוח מס. 10 נבחנת כמה מהקטנה זו מיוחסת לכל אחד מהלוחות הדו-כיוונים. ה- Δ נותן את הגידול ב-Deviance כאשר אותו לוח דו-כיווני מושמט מהמודל הדו מימדי, והאחוז המוסבר מציג את שיעור ההסבר שלו לחוסר הוודאות ותרומתו הייחודית של לוח זה לדפוס בחירת בן הזוג.

לוח מס. 11 מציג את הגידול ב- G^2 כאשר משמיטים כל אחת מהאינטראקציות: למשל, אין קשר בין מוצא הגבר בין מוצא האישה (O_o) או בין השכלת הגבר למוצאו ($o-e$). עמודת ה- Δ , אם כן, נותנת את הגידול ב- G^2 עקב הסרת האינטראקציה מהמודל הדו-כיווני המלא. העמודה G^2 היא טיב התאמה של המודל, ללא האינטראקציה שהוסרה, והעמודה Δ היא ההפרש בין מודל זה למודל הדו-כיווני המלא. לכן Δ היא התרומה הייחודית של האינטראקציה להסבר מכלול הקשרים בלוח ולשחזור הנתונים המקוריים.

המודל הדו-כיווני המלא מורכב מששת האינטראקציות הקיימות בין מוצא והשכלת האישה למוצא והשכלת הגבר: מוצא האישה-מוצא הגבר, $[Oo]$, מוצא האישה-השכלת האישה, $[OE]$, מוצא האישה-השכלת הגבר, $[Oe]$, השכלת האישה-השכלת הגבר-מוצא הגבר, $[eo]$, השכלת האישה-מוצא הגבר, $[Eo]$ וממנו הושמטה בכל פעם אינטראקציה אחת ששיקפה את אחד מהלוחות הדו כיוונים, זאת על מנת לבחון מהי תרומתו הייחודית של אותו לוח להסבר דפוסי הנישואין על פי מוצא והשכלה. מהממצאים עלה כי תרומתם של כל אחד מחלקי המודל מובהקת, כלומר לכל אחת מהאינטראקציות תרומה ייחודית להסבר של דפוס הנישואים. יחד עם זאת נמצא ששני הלוחות בהם האינטראקציה היא ישירה, מוצא נשים ומוצא גברים אנדוגמיה (O_o) והשכלת נשים והשכלת גברים הומוגמיה (E_e), הם המשמעותיים ביותר מבחינת מידת ההסבר אותו הם מציעים.

האינטראקציה של מוצא נשים-מוצא גברים מסבירה 41% מהמודל הדו כיווני, כלומר דפוסי הנישואין על פי מוצא, אנדוגמיה, הינם משמעותיים מאוד בתהליך בחירת בן הזוג. בדומה לכך גם האינטראקציה של השכלת נשים-השכלת גברים, הומוגמיה, הינה משמעותית, ביחס לאינטראקציות ומסבירה 22% מהמודל הדו כיווני. כפי שניתן לראות, בעת שמתחסים למוצא ולהשכלה בנפרד, האנדוגמיה היא משמעותית יותר מההומוגמיה, כפי שהדבר בא לידי ביטוי ביכולת הסבר דפוסי הנישואין. בשונה מאלה, האינטראקציות של התאום התוך אישי, מוצא-השכלה של נשים וגברים וההצלבה ביניהם פחות משמעותיים ומצליחים להסביר חלקים קטנים מאוד מהמודל הדו-כיווני.

לאחר שבחנתי את המודל הדו כיווני ואת תרומת כל אחת מהאינטראקציות להסבר המודל ולנוכח כך שהאחוז המוסבר המשמעותי ביותר מהמודל עומד על פחות מ-50%, אני מבקשת לבחון את המודל התלת-כיווני: [Ooe][Ooe][OEe][oEe] ובהמשך את תרומתן של אינטראקציות משולשות למודל הדו כיווני, לדוגמא, הוספת האינטראקציה המשולשת השכלת נשים, השכלת ומוצא גברים, [Eeo], למודל הדו כיווני המלא ולבחון האם תוספת זו מגדילה את האחוז המוסבר. בלוח מס. 12 הצגנו את התרומה הייחודית של כל אחד מחלקי המודל התלת כיווני. המודל התלת-כיווני המלא מורכב מארבעת האינטראקציות הקיימות בין מוצא והשכלת האישה למוצא והשכלת הגבר: מוצא האישה-השכלת הגבר-מוצא הגבר, [Oeo], השכלת האישה-השכלת הגבר-מוצא הגבר, [Eeo], השכלת האישה- מוצא האישה-מוצא הגבר, [EOo], השכלת האישה- מוצא האישה-השכלת הגבר, [EOe], וממנו הושמטה בכל פעם אינטראקציה אחת ששיקפה את אחד מהלוחות התלת כיוונים, זאת על מנת לבחון מהי תרומתו הייחודית של אותו לוח להסבר דפוסי הנישואין על פי מוצא והשכלה. מהממצאים עלה כי כל תרומתם של כל הלוחות אינה מובהקת. בלוח מס. 13 הצגנו את התוספת הייחודית של כל אחת מארבעת האינטראקציות המשולשות, מוצא האישה-השכלת הגבר-מוצא הגבר, [Oeo], השכלת האישה-השכלת הגבר- מוצא הגבר, [Eeo], השכלת האישה- מוצא האישה-מוצא הגבר, [EOo], השכלת האישה-השכלת הגבר, [EOe], למודל הדו כיווני המלא: המודל הדו-כיווני המלא שמורכב מששת האינטראקציות הקיימות בין מוצא והשכלת האישה למוצא והשכלת הגבר: מוצא האישה-מוצא הגבר, [Oo], מוצא האישה-השכלת האישה, [OE], מוצא האישה-השכלת הגבר, [Oe], השכלת האישה-השכלת הגבר, [Ee], השכלת הגבר-מוצא הגבר, [eo], השכלת האישה-מוצא הגבר, [Eo].

מהניתוח עולה כי תרומתן של תוספות אלה להסברת המודל הדו כיווני מועטת ונעה בין 1% ל-3.3%, עוד נמצא כי לא כל ארבעת תוספות האינטראקציות למודל הדו כיווני, מובהקות, השתיים שנמצאו מובהקות הן: מוצא אישה- השכלת ומוצא גבר [Oeo] והשכלת ומוצא אישה-מוצא גבר [EOo], אשר מסבירות 3.3% ו-3% בהתאמה מהמודל המלא. ממצא זה, בו מרכיב המוצא חוזר על עצמו בשתי האינטראקציות ומרכיב ההשכלה הוא שמשנתה, מצביע על חשיבותו של המוצא בתהליך בחירת בן הזוג.

לוח מס.10: ניתוח לוג לינארי, של דפוסי הנישואין של הנשים והגברים שנישאו זה לזה, באמצעות מודלים חד כיוונים, דו כיוונים ותלת כיוונים,

עבור: **O**-מוצא אישה, **o**-מוצא גבר, **E**-השכלה אישה, **e**-השכלה גבר. **מספר מקרים: 14599**

מודל	סטייה (G^2)	דרגות חופש	$p(G^2)$	Δ	דרגות חופש (Δ)	$p(\Delta)$	%
מודל חד-כיווני: [O][o][E][e]	31907.43	7709	0	הפער בין ה- G^2 של המודל החד כיווני לבין G^2 של כל מודל	דרגות חופש (Δ) הפער בין דרגות החופש של המודל החד כיווני לבין דרגות החופש של כל מודל		
מודל דו כיווני: [Oo][OE][Oe][Ee][eo][Eo]	4283.466	7280	1			0	86.5%
מודל תלת-כיווני: [Oeo][Eeo][EOo][EOe]:	1743.377	4900	1			0	94%
מודל ארבע-כיווני: [OoEe]	0	0					

לוח מס. 11: תרומתו הייחודית של כל אחד מחלקי המודל הדו כיווני

עבור: O-מוצא אישה, o-מוצא גבר, E-השכלה אישה, e-השכלה גבר. מספר מקרים: 14599

המודל הדו כיווני [Oo][OE][Oe][Ee][eo][Eo]:	סטיה (G ²)	דרגות חופש	p (G ²)	Δ	דרגות חופש (Δ) (הפער בין דרגות החופש של המודל הדו כיווני לבין G ² של המודל המלא)	p(Δ)	% המוסבר מהמודל החד כיווני
	4283.466	7280	1	27623.534	429	0	86.5%
התרומה השולית של כל אחד מחלקי המודל הדו כיווני, [Oo][OE][Oe][Ee][eo][Eo]:	סטיה (G ²)	דרגות חופש	p (G ²)	Δ	דרגות חופש (Δ) הפער בין דרגות החופש של המודל הדו כיווני לבין דרגות החופש של כל אינטראקציה		% המוסבר מהמודל הדו כיווני
[Oo]	15669.46	7380	0	11386	100	0	41.2%
[OE]	4868	7350	1	585	70	0	2%
[Oe]	4487	7350	1	204	70	0	0.7%
[Ee]	10762	7329	0	6479	49	0	23%
[eo]	4608	7350	1	325	70	0	1%
[Eo]	4511	7350	1	228	70	0	0.8%

לוח מס. 12: תרומתו הייחודית של כל אחד מחלקי המודל התלת כיווני

עבור: O-מוצא אישה, o-מוצא גבר, E-השכלת אישה, e-השכלת גבר. מספר מקרים: 14599

מודל תלת-כיווני:	סטייה (G ²)	דרגות חופש	p (G ²)	Δ	דרגות חופש (Δ) (הפער בין דרגות החופש של המודל התלת כיווני לבין דרגות החופש של המודל הדו כיווני)	p(Δ)	% המוסבר מהמודל החד כיווני
[Ooe][Ooe][OEe][oEe]	1743.377	4900	1	2540	2380	0.011	94.5%
התרומה השולית של כל אחד מחלקי המודל התלת-כיווני,	סטייה (G ²)	דרגות חופש	p (G ²)	Δ	דרגות חופש (Δ) הפער בין דרגות החופש של המודל הדו כיווני לבין דרגות החופש של כל אינטראקציה		
[Oeo]	2484	5600	1	741	700	0.13	29%
[Eeo]	2243	5390	1	500	490	0.36	19.6%
[EOo]	2398	5600	1	654.6	700	0.88	25.7%
[EOe]	2231	5390	1	488	490	0.51	19%

לוח מס. 13: תרומתן הייחודית של תוספת אינטראקציות משולשות למודל הדו כיווני
 עבור: O-מוצא אישה, o-מוצא גבר, E-השכלה אישה, e-השכלה גבר. מספר מקרים: 14599

המודל הדו כיווני	סטטיה (G ²)	דרגות חופש	p (G ²)	Δ	דרגות חופש (Δ)	p(Δ)	% המוסבר מהמודל החד כיווני
[Oo][OE][Oe][Ee][eo][Eo]:	4283.466	7280	1	27623.534	הפער בין ה-G ² של המודל הדו כיווני לבין ה-G ² של המודל המלא (הפער בין דרגות החופש של המודל הדו כיווני לבין דרגות החופש של המודל המלא)	0	86.5%
התרומה השולית של תוספת אינטראקציה משולשת למודל הדו כיווני: [Oeo][Eeo][EOo][EOe]:	סטטיה (G ²)	Df	p (G ²)	Δ	דרגות חופש (Δ)	0	
[Oeo]	3350	6580	1	933	הפער בין ה-G ² של המודל הדו כיווני לבין ה-G ² של כל אינטראקציה (הפער בין דרגות החופש של המודל הדו כיווני לבין דרגות החופש של כל אינטראקציה)	0	3.3%
[Eeo]	3795	6790	1	488		0.51	1%
[EOo]	3445	6580	0	838		0	3%
[EOe]	3799	6790	0.32	484		0.56	1.7%
התרומה השולית של תוספת שתי אינטראקציות משולשות למודל הדו כיווני: [Oeo] + [EOo]	2868	6090	0	1415		0	5%

בשלב הבא של הניתוח אני מבקשת לבחון את הקשר שיש בין האינטראקציות, תוך שאני מפקחת על האחרות, לדוגמא מה ההסתברות, או הסיכוי של גברים המשתייכים לקבוצת מוצא X להינשא לנשים המשתייכות לקבוצת מוצא Y ביחס לבחירה אקראית של בת זוג. בחינת מקדמים. בכל תא, לוג מספר המקרים בנוי מ:

$$\text{Log}(N_{ijkl}) = c_i + c_j + c_k + c_l + c_{ij} + c_{ik} + \dots + e$$

כאשר c הם המקדמים ו-e הטעות. הלוחות מציגים ערכי $\exp(c_{ij})$, שהם הסיכוי היחסי שגבר מקבוצה I יינשא לאשה מקבוצה j. במידה והערך גדול מ-1, הסיכוי שיינשאו מוגבר, אם הערך קטן מ-1, הסיכוי לנישואין מוקטן. מידת הסיכוי היא נטו, תוך בקרה על מספר האנשים בכל קטגוריה (רמה 1) ועל הקשרים האחרים הדו-ממדיים, תוך הנחה בשלב זה שלא מתקיימת אינטראקציה תלת ממדית, אותה אציג בהמשך.

לוח מס. 14: הקשר בין מוצא הגברים ומוצא הנשים תוך פיקוח על השכלת הגברים והשכלת הנשים מספר מקרים: 14599

בלוח מס. 14 מוצגים הנתונים שהתקבלו בבדיקת הקשר בין מוצא הגברים ומוצא הנשים תוך פיקוח על השכלת הגברים והשכלת הנשים. כלומר מהי ההשפעה עצמה (נטו) של המוצא על בחירת בן הזוג. אנו עדים לשני ממצאים בולטים מרכזים, האחד הוא הנטייה של גברים ונשים מאותו מוצא להינשא זה עם זה והשני הוא קיומם של גושים ברורים של קבוצות מוצא שההסתברות של בני זוג מקבוצת מוצא שונה, להינשא זה לזה, הוא גבוה לעומת אחרים שם ההסתברות נמוכה ואף שלילית. גוש אחד הוא זה של "המזרחים", הכולל את קבוצות המוצא, צפון אפריקה, חצי האי ערב ודרום אסיה, (ArabAsia, OthAsia, ו-N.Africa) שם הנטייה היא להינשא זה לזו והגוש השני הוא של "האשכנזים", מרכז אירופה, ברה"מ לשעבר, ישראל ומזרח אירופה, (USSR, Israel, E.Europe) ו-W.Europe). יוצאי אתיופיה וברה"מ אסיה, (Ethiopia ו-AsiaUSSR) אינם משתייכים לאף אחד משני הגושים, דבר הבא לידי ביטוי בסיכוייהם להינשא לבני קבוצת המוצא שלהם שהם גבוהים מאוד ועומדים על הסתברות של פי 4517 ו-374, בהתאמה, זאת ביחס לבחירה רדנומית של בני זוג מקבוצות מוצא אחרות. ממצאים אלה עוצמתים יותר כיוון שהמשתנים האחרים מפוקחים ולכן הם השפעתם על בחירת בן הזוג הינה מזערית והם משקפים מחד את הסגירות הקבוצתית ומאידך את הריחוק החברתי הקיים בין קבוצות המוצא.

מוצא גברים (Contm)											מוצא נשים (Contf)
אוקיאניה וצפון אמריקה	אמריקה הלטינית	מערב אירופה	ברה"מ	ישראל	מזרח אירופה	ברה"מ-אסיה	אסיה הלא ערבית	אסיה הערבית	צפון אפריקה	אתיופיה	
0.53	8.88	<u>0.10</u>	<u>0.14</u>	4.87	0.46	0.79	<u>0.35</u>	<u>0.07</u>	<u>0.07</u>	4517	אתיופיה
0.84	1.01	1.21	0.58	1.03	0.92	0.47	2.40	2.25	11.6	<u>0.06</u>	צפון אפריקה
0.84	0.79	0.89	0.49	1.19	0.76	<u>0.19</u>	2.22	6.06	1.80	0.84	אסיה הערבית
0.59	0.30	0.67	0.47	0.59	<u>0.40</u>	<u>0.34</u>	31.4	1.59	1.51	2.94	אסיה הלא ערבית
<u>0.15</u>	<u>0.11</u>	0.76	4.35	0.44	1.04	374	<u>0.05</u>	1.38	0.72	2.11	ברה"מ-אסיה
1.02	1.30	2.24	1.94	1.07	3.22	0.74	0.96	1.08	1.05	<u>0.06</u>	מזרח אירופה
1.50	<u>0.46</u>	1.18	0.90	3.02	1.15	0.54	1.25	1.46	1.33	<u>0.30</u>	ישראל
<u>0.57</u>	<u>0.54</u>	1.32	10.9	0.80	1.57	1.98	1.13	0.64	0.61	<u>0.21</u>	ברה"מ
1.97	0.88	2.85	1.61	0.89	1.43	0.67	0.75	0.85	1.18	<u>0.19</u>	מערב אירופה
1.06	32.1	1.11	<u>0.45</u>	<u>0.43</u>	1.08	<u>0.47</u>	<u>0.67</u>	0.59	0.75	0.91	אמריקה הלטינית
16.40	<u>0.46</u>	1.63	0.84	0.66	0.82	<u>0.45</u>	<u>0.49</u>	0.97	0.78	1.05	אוקיאניה וצפון אמריקה

לוח מס.15: הקשר בין מוצא הנשים והשכלת הנשים תוך פיקוח על מוצא והשכלת הגברים

מוצא גברים (Contm)											מוצא נשים (Contf)
אוקיאניה וצפון אמריקה	אמריקה הלטינית	מערב אירופה	ברה"מ	ישראל	מזרח אירופה	ברה"מ-אסיה	אסיה הלא ערבית	אסיה הערבית	צפון אפריקה	אתיופיה	
<u>0.32</u>	0.82	<u>0.45</u>	0.86	<u>0.51</u>	0.87	1.78	2.00	1.98	2.26	1.38	ללא השכלה
<u>0.11</u>	0.83	0.93	1.17	1.16	1.23	2.25	1.70	2.47	2.53	0.29	יסודי
0.58	1.04	1.16	0.99	0.90	1.05	0.80	1.13	1.41	1.34	0.90	תיכון
1.97	0.84	1.05	0.95	0.94	0.92	<u>0.52</u>	0.84	0.88	0.74	2.48	תעודת בגרות
1.55	0.86	1.19	1.13	1.06	1.17	0.82	0.71	0.86	0.81	1.11	על תיכוני
2.61	0.69	1.13	0.85	1.06	1.03	0.69	0.72	<u>0.53</u>	<u>0.51</u>	3.93	תואר ראשון
4.43	1.56	1.21	1.63	1.19	1.24	1.01	0.73	<u>0.41</u>	<u>0.53</u>	<u>0.31</u>	תואר שני ודוקטורט
1.35	1.81	1.20	0.67	1.51	0.64	1.05	0.84	0.89	0.81	0.81	אחר

בלוח מס.15 מוצגים הנתונים שהתקבלו בבדיקת הקשר בין השכלת הנשים ומוצאן תוך

פיקוח על מוצא הגברים והשכלת הגברים. כלומר האם קיים קשר בין מוצא האישה לבן סיכווייה

לרכוש השכלה, שיבוא לידי ביטוי בכך שסיכוייהן של נשים מקבוצת מוצא X להיות בעלות השכלה מסוג Y או שרמת ההשכלה היא מקרית ואין דפוס אותו ניתן לקשור לקבוצת המוצא. מהנתונים עולה כי בפועל קיימים שני גושים מרכזים, האחד בו הסיכוי להיות חסרות השכלה או בעלות השכלה יסודית הוא כפול ביחס לבחירה אקראית ובו אנו מוצאים את הנשים המשתייכות לקבוצות המוצא צפון אפריקה, דרום אסיה, (N.Africa ו-OthAsia AsiaUSSR, ArabAsia) והשני בו הסיכוי להיות בעלות השכלה גבוהה הוא גבוה ביחס לבחירה אקראית ובו נמצאות נשים המשתייכות לקבוצות המוצא מזרח אירופה, ישראל, ברה"מ, מערב אירופה, אמריקה הלטינית ואוקיאניה וצפון אמריקה, (EngCol ו-LatAm, W.Europe, USSR, Israel, E.Europe).

כפי שציינתי ממצאים אלה בנושא רמת ההשכלה האופיינית לקבוצות מוצא דומים בקרב הגברים והנשים, דפוס אשר מחזק, לדעתי, את ההנחה שקיים קשר בן המוצא לבן הסיכוי לרכוש השכלה. בלוח מס. 16 מוצגים הנתונים שהתקבלו בבדיקת הקשר בן השכלת גברים לבן מוצא הנשים אליהן נישאו, תוך פיקוח על מוצא הגברים והשכלת הנשים. כלומר מהי ההשפעה עצמה (נטו) של ההשכלה על בחירת בן הזוג ולהיפך והאם קיים קשר בן מוצא הגברים לבן רמת ההשכלה של בנות זוגן כפי שהוא בא לידי ביטוי בסיכוי של גבר מקבוצת מוצא X להינשא לבת זוג שלה רמת השכלה Y ביחס למצב בו היה בוחר בחירה אקראית את בת זוגו. מהנתונים עולה כי סיכוייהם של גברים שלהם השכלה אקדמאית, תואר ראשון, שני ושלישי (BA ו-MAPhD) להינשא לנשים המשתייכות לקבוצות המוצא, ישראל, ברה"מ, מערב אירופה, אמריקה הלטינית ואוקיאניה צפון אמריקה (EngCol ו-LatAm, W.Europe, USSR, Israel) הוא גבוה, ביחס לסיכוי שלהם להינשא אקראית או לנשים מקבוצות מוצא אחרות. בשונה מכך סיכוייהם של גברים שאינם בעלי השכלה או בעלי השכלה שהיא עד תעודת בגרות להינשא לנשים המשתייכות לקבוצות המוצא, אסיה אחרת, אסיה הערבית וצפון אפריקה, (N.Africa ו-ArabAsia, OthAsia), הוא גבוה, זאת ביחס לבחירה אקראית ללא קשר להשכלתה של בת זוג ובו בעת נמוך ביחס לסיכוייהם להינשא לנשים שהן בעלות השכלה אקדמאית.

לוח מס. 16: הקשר בין השכלת גברים ומוצא נשים תוך פיקוח על מוצא הגברים והשכלת הנשים : מספר מקרים : 14599

השכלת גברים								ללא השכלה	השכלת הנשים (Hdf)
(Hdm)									
אחר	תואר שני ושלישי	תואר ראשון	על תיכוני	תעודת בגרות	תיכון	יסודי	ללא השכלה		
1.09	<u>0.21</u>	3.62	2.64	<u>0.17</u>	0.35	1.28	6.19	אתיופיה	
1.09	<u>0.91</u>	<u>0.68</u>	0.90	1.08	1.38	1.13	0.98	צפון אפריקה	
1.22	<u>0.86</u>	<u>0.68</u>	0.86	1.00	1.29	1.20	1.07	אסיה הערבית	
0.48	<u>0.86</u>	<u>0.62</u>	1.28	1.44	1.39	1.22	1.24	אסיה הלא ערבית	
<u>0.21</u>	1.18	<u>0.58</u>	0.98	2.34	1.61	1.30	1.50	ברה"מ אסיה מזרח	
0.99	1.28	1.09	1.01	0.94	1.03	0.87	0.85	אירופה	
1.15	1.28	1.07	0.74	1.11	1.07	0.84	0.86	ישראל	
1.21	1.19	0.84	1.02	1.18	0.97	0.94	0.75	ברה"מ מערב	
1.73	1.34	1.22	0.79	0.85	1.00	0.78	<u>0.67</u>	אירופה אמריקה הלטינית	
1.46	1.50	1.11	1.03	1.75	0.74	0.80	<u>0.39</u>	אוקיאניה	
2.02	1.54	1.28	<u>0.64</u>	0.91	0.90	0.84	<u>0.57</u>	וצפון אמריקה	

לוח מס. 17: הקשר בין השכלת גברים והשכלת נשים תוך פיקוח על מוצא גברים ומוצא נשים : מספר מקרים : 14599

השכלת גברים								ללא השכלה	השכלת הנשים (Hdf)
(Hdm)									
אחר	תואר שני ושלישי	תואר ראשון	על תיכוני	תעודת בגרות	תיכון	יסודי	ללא השכלה		
1.20	<u>0.45</u>	<u>0.32</u>	0.48	0.67	0.96	1.68	11.24	ללא השכלה	
0.69	<u>0.27</u>	<u>0.38</u>	0.80	1.02	1.68	4.66	2.15	יסודי	
0.72	0.45	0.66	1.11	0.96	2.62	1.69	1.00	תיכון	
0.67	0.80	1.13	1.15	2.22	1.28	0.87	0.57	תעודת בגרות	
0.77	1.22	1.33	1.71	1.05	1.16	0.70	0.55	על תיכוני	
0.75	3.81	3.91	1.39	1.10	0.60	<u>0.33</u>	<u>0.29</u>	תואר ראשון	
1.07	9.04	2.58	0.91	0.71	0.39	<u>0.36</u>	<u>0.44</u>	תואר שני ושלישי	
4.01	<u>0.53</u>	0.81	0.95	0.83	0.67	1.05	1.03	אחר	

בלוח מס. 17 מוצגים הנתונים שהתקבלו בבדיקת הקשר בין השכלת הגברים והשכלת הנשים תוך פיקוח על מוצא הגברים ומוצא הנשים. כלומר מהי ההשפעה עצמה(נטו) של ההשכלה על בחירת בן הזוג ומהי ההסתברות של גבר בעל השכלה X להינשא לאישה שלה השכלה Y ביחס למקרה בו היה בוחר בחירה אקראית את בת זוגו. אנו רואים את האלכסון שמשקף את סיכו הנישואין הגבוהים יחסית של גברים עם נשים בעלות השכלה זהה ודומה. עוד נמצא שינסם למעשה שלושה גושי השכלהבהם הסיכוי של גברים המשתייכים לגוש להינשא לנשים המשתייכות לגוש, הוא גבוה ביחס לגושים האחרים ולבחירה מקרית. לדוגמא הסיכוי של גבר שהוא חסר השכלה, להינשא לאישה בעלת השכלה דומה הוא פי-11 מהסיכוי לו היה בוחר בחירה אקראית. הגוש הראשון כולל את חסרי ההשכלה ובעלי השכלה יסודית, השני הוא של בעלי השכלה על

יסודית, בגרות ומכללה והשלישי הוא בעלי תארים אקדמאים. ממצאים אלה זה תואמים לממצאים שעלו בטבלה מס. 3 שבדקו האם יש קשר בין השכלת הגבר להשכלת האישה, שמצביעים על קיומו של סיכוי הגבוה יותר להינשא לכאלה שהם בעלי אותה רמת השכלה או כזו הקרובה אליה.

בלוח מס. 18 מוצגים הנתונים שהתקבלו בבדיקת הקשר בן השכלת הגברים ומוצאם תוך פיקוח על מוצא הנשים והשכלתם. כלומר האם קיים קשר בן מוצא הגבר לבן סיכוייו לרכוש השכלה, שיבוא לידי ביטוי בכך שסיכוייהם של גברים מקבוצת מוצא X להיות בעלי השכלה מסוג Y או שרמת ההשכלה היא מקרית ואין דפוס אותו ניתן לקשור לקבוצת המוצא. מהנתונים עולה כי, בדומה לנשים, בפועל קיימים שני גושים מרכזים, האחד בו הסיכוי להיות חסרי השכלה או בעלי השכלה יסודית הוא גבוה ביחס לבחירה אקראית ובו אנו מוצאים את הגברים המשתייכים לקבוצות המוצא, צפון אפריקה, דרום אסיה, חצי האי ערב ואתיופיה, (OthAsia, Ethiopia ArabAsia ו-N.Africa) והשני בו הסיכוי להיות בעלי השכלה גבוהה הוא גבוה ביחס לבחירה אקראית ובו נמצאים גברים המשתייכים לקבוצות המוצא אוקיאניה וצפון אמריקה, אמריקה הלטינית, מערב אירופה, ברה"מ, ישראל ומזרח אירופה (W.Europe, USSR, Israel, E.Europe), (EngCol ו-LatAm).

כפי שציינתי ממצאים אלה בנושא רמת ההשכלה האופיינית לקבוצות מוצא דומים בקרב הגברים והנשים, דפוס אשר מחזק, לדעתי, את ההנחה שקיים קשר בן המוצא לבן הסיכוי להשיג השכלה.

לוח מס. 18: קשר בן השכלת גברים ומוצא גברים תוך פיקוח על השכלת נשים ומוצא נשים :

מוצא גברים (Contm)											השכלת גברים (Hdm)
אוקיאניה וצפון אמריקה	אמריקה הלטינית	מערב אירופה	ברה"מ	ישראל	מזרח אירופה	ברה"מ – אסיה	אסיה הלא ערבית	אסיה הערבית	צפון אפריקה	אתיופיה	
0.49	<u>0.71</u>	<u>0.59</u>	0.73	1.01	0.87	1.25	1.53	1.29	1.44	2.16	ללא השכלה
0.69	<u>0.52</u>	<u>0.73</u>	0.82	1.23	0.71	1.29	1.50	1.34	1.33	1.54	יסודי
0.69	0.85	0.87	0.87	1.02	0.83	0.68	1.00	0.96	1.00	4.15	תיכון
0.83	1.26	1.04	1.26	1.39	0.89	1.49	0.96	0.87	0.76	0.62	תעודת בגרות
0.93	0.99	1.30	1.19	0.94	1.08	1.39	0.78	0.90	0.95	0.76	על תיכוני
2.51	1.38	1.42	1.16	1.15	1.22	1.55	1.16	0.89	0.91	0.09	תואר ראשון
3.14	1.40	1.21	1.27	0.77	1.01	1.93	<u>0.39</u>	<u>0.64</u>	<u>0.48</u>	0.83	תואר שני ודוקטורט
1.32	1.15	<u>0.87</u>	<u>0.68</u>	1.65	0.15	1.30	1.35	1.65	2.19	0.71	אחר

בלוח מס.19 מוצגים הנתונים שהתקבלו בבדיקת הקשר בן מוצא הגברים לבן השכלת הנשים אליהן נישאו, תוך פיקוח על מוצא הנשים והשכלת הגברים. כלומר מהי ההשפעה עצמה (נטו) של ההשכלה על בחירת בן הזוג ולהיפך והאם קיים קשר בן מוצא הגברים לבן רמת ההשכלה של בנות זוגן כפי שהוא בא לידי ביטוי בסיכויי של גבר מקבוצת מוצא X להינשא לבת זוג שלה רמת השכלה Y ביחס למצב בו היה בוחר בחירה אקראית את בת זוגו. מהנתונים עולה כי סיכוייהם של גברים המשתייכים לקבוצות המוצא, אוקיאניה וצפון אמריקה, אמריקה הלטינית, מערב אירופה וישראל, (EngCol-ו LatAm ,W.Europe ,USSR ,Israel). להינשא לנשים שלהן השכלה אקדמאית של תואר ראשון, שני ושלישי (BA ו-MAPhD) הוא גבוה, ביחס לסיכוי שלהם להינשא לנשים שהן חסרות השכלה או בעלות השכלה יסודית וביחס לבחירה אקראית של בת זוג. בשונה מכך סיכוייהם של גברים המשתייכים לקבוצות המוצא, צפון אפריקה, אסיה הערבית ואסיה הלא ערבית (ArabAsia, OthAsia ו-N.Africa) להינשא לנשים שהן חסרות השכלה או בעלות השכלה שהיא עד תעודת בגרות, הוא גבוה ביחס לבחירה אקראית של בת זוג ונמוך ביחס לסיכוייהם להינשא לנשים שהן בעלות השכלה אקדמאית.

לוח מס.19: הקשר בן מוצא גברים והשכלת נשים תוך פיקוח על מוצא נשים והשכלת גברים

מוצא גברים (Contm)											השכלת הנשים (Hdf)
אוקיאניה וצפון אמריקה	אמריקה הלטינית	מערב אירופה	ברה"מ	ישראל	מזרח אירופה	– ברה"מ אסיה	אסיה הלא ערבית	אסיה הערבית	צפון אפריקה	אתיופיה	
<u>0.93</u>	<u>0.53</u>	<u>0.49</u>	0.85	0.69	<u>0.59</u>	1.22	0.90	1.12	1.07	9.24	ללא השכלה
<u>0.78</u>	<u>0.69</u>	0.83	1.04	0.95	1.13	1.47	1.61	1.69	1.40	<u>0.35</u>	יסודי
1.09	0.92	0.72	0.70	1.13	1.01	0.99	1.12	1.19	1.08	1.22	תיכון
1.06	1.56	1.17	1.09	1.23	1.19	1.85	1.32	1.25	1.10	<u>0.10</u>	תעודת בגרות
<u>0.55</u>	1.24	1.03	0.96	1.08	0.92	<u>0.72</u>	<u>0.78</u>	0.77	0.82	4.19	על תיכוני
					1.38	<u>0.65</u>	<u>0.79</u>	1.11	1.00	0.14	תואר ראשון
					0.99	<u>0.76</u>	<u>0.62</u>	0.73	0.73	1.93	תואר שני ודוקטורט
1.49	1.02	1.45	0.86	<u>0.43</u>	1.00	0.85	1.21	0.57	0.93	2.24	אחר

בשלב הבא, על מנת לשפר את המודל המסביר את דפוסי הנישואין על פי מוצא והשכלה ולנוכח העובדה כי בכל קבוצת מוצא שבניתו מספר המקרים הוא לא גדול ומנגד ניתן לראות באמצעות מפת החום בטבלה מס.4, בה הצגנו את דפוסי הנישואין על פי קבוצות המוצא, שישנן קבוצות מוצא שנוטות להינשא זו לזו בשכיחות גבוהה יותר, דפוס שבא לידי ביטוי בארבע גושים מרכזים, בניתי מ-11 קבוצות המוצא ארבעה גושים:

אשכנזים: מדינות אמריקה הלטינית, מדינות מזרח אירופה, ישראל, מדינות אוקיאניה וצפון אמריקה, מדינות ברה"מ לשעבר ומדינות מרכז אירופה.

ספרדים: מדינות דרום אסיה, מדינות חצי האי ערב ומדינות צפון אפריקה.

אתיופיה: מדינות אפריקה (סומליה, אתיופיה ודיגיבוטי).

ברה"מ אסיה: מדינות אסיה בברה"מ.

החלוקה לרמות השכלה נותרה ללא שינוי והמודל בוחר שוב את השפעתם של מספר משתנים בזמנית על השכיחות בתא. כל תא בלוח מייצג את הפרופיל הספציפי של הנחקרת, על פי השתייכותה לאחד מארבעת גושי המוצא, השכלתה, השתייכותו של בן זוגה ולאחד מארבעת גושי המוצא והשכלתו. אם כן שכיחות ייחודית זו של כל תא מורכבת כדלהלן: $\text{cell}(ijkl) = \text{מספר הזוגות שעונים לקריטריונים הבאים במצטבר: גוש מוצא הגבר } i + \text{גוש מוצא האישה } j + \text{השכלת הגבר } k + \text{השכלת האישה } l$ המוצע כאן מורכב מארבעה ממדים המבוססים על מוצא והשכלה והוא בוחר היררכית ארבע השערות אפס, זו אחר זו, ביחס למבנה הלוח הארבע ממדי:

1. אין כל קשר בין המרכיבים השונים ומספר האנשים בכל תא נגזר אך ורק מתוך סך כל האנשים בכל קטגוריה: מספר הגברים והנשים מכל מוצא, מספר הגברים והנשים מכל רמת השכלה.

2. יש קשר דו כווני ותו לא. ישנה העדפה או ריחוק בין גברים ממוצא i לנשים ממוצא j ; בין גברים שלהם השכלה k לנשים בעלות השכלה l וכיוצא ב.

3. יש קשר תלת-כווני ותו לא. ההעדפה של גבר ממוצא i לאישה ממוצא j תלויה בהשכלת האישה א בהשכלת הגבר וכך הלאה.

4. הקשר הוא ארבעה-ממדי ולא ניתן לשחזר את מספר המקרים בכל תא אלא תוך התייחסות בו-זמנית לכל ארבעת הממדים.

המודלים נבחנים באמצעות יכולתם לשחזר את מספר המקרים בכל תא, שלמודל מחושב מדד לסטיית המודל (ה-deviance המכונה G^2) אשר מתפלג χ^2 לפי מספר דרגות החופש (df) הנתון. כמו במודל χ^2 הפשוט, אם χ^2 גדול מהערך הקריטי אנו דוחים את השערת האפס. בצורה זו ניתן לבחון האם המודל מספיק כדי לשחזר את נתוני הלוח או שמה נדרש מודל מורכב יותר מחד ומאידך זו גם הסיבה שבמקרה שלנו המודל הארבעה-ממדי הוא מודל סרק כי הוא ישחזר את הלוח ב

לוח מס. 20: ניתוח לוג לינארי, של דפוסי הנישואין של הנשים והגברים שנישאו זה לזה, באמצעות מודלים חד כיוונים, דו כיוונים ותלת כיוונים עבור: **O1**-גוש מוצא אישה, **o1**-גוש מוצא גבר, **E**-השכלה אישה, **e**-השכלה גבר. מספר מקרים: 14599

מודל	סטייה (G^2)	דרגות חופש	$p(G^2)$	$p(G^2)$	Δ	$p(\Delta)$	% המוסבר מהמודל החד כיווני
מודל חד-כיווני: [O1][o1][E][e]	21434.43	1003	0	0			
מודל דו כיווני: [O1o1][O1E][O1e][Ee][eo1][Eo1]	524.15	880	1	1	20,910.28	0	97.5%
מודל תלת-כיווני: [O1eo1][Eeo1][EO1o1][EO1e]:	112.70	412	1	1	411.45	0.97	78%
מודל ארבע-כיווני: [O1o1Ee]	0	0					

בלוח זה, אנו מוצאים כי חלוקת 11 קבוצות ארצות המוצא לארבעה גושים, העלתה את החלק המוסבר של המודל הדו כיווני מ-86.5% ל-97.5% ושל המודל התלת כיווני מ-59% ל-78%.

לוח מס. 21: ניתוח לוג לינארי, של דפוסי הנישואין של הנשים והגברים שנישאו זה לזה, התרומה השולית של כל אחד מחלקי המודל הדו כיווני עבור: **O1**-גוש מוצא אישה, **o1**-גוש מוצא גבר, **E**-השכלה אישה, **e**-השכלה גבר. מספר מקרים: 14599

המודל הדו כיווני	סטיה (G ²)	דרגות חופש	p (G ²)	Δ	דרגות חופש (Δ)	p(Δ)	% המוסבר מהמודל החד כיווני
[O1o1][O1E][O1e][Ee][eo1] [Eo1]:	524.15	861	1	20,910.28	142	0	97.5%
התרומה השולית של כל אחד מחלקי המודל הדו כיווני, [O1o1][O1E][O1e][Ee] [eo1][Eo1]:	Deviance (G ²)	Df	p (G ²)	Δ	DF(Δ)		% המוסבר מהמודל הדו כיווני
[O1o1]	5956.46	870	0	5432	9	0	25.9%
[O1E]	970.76	882	1	446	70	0	2%
[O1e]	657.33	882	1	133	70	0	0.6%
[Ee]	7139.23	910	0	6615	49	0	31.6%
[eo1]	742.70	882	1	218	70	0	1%
[Eo1]	656.46	882	1	132	70	0	0.6%

לוח מס. 22: תרומתו הייחודית של כל אחד מחלקי המודל התלת כיווני
 עבור: O1-גוש מוצא אישה, o1-גוש מוצא גבר, E-השכלה אישה, e-השכלת גבר. מספר מקרים: 14599

מודל תלת-כיווני:	סטייה (G ²)	דרגות חופש	p (G ²)	Δ	דרגות חופש (Δ) (הפער בין דרגות החופש של המודל התלת כיווני לבין דרגות החופש של המודל הדו כיווני)	p(Δ)	% המוסבר מהמודל החד כיווני
[O1o1e][O1o1e][O1Ee][o1Ee]	112.70	441	1	411.45	420	0.613	78%
התרומה השולית של כל אחד מחלקי המודל התלת-כיווני, [O1eo1][Eeo1][EO1o1][EO1e]:	סטייה (G ²)	Df	p (G ²)	Δ הפער בין ה-G ² של המודל הדו כיווני לבין G ² של כל אינטראקציה	DF(Δ) הפער בין דרגות החופש של המודל הדו כיווני לבין דרגות החופש של כל אינטראקציה		
[O1eo1]	175	504	1	62.3	63	0.5	15%
[Eeo1]	200.49	588	1	87.7	147	0.99	21%
[EO1o1]	181	504	1	68.3	63	0.3	16%
[EO1e]	214.5	588	1	101.8	147	0.99	24.7%

לוח מס. 23: תרומתן הייחודית של תוספת אינטראקציות משולשות למודל הדו כיווני
 עבור: O1-קבוצת מוצא אישה, o1-קבוצת מוצא גבר, E-השכלה אישה, e-השכלה גבר. מספר מקרים: 14599

המודל הדו כיווני	סטייה (G ²)	דרגות חופש	p (G ²)	Δ	דרגות חופש (Δ)	p(Δ)	% המוסבר מהמודל החד כיווני
[O1o1][O1E][O1e][Ee][eo1] [Eo1]:	524.15	861	1	20910.28	142	0	97.5%
התרומה השולית של תוספת אינטראקציה משולשת למודל הדו כיווני: [O1eo1][EO1o1][EO1e][Eeo1]:							
[O1eo1]	379	798	1	145	63	0	0.7%
[Eeo1]	426.01	714	1	98	147	0.99	0.5%
[EO1o1]	380.41	798	0	144	63	0	0.6%
[EO1e]	403.907	714	0	120.1	147	0.94	0.6%
התרומה השולית של תוספת שתי אינטראקציות משולשות למודל הדו כיווני: [O1eo1] + [EO1o1]	266.491	651	1	257.6	210	0.02	33%

לוח מס. 21 מוצאים בדומה ללוח מס. 6 כי כל ארבעת האינטראקציות שמרכיבות את המודל הן מובהקות וכי השתיים המשמעותיות הן של מוצא האישה ומוצא הגבר, השכלת האישה והשכלת הגבר. עוד נמצא כי החלוקה לגושי מוצא, הפחיתה את שיעור ההסבר של האינטראקציה [O1o1] ב- 15.3% ואת שיעור ההסבר של האינטראקציה [Ee] ב-8.6%.

בלוח מס. 22 מוצאים כי התרומה השולית של האינטראקציות המשולשות, לאחר חלוקת קבוצות ארצות המוצא לארבע גושים, פחתה ביחס לתרומה השולית בטרם החלוקה והיא נעה בין 24.7% ל-15% ובדומה ללוח מס. 7 תרומתן להסבר המודל המלא אינה מובהקת.

בלוח מס. 23 בחנו את התוספת השולית של כל אחת מהאינטראקציות המשולשות למודל הדו כיווני ומצאנו כי היא נמוכה ונעה בין 0.5%-0.7%, לעומת זאת ובשונה מלוח מס. 8 התרומה השולית של תוספת שתי האינטראקציות [O1eo1] ו-[EO1o1] למודל הדו כיווני עלתה מ-5% ל-33% והיא מובהקת.

בשלב הבא, על מנת לשפר את המודל המסביר את דפוסי הנישואין על פי מוצא והשכלה ולנוכח העובדה כי תעודת הבגרות בשנות ה-80 וה-90 המוקדמות הייתה תעודה משמעותית ובעלת ערך חברתי, חילקתי את ההשכלה ל-3 קבוצות:

השכלה נמוכה: יסודי, תיכון ואחר, ללא תעודת בגרות.

השכלה בינונית: תעודת בגרות

השכלה גבוהה: תואר ראשון, שני ודוקטורט.

את המודל המקורי: [O][o][E][e], [מוצא אישה][מוצא גבר][השכלה

אישה][השכלה גבר], התאמתי לחלוקה לגושי מוצא של האישה ושל הבעל [O1][o1] ולקבוצות השכלה של האישה ושל הבעל [E1][e1] וכל תא בלוח מייצג את הפרופיל הספציפי של הנחקרת, על פי השתייכותה לאחד מארבעת גושי המוצא, ולאחת מקבוצות ההשכלה, השתייכותו של בן זוגה לאחד מארבעת גושי המוצא ולאחת מקבוצות ההשכלה.

בלוח זה אנו רואים שהחלוקה לקבוצות השכלה בשילוב עם החלוקה לגושי מוצא, מעלה את יכולת ההסבר של המודל, ביחס למודל המקורי, שהוצג בלוח מס. 13, במודל הדו כיווני 96% ביחס ל-86.5% ובמודל התלת כיווני 68% ביחס ל-59%. מנגד היא מפחיתה את יכולת ההסבר ביחס למודל בו ההשכלה נותרה ללא שינוי וקבוצות המוצא חולקו ל-4 גושים, במודל התלת כיווני מ-97.5% ל-96% ובמודל התלת כיווני מ-78% ל-68%.

בשלב האחרון, לאחר שהמודלים, הלוג לניארים, ברמה 1 ו-2 בעת חלוקה לארצות מוצא ולגושי מוצא הצביעו באופן ברור ומובהק על קיומם של אנדוגמיה והומוגמיה בדפוסי הנישואין של גברים ונשים מחד ומאידך בעת שבחנתי במודלים את האינטראקציה בין מוצא והשכלה, לדוגמא אינטראקציה של מוצא אישה- השכלת ומוצא גבר [Oeo] והשכלת ומוצא אישה-מוצא גבר [EOo], אלה נמצאו מובהקים, והצביעו שוב על החשיבות של המוצא וההשכלה ביחד, ביקשתי לבדוד את השפעתם של ההשכלה והמוצא על דפוסי הנישואין, באמצעות בקרה על ההשכלה.

בלוחות מס. 25-30, בחנו את שולי התופעה של האנדומיה והומוגמיה, כלומר בהינתן שרמת ההשכלה של הגבר או האישה קבועה, מה הסיכוי שלהם להינשא בין גושי מוצא בקרב בעלי אותה השכלה. בדרך זו ביקשתי ללמוד על חשיבותה של ההשכלה, שהיא גורם הישגי, בשוק הנישואין והשפעתה על בחירת בן זוג, שאינו משתייך לאותו גוש מוצא, שהוא גורם שיוכי.

לוח מס. 24: ניתוח לוג לינארי, של דפוסי הנישואין של הנשים והגברים שנישאו זה לזה, על פי גושי מוצא ועל פי קבוצות השכלה, באמצעות מודלים חד כיוונים, דו כיוונים ותלת כיוונים
 עבור: O1- גוש מוצא אישה, o1- גוש מוצא גבר, E1-קבוצת השכלה אישה, e1-קבוצת השכלה גבר. מספר מקרים: 14599

מודל	סטייה (G^2)	דרגות חופש	p (G^2)	Δ	DF(Δ)	p(Δ)	% המוסבר מהמודל החד כיווני
				הפער בין ה- G^2 של המודל החד כיווני לבין G^2 של כל מודל	הפער בין דרגות החופש של המודל החד כיווני לבין דרגות החופש של כל מודל		
aw	24045	1064	0				
מודל דו כיווני: [O1o1][O1E1][O1e1][E1e1][e1o1][E1o1]	866	880	0.625	23,179	184	0	96%
מודל תלת-כיווני: [O1e1o1][E1e1o1][E1O1o1][E1O1e1]:	278	400	0.999	588	480	0	68%
מודל ארבע-כיווני: [O1o1E1e1]	0	0					

לשם כך השתמשתי בחלוקה של ההשכלה לשלוש רמות:

השכלה נמוכה: יסודי, תיכון ואחר, ללא תעודת בגרות.

השכלה בינונית: תעודת בגרות

השכלה גבוהה: תואר ראשון, שני ודוקטורט.

ובחלוקה של 11 קבוצות המוצא לארבע גושים מרכזים:

אשכנזים: מדינות אמריקה הלטינית, מדינות מזרח אירופה, ישראל, מדינות אוקיאניה וצפון

אמריקה, מדינות ברה"מ לשעבר ומדינות מרכז אירופה.

ספרדים: מדינות דרום אסיה, מדינות חצי האי ערב ומדינות צפון אפריקה.

אתיופיה: מדינות אפריקה (סומליה, אתיופיה ודיגיבוטי).

ברה"מ-אסיה: מדינות אסיה בברה"מ.

לוח מס. 25: הסיכוי להינשא בין גושי המוצא, בקרב נשים שהשכלתן נמוכה מספר מקרים: 14599

hdf1 = Low השכלת נשים=נמוכה

מוצא נשים (Contf)				מוצא גברים (Contm)
ספרדים	אשכנזים	ברה"מ-אסיה	אתיופיה	
1.58	0.47	0.36	3.71	אתיופיה
1.47	0.85	1.35	0.58	ברה"מ-אסיה
0.67	1.86	1.35	0.58	אשכנזים
0.63	1.32	1.51	0.78	ספרדים

בקרב נשים שהשכלתן נמוכה, גברים ממוצא אשכנזי נוטים להינשא לנשים ממוצא אשכנזי, וגברים ממוצא ספרדי נוטים להינשא לנשים ממוצא אשכנזי.

לוח מס. 26: הסיכוי להינשא בין גושי המוצא, בקרב נשים שהשכלתן בינונית מספר מקרים:

14599

hdf1 = Medium השכלת נשים=בינונית

מוצא נשים (Contf)				מוצא גברים (Contm)
ספרדים	אשכנזים	ברה"מ-אסיה	אתיופיה	
0.27	0.75	0.90	5.35	אתיופיה
4.25	0.75	0.84	0.36	ברה"מ-אסיה
0.90	1.24	1.32	0.66	אשכנזים
0.94	1.41	0.98	0.76	ספרדים

בקרב נשים שהשכלתן בינונית, אנו רואים שגברים ממוצא אשכנזי נוטים להינשא לנשים ממוצא אשכנזי וגברים ממוצא ספרדי לנשים ממוצא אשכנזי.

לוח מס. 27: הסיכוי להינשא בין גושי המוצא, בקרב נשים שהשכלתן גבוהה

hdf1 = High = גבוהה

מוצא נשים (Contf)				מוצא גברים (Contm)
אתיופיה	ברה"מ-אסיה	אשכנזים	ספרדים	
0.05	3.07	2.81	2.29	אתיופיה
4.66	0.86	1.54	0.15	ברה"מ-אסיה
2.55	0.55	0.42	1.63	אשכנזים
1.66	0.67	0.53	1.67	ספרדים

בקרב נשים שהשכלתן גבוהה, אנו רואים שגברים ממוצא אשכנזי נוטים להינשא לנשים ממוצא ספרדי וגברים ממוצא ספרדי נוטים להינשא לנשים ממוצא ספרדי.

לוח מס. 28: הסיכוי להינשא בין גושי המוצא, בקרב גברים שהשכלתם נמוכה

hdm1 = Low = נמוכה

מוצא נשים (Contf)				מוצא גברים (Contm)
אתיופיה	ברה"מ-אסיה	אשכנזים	ספרדים	
6.27	0.32	0.46	1.05	אתיופיה
0.43	1.00	0.77	2.97	ברה"מ-אסיה
0.75	1.49	1.67	0.52	אשכנזים
0.48	2.02	1.65	0.60	ספרדים

בקרב גברים שהשכלתם נמוכה, אנו רואים שגברים ממוצא אשכנזי נוטים להינשא לנשים שהן ממוצא אשכנזי וגברים ממוצא ספרדי נוטים להינשא לנשים ממוצא אשכנזי.

לוח מס.29: הסיכוי להינשא בין גושי המוצא, בקרב גברים שהשכלתם בינונית

השכלת גברים=בינונית hdm1 = Medium.

מוצא נשים (Contf)				מוצא גברים (Contm)
ספרדים	אשכנזים	ברה"מ-אסיה	אתיופיה	
0.24	1.18	1.26	2.73	אתיופיה
3.67	0.55	0.82	0.59	ברה"מ-אסיה
1.05	1.28	1.45	0.50	אשכנזים
1.05	1.18	0.65	1.22	ספרדים

בקרב גברים שהשכלתם בינונית, אנו רואים שגברים ממוצא אשכנזי נוטים להינשא לנשים שהן מ

מוצא אשכנזי וגברים ממוצא ספרדי נוטים להינשא לנשים ממוצא אשכנזי.

לוח מס.30: הסיכוי להינשא בין גושי המוצא, בקרב גברים שהשכלתם גבוהה

השכלת גברים=גבוהה hdm1 = High.

מוצא נשים (Contf)				מוצא גברים (Contm)
ספרדים	אשכנזים	ברה"מ-אסיה	אתיופיה	
3.89	1.82	2.41	0.05	אתיופיה
0.09	2.33	1.20	3.88	ברה"מ-אסיה
1.79	0.46	0.45	2.63	אשכנזים
1.56	0.50	0.75	1.67	ספרדים

בקרב גברים שהשכלתם גבוהה, אנו רואים שגברים ממוצא אשכנזי נוטים להינשא לנשים שהן

ממוצא ספרדי וגברים ממוצא ספרדי נוטים להינשא לנשים ממוצא ספרדי.

לסיכום לוחות 25-30, הציגו כאמור את ההסתברות של נשים וגברים להינשא בתוך או

מחוץ לגוש המוצא שלהם, בקרב כל אחת מקבוצות ההשכלה: נמוכה, בינונית וגבוהה. בחלק זה

ביקשתי לבחון מהי חשיבותה של ההשכלה ביחס למוצא והשפעתה על יכולת בחירת בן או בת הזוג

כפי שהיא באה לידי ביטוי בהסתברות להינשא בתוך או מחוץ לגוש המוצא אליו משתייכים. בקרב

בעלי ההשכלה הנמוכה, מצאנו שהסיכוי הגבוה של גברים ונשים הוא להינשא בתוך גוש המוצא

אליו הוא משתייכים. בקרב בעלי השכלה בינונית, ההסתברות להינשא מחוץ לגוש המוצא עולה, אך

עדיין הסיכוי הגבוה יותר הוא להינשא בתוך גוש המוצא. בקרב בעלי ההשכלה הגבוהה אנו מוצאים

כי ההסתברות הופכת מגמה וכעת הסיכוי הגבוה הוא להינשא לגוש המוצא הספרדי. כל אלה

מצביעים על כך שההשכלה הופכת לגורם ממיין בכך שהיא פותחת בפני היחיד אפשרויות נוספות של מרחב בחירה וככל שהיא גבוהה יותר היא אף מחליפה את המוצא כקריטריון לבחי

11 סיכום ממצאים

בן הזוג לו נישאים או עמו חיים משקף את מבנה החברה ואת תהליכי המיון של הקבוצה החברתית אליה משתייכים שני בני הזוג והיא אף מהווה גורם מעצב בתהליכים אלה. מטרת מחקר זה הייתה לבדוק את דפוסי הנישואין של נשים ילידות 1934-1968 בחברה הישראלית היהודית תוך התמקדות בבחירתן של הנשים האם ועם מי להינשא, כפי שהיא באה לידי ביטוי בשלושה ממדים: הממד השיוכי בו נבדקה האנדוגמיה שהיא הנטייה להינשא לגברים השייכים לקבוצת המוצא של הנשים. בממד השני ההישגי, נבדקה ההומוגמיה שהיא הנטייה להינשא לבעלי הישגים לימודיים וסטאטוס חברתי דומה ובמדד השלישי נבדקו מהם מאפייניהן של הנשים שלא נישאו. גם ההחלטה לא להינשא משקפת אותה חוקיות, ומבטאת את אפשרויות הנישואין תחת מגבלות צווי האנדוגמיה וההומוגמיה.

נבחן כעת את השערות המחקר ונתייחס אל כל אחת מהן בנפרד:

- א. נשים משכילות יינשאו מאוחר יותר עם הסתברות גבוהה שלא יינשאו כלל.
- ב. נשים נישאות ייטו להינשא לגברים מאותו מוצא ומאותה רמת השכלה.
- ג. במקרה של חוסר הלימה בין מוצא להשכלה, ההשכלה תהיה הגורם הדומיננטי בבחירת בן הזוג בקרב נשים.

א. נשים משכילות יינשאו מאוחר יותר עם הסתברות גבוהה שלא יינשאו כלל:

על מנת לבחון האם נשים משכילות נוטות להינשא בגיל מבוגר יותר עם הסתברות גבוהה שלא תינשאנה כלל, בשלב ראשון בדקתי האם קיים קשר בין ההשכלה לבין שינוי המצב המשפחתי של האישה בין שנת 1983 לשנת 1995, באמצעות תעודת ההשכלה הגבוהה בקרב נשים, בשנת 1995, על פי המצב המשפחתי שלהן בשנת 1983 (ראה תרשים 11). הממצא העיקרי שנמצא הוא ששיעור הנשים הנשואות בשנת 1983 היה גבוה משמעותית בקרב אלה שהן בשתי קבוצות ההשכלה הנמוכות, חסרות השכלה והשכלה יסודית. נקודת המפנה היא בקבוצת ההשכלה התיכונה, בה אנו רואים ששיעורן של הרווקות הוא גבוה יותר מזה של הנשואות, פער שמגיע לשיאו בקרב אלה שהיו רווקות בשנת 1983 והן בעלות תואר ראשון (BA) בשנת 1995.

לאחר שנמצא כי ישנו קשר בין רמת ההשכלה בשנת 1995 לבין המצב המשפחתי של האישה בשנת 1983, בחנתי את הקשר זה בכיוון ההפוך, כלומר, מהם סיכוייה של האישה להיות רווקה בשנת 1983 על פי רמת ההשכלה שלה בשנת 1995. בחנתי זאת ביחס לתעודת

ההשכלה הגבוהה שלהן בשנת 1995, תוך בקרה על משתני גיל ומוצא, כשנקודת הייחוס היא סיום ביה"ס תיכון ותעודת בגרות, (ראה תרשים מס.12). הממצא המרכזי מצביע על כך כי ישנו קשר בין רמת ההשכלה לבין רווקות. נשים שהייתה להן תעודת השכלה אקדמית בשנת 1995 היו בעלות סיכוי גבוה יותר להשתייך לקבוצת הרווקות בשנת 1983, ביחס לאלה שהשכלתן נמוכה. ניתן לראות שישנה ירידה הדרגתית ברמת הסיכוי ביחס להשכלה. הסיכוי הגבוה ביותר להיות רווקה נמצא בקרב נשים שהן בעלות ההשכלה הגבוהה ביותר, PhD, והוא יורד וככל שההשכלה נמוכה יותר, עד להשכלה יסודית.

לצד זאת סיכוין של נשים שהן ללא השכלה להישאר רווקות, גבוה מזה של נשים שלהן השכלה שאינה אקדמית, ממצא המלמד על חשיבות קיומה של ההשכלה בתהליך הנישואין. מכאן לאחר שמצאנו שהסיכוי להיות רווקה בשנת 1983 גבוה יותר ככל שהאישה משכילה יותר בשנת 1995, ביקשתי לבחון, האם ההשכלה שהושגה בשנת 1995, יכולה לנבא את סיכוייה של האישה להינשא במהלך 12 השנים, (ראה תרשים מס.13). הממצא המרכזי שעלה היה שרמת ההשכלה עומדת ביחס הפוך לסיכוי להינשא.

נשים שהן בעלות השכלה על תיכונית לא אקדמאית, PostSec, הן בעלות הסיכוי הגבוה ביותר להינשא ואחריו לבוגרות ביה"ס תיכון. בקרב נשים שלהן השכלה אקדמית, לנשים שלהן תואר, BA, יש את הסיכוי הגבוה ביותר להינשא לעומתן הסיכוי הנמוך ביותר להינשא, נמצא בקרב נשים שהן חסרות השכלה ואשר לא נישאו בגיל צעיר, זאת אפילו ביחס לנשים שהן בעלות השכלה אקדמית מתקדמת. עוד נמצא שהסיכוי להינשא בקרב נשים שהן בעלות תואר PhD, נמוך יותר מנשים שהן בעלות השכלה יסודית אך גבוה מאלה שהן חסרות השכלה.

לסיכום, ממצאי המחקר מאוששים את השערה הראשונה הגורסת כי נשים משכילות נישאות מאוחר יותר. זאת לאור כך שמצאנו כי הסיכוי של נשים שרכשו השכלה אקדמית עד שנת 1995 להשתייך לקבוצת הרווקות בשנת 1983 היה גבוה יותר, וכי הסיכוי שלא להינשא גבוה יותר בקרב נשים אקדמיות והוא עולה ככל שהתואר אותו רכשה האישה גבוה יותר. כך שנשים שהן בעלות תואר PhD הן בעלות הסיכוי הגבוה ביותר להיות רווקות.

ב. נשים נישאות ייטו להינשא לגברים מאותו מוצא, אנדוגמיה, ומאותה רמת השכלה,

הומוגמיה :

על מנת לבחון האם אכן קיימת נטייה להינשא עם בן זוג מאותו מוצא הצלבתי מוצא הנשים עם מוצא הגברים עמם הן נישאו, כלומר מי מתחתן עם מי על פי מוצא, ובהמשך באמצעות ניתוח לוג לינארי נבדק הקשר בן מוצא הנשים ומוצא הגברים תוך פיקוח על השכלת הנשים והשכלת הגברים. לאחר מכן הצלבתי את השכלת הנשים עם השכלת הגברים עמם הן נישאו, כלומר מי מתחתן עם מי על פי השכלה, ובהמשך באמצעות ניתוח לוג לינארי נבדק הקשר בן השכלת הנשים והשכלת הגברים תוך פיקוח על מוצא הגברים ומוצא הנשים. הממצא המרכזי שנמצא הוא שדפוס הנישואין הבולט הוא של נישואין אנדוגמיים, כלומר הנטייה הבולטת היא להינשא לבני זוג שהם מאותו מוצא, נטייה זו באה לידי ביטוי באלכסון המודגש, המשקף את הנטייה החזקה יחסית להינשא לכאלה שהם מאותן ארצות מוצא מחד, ומאידך נשים וגברים מארצות מוצא שכלל לא נישאים אלה עם אלה, (ראה טבלה מס. 4). ניתוח דפוסי הנישואין באמצעות מודל וג לינארי, תוך פיקוח על המשתנים האחרים כלומר על השכלת הגברים והנשים, (ראה לוח מס. 7) מצביעים בבירור כי שהסיכוי להינשא לבני זוג מאותו מוצא הוא גבוה יותר מהסיכוי להינשא לבני מוצא אחרים. מאחר והמשתנים האחרים מפוקחים אזי נטייה זו היא למעשה נקייה מהשפעות אחרות. עוד נמצא כי קיימים גושים ברורים של קבוצות מוצא שההסתברות של בני זוג מקבוצת מוצא שונה, להינשא זה לזה, הוא גבוה לעומת אחרים שם ההסתברות נמוכה ואף שלילית. גוש אחד הוא זה של "המזרחים", הכולל את אסיה ואפריקהשם הנטייה היא להינשא זה לזו והגוש השני הוא של "האשכנזים", הכולל את אירופה, ברה"מ וישראל. יוצאי אתיופיה ואסיה הרוסית אינם משתייכים לאף אחד משני הגושים, דבר הבא לידי ביטוי בסיכוייהם להינשא לבני קבוצת המוצא שלהם שהם גבוהים מאוד ועומדים על הסתברות של פי 4517 ו-374, בהתאמה, זאת ביחס לבחירה רדנומית של בני זוג מקבוצות מוצא אחרות. ממצאים אלה עוצמתים יותר כיוון שהמשתנים האחרים מפוקחים ולכן הם השפעתם על בחירת בן הזוג הינה מזערית והם משקפים מחד את הסגירות הקבוצתית ומאידך את הריחוק החברתי הקיים בן קבוצות המוצא.

הממצא המרכזי של ניתוח דפוסי הנישואין על פי קבוצות השכלה, כלומר, עם אלו גברים הנשים בוחרות להינשא על פי רמת ההשכלה של שניהם הוא של נישואין הומוגמיים, כשהנטייה היא להינשא לבני זוג שהם בעלי השכלה דומה, או כזו הקרובה לה, (ראה טבלה מס. 3). עוד נמצא כי שיעור הגברים והנשים שנישואים זה לזה ושמעולם לא למדו עומד על 53%, השיעור הגבוה ביותר בטבלה, ממצא המצביע על כך שאלה שמעולם לא למדו מהווים קבוצה סגורה ונפרדת מאלה שהם ללא השכלה, ובפועל נישאים בינם לבין עצמם. לנוכח

חשיבותה של תעודת הבגרות כסמל להשכלה בשנות ה-80, בחנתי את דפוסי הנישואין בקרב שתי קבוצות: בעלי תעודת בגרות ומעלה, ללא תעודת בגרות ומטה. הממצא המרכזי הוא ששיעור ההומוגמיה, בקרב בני הזוג שנישאו הינו גבוה ועומד על כ- 82% בקרב אלה שהשכלתם מתחת לתעודת בגרות ועל 62% בקרב בעלי תעודת בגרות ומעלה. תעודת בגרות מהווה גורם מבדיל ברור בבחירה עם מי להינשא ויוצרת שתי קבוצות כמעט דיכוטומיות, האחת כוללת את אלה שהם ללא תעודת בגרות והשנייה של אלה שהם בעלי תעודת בגרות ומעלה, כשהנטייה היא להינשא בתוך קבוצת ההשכלה. עוד נמצא כי שיעור ההיפרגמיה, נישואין מעל קבוצת ההשכלה, נמוך ועומד על 18% בקרב נשים ועל 38% בקרב גברים.

בשלב האחרון בחנתי באמצעות מודל לוג לינארי הקשר בין השכלת הגברים והשכלת הנשים תוך פיקוח על מוצא הגברים ומוצא הנשים. כלומר מהי ההשפעה עצמה (נטו) של ההשכלה על בחירת בני הזוג והממצא המרכזי הוא האלכסון שמשקף את סיכויי הנישואין הגבוהים יחסית של גברים עם נשים בעלות השכלה זהה ודומה. עוד נמצא שישנם למעשה שלושה גושי השכלה בהם הסיכוי של גברים המשתייכים לגוש להינשא לנשים המשתייכות לגוש, הוא גבוה ביחס לגושים האחרים ולבחירה מקרית. לדוגמא הסיכוי של גבר שהוא חסר השכלה, להינשא לאישה בעלת השכלה דומה הוא פי-11 מהסיכוי לו היה בוחר בחירה אקראית. הגוש הראשון כולל את חסרי ההשכלה ובעלי השכלה יסודית, השני הוא של בעלי השכלה על יסודית, בגרות ומכללה והשלישי הוא בעלי תארים אקדמאים. ממצאים אלה זה תואמים לממצאים שעלו בטבלה מס. 3 שבדקו האם יש קשר בין השכלת הגבר להשכלת האישה, שמצביעים על קיומו של סיכוי הגבוה יותר להינשא לכאלה שהם בעלי אותה רמת השכלה או כזו הקרובה אליה.

לסיכום, ממצאי המחקר מאוששים את ההשערה השנייה, ונראה כי קיימת אנדוגמיה בדפוסי הנישואין והסיכוי להינשא לבן זוג מאותו מוצא גבוה יותר מהסיכוי להינשא אקראית. עוד נמצא כי קיימת הומוגמיה והסיכוי להינשא לבן זוג שהוא מאותה קבוצת השכלה גבוה יותר מהסיכוי להינשא אקראית וכי קיימים גושים שלהשכלה, בהן ישנה ניעות שבאה לידי ביטוי בנישואין.

ג. במקרה של חוסר הלימה בין מוצא להשכלה, ההשכלה תהיה הגורם הדומיננטי בבחירת בני הזוג בקרב נשים.

על מנת לבחון השערה זו בחנתי בלוחות מס. 25-36, את הסיכוי לנישואין בין נשים וגברים על פי גושי מוצא, זאת בחלוקה לקבוצת השכלה: נמוכה, בינונית וגבוהה.

הממצא המרכזי הוא שסיכויין של נשים בעלות השכלה נמוכה להינשא בתוך קבוצת המוצא שלה גבוהים ביחס לסיכוייהן של נשים שלהן השכלה גבוהה.

עוד נמצא שסיכוייהן של נשים שלהן השכלה נמוכה המשתייכות לגוש האשכנזי להינשא לגברים מאותו גוש עומד על 1.86 והסיכוי של נשים מגוש המוצא אסיה הרוסית להינשא לגברים מאותו גוש עומד על 1.86 זאת ביחס לסיכויים נמוכים יותר שלהם להינשא מחוץ לגושים, (ראה לוח מס. 25).

עוד מצאנו כי המוצא אכן מאבד את חשיבותו כקריטריון לבחירה, דבר שבא לידי ביטוי בהעדפה הבולטת של גברים ונשים בעלי השכלה גבוהה להעדיף בני זוג מקבוצת המוצא ספרדים.

לסיכום, ממצאי המחקר מאוששים את ההשערה השלישית לפיה השכלה היא הגורם הדומיננטי בבחירת בן הזוג בקרב נשים.

12 דיון

במחקר זה נבדקו דפוסי הנישואין של נשים ישראליות יהודיות, שהיו בטווח גיל 15-49 במפקד האוכלוסין בשנת 1983, ואשר שורשרו ביחד עם בני זוגם למפקד של שנת 1995, תוך התמקדות בבחירתן של הנשים האם ועם מי להינשא. שלושת הממדים שבחרתי לבחון היו: ממד שיוכי, בו נבדקה האנדוגמיה שהיא הנטייה להינשא לגברים השייכים לקבוצת המוצא של הנשים; ממד הישגי, בו נבדקה ההומוגמיה שהיא הנטייה להינשא לבעלי הישגים לימודיים וסטטוס חברתי דומה; וממד שלישי בו נבדקה מהי ההסתברות של הנשים להישאר רווקות ומהם מאפייניהן של אותן נשים מבחינת השכלה ומוצא, ובמידה ונישאו מהם המאפיינים של בני הזוג מבחינת מוצא והשכלה. כפי שנראה, גם ההחלטה שלא להינשא משקפת אותה חוקיות, ומבטאת את אפשרויות הנישואין תחת מגבלות צווי האנדוגמיה וההומוגמיה. שלוש השערות המחקר אוששו ואכן מהניתוח עלה בבירור כי נשים משכילות נישאות בגיל מבוגר יותר וכי הסיכוי להיות רווקה גבוה יותר בקרבן. עוד נמצא במחקר שאלה שנישאות נוטות להינשא לגברים מאותו מוצא והשכלה, ובעת שאין הלימה בין השניים ההשכלה היא הקריטריון הדומיננטי יותר.

הממצא המרכזי מצביע על קיומן הברור של אנדוגמיה והומוגמיה בקרב הזוגות הנישואים, ובו בעת על נישואין מחוץ לקבוצת המוצא, בקרב בעלי השכלה גבוהה, (Okun, 2004). מדפוס זה אנו למדים שהשכלה הגבוהה מגדילה את מרחב בחירת בן הזוג מאחר והיא משמשת אמת מידה ממינת נוספת מעבר למוצא ה עדתי בבחירת בן הזוג ולעיתים אף מחליפה את מקומו. לכן, לשם צמצום פערים חברתיים נדרשת השקעה מרובה של המדינה בתחום החינוך, במיוחד בקרב האוכלוסיות המוחלשות של החברה. חיזוק לכך אנו מקבלים מהמחקרים המצביעים על הקשר בין השכלת ההורים לזו של ילדיהם, כך נמצא שסטודנטים שלהוריהם השכלה שאינה עולה על תיכונית, סיכוי נמוך יותר לסיים תואר ראשון (דוברין, 2015; Gabay-Egozi, & Yaish, 2019).

כפי שראינו (לוח 4, ראה גם דוברין, 2015; Friedlander et al., 2016) יש קשר מאד ברור בין מוצא לבין רמת ההשכלה, לדוגמה השכלת הנשים ממוצא אסיה וצפון אפריקה היא נמוכה לעומת השכלה גבוהה המאפיינת את הנשים מאירופה, ארצות הברית וישראל. קשר זה אינו מקרי והוא קשור לתהליכי הקליטה בארץ מחד, ולמאפייני טרום העלייה מאידך. העולים שהגיעו מארצות צפון אפריקה ואסיה היו בעלי השכלה נמוכה או חסרי השכלה, יושבו בפריפריה והיו עסוקים בפרנסה, דבר שמנע מהם מחד לרכוש השכלה ומאידך להשתלב בעבודות שישפרו את מצבם הסוציאקונומי. במקביל לכך הם נשלחו להתגורר בפריפריה, שהופלתה לרעה מבחינת הקצאת משאבים ותמיכה ממסדית, מדיניות שתרמה לקושי המצטבר של עולי אסיה-אפריקה וכל אלה

ביחד השפיעו על סיכוי רכישת ההשכלה של ילדיהם ולמעשה העמיקו את הפער לדור השני, (פרלמן ואלמלך, 2012; שביט, 2017; Kalmijin & Flap, 2019; Cohen, Lewin-Epstein & Lazarus, 2019; 2001) אלה הן מגמות כלליות, אך ההשלכות על שוק הנישואין הן משמעותיות, מאחר וההשכלה מעמיקה את ההבחנות בין הקבוצות החברתיות השונות (Blau, 1977) מחד, ומאידך מחדדת את החשיבות שיש להשקעה בהשכלה כמנוף לשינוי חברתי. כל עוד הקשר בין מוצא להשכלה לא יטושטש, הוא ינציח את האנדוגמיה העדתית.

לצד הממצא כי קבוצות המוצא מאופיינות ברמת השכלה מסוימת, נמצא כי קיימת הומוגמיה, שבאה לידי ביטוי מחד באלכסון ברור של קרבה ודמיון בהשכלת הבעל והאישה ומאידך בריחוק בין קבוצות השכלה שבא לידי ביטוי בשיעורי נישואין זניחים בין גברים ונשים מקבוצות אלה. עוד נמצא כי בישראל שיעורי ההיפרגמיה, נישואין עם קבוצת השכלה גבוהה יותר, ביחס להומוגמיה נמוכים, 18%-ו-82% בהתאמה, זאת בדומה למגמה בעולם, (Esteve et al., 2016).

חשוב להדגיש כי בישראל מעבר להשכלה, המהווה מרכיב חשוב בתהליך בחירת בן הזוג, קיימת אנדוגמיה המתבטאת באלכסון המצביע על הנטייה להינשא לבני זוג מאותה קבוצת מוצא. נטייה זו סותרת את מדיניות "כור ההיתוך", (Rosen, 1982; Okun, 2004; Goldscheider, 2002), שהותוותה מיום הקמת המדינה, ומצביעה על כך שקבוצות חברתיות המבוססות על מוצא ממשיכות להתקיים.

המחקר הנוכחי מוסיף שלושה נדבכים חשובים לידע הקיים אודות שוק הנישואין בישראל, בנושאי השכלה ומוצא, אשר יכולים להוות בסיס לתהליכים לשינוי מדיניות חברתית המשמרת את המצב הקיים. לדוגמה בתחום החינוך בו נדרשת השקעה מרובה בקרב קבוצות מסוימות על מנת לאפשר את הניוד החברתי. בשונה ממרבית המחקרים בתחום, (Okun & Khait-Mareilly, 2008) קבוצות מוצא "אשכנזים" ו"מזרחים", אני בחרתי לחלק לאחת עשרה קבוצות מוצא שכל אחת מהן מורכבת ממדינות הקרובות זו לזו גיאוגרפית ותרבותית. חלוקה מפורטת זו אפשרה לנו לראות כי בקרב קבוצות אלה, ישנו אלכסון ברור, המצביע על נישואין עם קבוצת מוצא זהה, בולט, לצד ריחוק מוחלט בין קבוצות מסוימות, ביניהן לא מתקיימים נישואין או שמתקיימים באחוז נמוך עד שולי. מידת הסגירות הקבוצתית מושפעת ממידת המודרניות של ארץ המוצא, ככל שהמדינה היא פחות מודרנית ויותר מסורתית כך עולה הסיכוי שמידת האנדוגמיה תהיה גבוהה יותר. יכולת ההתבוננות על דפוסי הנישואין של קבוצות אלה, מאפשרת דיון מעמיק יותר במשמעויות של סגירות

עדתית ובאפשרויות לשינוי מצב זה, מאחר וכפי שעולה בבירור לא לכל אלה המשתייכים לקבוצת "האשכנזים" או "המזרחים" יש את אותו דפוס נישואין.

הנדבך השני מתייחס לחשיבותה של ההשכלה כמשאב בידי היחיד. מהעבודה אנו למדים אודות השפעת ההשכלה על יכולת הבחירה של האישה האם להינשא, מיהו בן הזוג והאפשרויות אותן היא פותחת בפניה מבחינת מרחב בחירת בן הזוג בכלל ואל מול קבוצת המוצא אליה היא משתייכת בפרט. בחירתה של האישה לרכוש השכלה, מביאה לדחיית גיל הנישואין שלה, (Sabbah-Karkaby, & Stier, 2017) דבר הבא לידי ביטוי בכך ששיעור הרווקות בשנת 1983 גבוה יותר בקרב אלה שהיו בעלות השכלה אקדמית בשנת 1995 ולחילופין שיעור הנשים הנשואות בשנת 1983 היה גבוה משמעותית בקרב נשים שהן חסרות השכלה או בעלות השכלה נמוכה והסיכוי להינשא בין השנים 1983 ל-1995, פוחת ככל שההשכלה עולה.

ההשכלה, הינה משאב משמעותי המביא לשינוי ביכולת הבחירה של האישה ובעצמאותה, (Cheng, 2014; Dixon, 1971, 1978; Dykstra & Poortman, 2010). דוגמא לכך אנו מוצאים בקרב האימהות היחידניות מבחירה, שמרביתן נשים משכילות מהמעמד הסוציאקונומי הגבוה, שנמצאות בשנות ה-30 וה-40 לחייהן אשר בוחרות ללדת ילדים מבלי להינשא, (סגל-אנגלצ'ין, אררה וצוויקל, 2010). ברור כי הרחבת מנעד אפשרויות רכישת ההשכלה לנשים שהן מקבוצות מוצא, בהן מצאנו שההשכלה היא נמוכה יותר, היא חשובה ומונחת לפתחם של מקבלי ההחלטות וחשוב להעלות נושא זה לסדר היום באמצעות מחקרים, כדוגמאת מחקר זה וניירות עמדה.

חשיבותם של ההישגים הלימודיים נובעת כאמור לא רק מהרווח האישי שיש לאישה אלא גם מעצם תהליך רכישתם, במהלכו למעשה היא נחשפת לאחרים שאינם מקבוצתה האורגנית וכך נוצרת מחד האפשרות להכיר אחרים, עימם יש לה בסיס משותף הנובע מהלימודים ומאידך הריחוק מהשפעת קבוצת המוצא שלה מעצימה את יכולת ההחלטה שלה ומפחית את עוצמת ומשמעות הסנקציות שיכולות להיות מופעלות כנגדה עת מתקיימים נישואין מחוץ לקבוצת המוצא, (Blau & Schwartz, 1984; Furtado, 2012; Van Zantvliet, Kalmijn & Verbakel, 2014) ללימודים, אחרי התיכון, מאפיינת כאמור קבוצות מוצא מסוימות וזו באה לידי ביטוי לאחר מכן בסיכוייה של האישה להישאר רווקה או לחילופין להינשא מחוץ לקבוצת המוצא שלה. מכאן שהסיכוי של נשים המשתייכות לקבוצות מוצא שהן חלשות יותר בחברה הישראלית, לצאת מהמעגל ומהסטטוס החברתי בו הן נמצאות, הוא נמוך מאוד אלא אם נושא ההשכלה יקבל קשב ברמה של מדיניות והקצאת משאבים. מהספרות אנו למדים כי גם כיום, בדומה לעבר, אזורי הפריפריה בארץ, שם גם נמצאות לרוב קבוצות המוצא מוחלשות יותר, עקב תהליכי יישוב המדינה

מאז הקמתה, אינם מקבלים את המשאבים הנחוצים להם לפיתוח בכלל והחינוך וההשכלה בפרט (שביט, 2017; 2019; Cohen, Lewin-Epstein, & Lazarus, 2019), וכך בעצם מקבעים את הקושי לניוד חברתי והופכים אותו למובנה.

עוד נמצא כי גיל הינו גורם מרכזי המשפיע על סיכוי האישה להינשא, כפי שהדבר בא לידי ביטוי בחלון הזמנים במהלכו נשים נישאות ולאחריו חלה ירידה משמעותית בסיכוי להינשא. מעצם קיומו של חלון זמנים בו ההסתברות להינשא גבוהה יותר, למעשה הנשים אשר בוחרות ללמוד ודוחות את הנישואין עד לאחר הלימודים, מקטינות את סיכוייהן להינשא מפאת גילן, (Lehrer & Chen, 2013; Sabbah-Karkaby, & Stier, 2017) ואכן מצאנו שהגיל הוא הגורם בעל החשיבות הגבוהה, יותר מהשכלה ומוצא, בחישוב ההסתברות להיות רווקה בשנת 1995. במפקד האוכלוסין של שנת 1983, אנו רואים את מרכזיותו של מוסד הנישואין בחברה הישראלית, בהיותו הסטטוס המשפחתי העיקרי של הנשים, ובמפקד של שנת 1995, כש-70% מהנשים שהיו רווקות, בשנת 1983, נישאו. לצד זאת אנו רואים שהסיכוי להיות רווקה, בשנת 1983, מושפע יותר מההשכלה מאשר מהמוצא. דבר המתבטא בסיכוייהן הגבוהים של נשים שרכשו השכלה בין השנים 1983-1995, להיות רווקות בשנת 1995. דחיית גיל הנישואין אכן תאפשר לרכוש השכלה ולהתפתח זאת בתנאי שהתשתית החברתית תתמוך ותסייע בכך בפרט בקרב נשים המשתייכות לקבוצות מוצא אשר תומכות בנישואין בגיל צעיר מחד ומאידך מטילות סנקציות על נשים המבקשות ללמוד ולהתפתח. על חשיבות ההשכלה כמשאב אישי למדנו גם מהממצא שהצביע על כך שלמעשה סיכוייהן של נשים שהן חסרות השכלה ולא נישאו בגיל צעיר להינשא, נמוך אף מזה של בעלות תואר אקדמילוח מס. 2. התחום השלישי בו המחקר מוסיף נדבך חשוב לידע הקיים הוא ממצאי ניתוח האינטראקציה הכוללת בין מוצא והשכלה של הגבר ושל האישה שנישאו, אשר מחדדים את חשיבות ההשכלה ותרומתה לשינוי חברתי, מעצם היותה משאב מנייד שהוא חשוב יותר מהמוצא. לאורך המחקר הצגתי את החשיבות הרבה שיש למוצא ולהשכלה בתהליך בחירת בן הזוג והם באים לידי ביטוי באנדוגמיה ובהומגמיה בשוק הנישואין ובהסתברות של נשים שלא להינשא. על מנת לבודד את ההשפעה של כל אחד מהגורמים, השכלה ומוצא, כשהגורם השני נמצא תחת בקרה, בחרתי להשתמש בניתוח לוג-ליניארי (רגרסיית פואסון) באמצעותו הראיתי שקיימת אינטראקציה בין המוצא להשכלה ובהינתן המוצא, ההשכלה היא זו שמאפשרת לנו להסביר בהסתברות גבוהה האם הנישואין יהיו אנדוגמים או אקסוגמים.

הממצא הבולט היה הפער בין בעלי ההשכלה הנמוכה לזו הגבוהה, כשבקרב הראשונים ההסתברות היא לנישואין אנדוגמים ואילו בקרב אלה שיש להם השכלה גבוהה מצאנו שההסתברות

היא לנישואין אקסוגמים.. עוד נמצא שבקרב בעלי ההשכלה הגבוהה, ההעדפה גם בקרב אלה המשתייכים לגוש המוצא אשכנזי היא להינשא לאלה המשתייכים לגוש המוצא ספרדי, ממצא המצביע על כך שההשכלה הופכת למשאב חשוב יותר מהמוצא ומאפשרת בכך ניידות בין גושי המוצא.

מכאן אנו למדים שוב, על חשיבותה של ההשכלה כגורם מנייד בחברה בכלל ובקרב נשים בישראל בפרט. ישראל בשונה מהחברות המערביות, היא מסורתית בעיקרה, בה הנישואין והמשפחה נתפסים כמוסדות חשובים ומרכזים, ומעצם כך הבחירה שלא להינשא או לדחות את הנישואין היא מורכבת יותר חברתית ומשפחתית. לצד זאת, אנו מוצאים שהסיכוי להיות רווקה גבוה יותר בקרב אלה שהם בעלי השכלה גבוהה, ולא במקרה. ההשכלה תופסת עם השנים את מקומה כחשובה ומשמעותית מבחינה חברתית ואישית כמשאב יקר ערך ולכן גם התנגדותן של משפחות מסורתיות לכך שבנותיהן תלמדנה פוחתת (קלעגי וכהן, 2017). עצם ההשכלה ותהליך רכישתה הינם גורם מעצים, מפתח ותומך בפרט (Sabbah-Karkaby & Stier, 2017). שני תהליכים מקבילים אלה פותחים בפני הנשים, חלון הזדמנויות, להתפתחות אישית וליציאה מהמגבלות שהמשפחה מטילה עליה.

בדרך זו ההשכלה מגדילה את ההסתברות להינשא מחוץ לקבוצת הנישואין וגם מביאה לדחיית גיל הנישואין, לשם לימודים, מרחיבה את יכולת הבחירה החופשית של הנשים המשכילות. עצמאותן מאפשרת להן להחליט האם להינשא ועם מי להינשא. דוגמא בולטת לכך היא האמהות היחידניות מבחירה, נשים משכילות, בעלות ביטחון תעסוקתי וכלכלי הבוחרות להביא ילדים מחוץ למסגרת הנישואין כחד הוריות, או לחילופין במסגרות אחרות, (וייס-שדה ושחר, 2000;2014; Bock, Hertz, 2006, ; Jadva, Badger, Morrisette, & Golombok, 2009; Mannis, 1999; Segal-Engelchin, Erera, & Cwikel, 2012). זאת בדומה להשפעת ההשכלה על שוק העבודה לאורך השנים, כפי שבאה לידי ביטוי בין היתר בעלייה בשיעור הנשים שהשתלבו בשוק העבודה (Mandel, & Birgier, 2016). דבר אשר תרם לעצמאותן הכלכלית והפחיתה את תלותן במוסד הנישואין ואת הצורך להינשא על מנת לצאת מבית ההורים למגורים עצמאים או ללדת ילדים (Dykstra & Poortman, 2010; Kalmijn, 1998, 2011; Oppenheimer, 1994).

לסיכום, מהמחקר עולה כי בחברה הישראלית ישנן קבוצות שהבסיס המשותף שלהן הוא מוצא או השכלה וכי הנטייה היא להינשא לדומים, אלא אם לאישה ישנם משאבים, כגון השכלה, המאפשרים לה בחירה שהיא חופשית יותר. הממצא החשוב ביותר אשר מתכתב עם מחקרים

אחרים בתחום, (Dykstra & Poortman, 2010; Kalmijn, 1998, 2011; Sabbah-Karkaby & Stier, 2017; Segal-Engelchin, Erera, & Cwikel, 2012), הוא שההשכלה יכולה לחולל שינוי ולהשפיע על יכולת ומרחב הבחירה של נשים בהקשר של נישואין. לנוכח הפערים החברתיים הקיימים וחוסר השוויון המתמשך ביכולת לרכוש אותה, כפי שהדבר בא לידי ביטוי ברמות השכלה, יוקרה מקצועית והכנסה חודשית גבוהה יותר בקרב אלה המשתייכים לקבוצת האשכנזים, ילדי אירופה ואמריקה וילדיהם, בהשוואה לאלה המשתייכים לקבוצת המזרחים, ילדי אסיה ואפריקה, (הלמ"ס, 2010, לוח 12.19; כהן, הברפלד וקריסטל, 2013; סמוחה וקראוס, 1986 & Bodankin Semyonov, 2015; Bar-Haim & Semyonov, 2016), נדרשת תכנית מדינית חברתית כוללת. תוכנית אשר תחל מהגיל הצעיר ותאפשר נגישות שוויונית להשכלה על ידי השקעה מאסיבית של משאבים בפריפריה ובקרב משפחות קשות יום שמתקשות לתמוך בילדיהם בתהליך הלימודים ובכלל.

13 מגבלות המחקר והמלצות למחקר המשך

למחקר הנוכחי ארבע מגבלות מרכזיות:

- א. הנתונים מתייחסים רק לנישואים פורמלים ולכן לא ניתן היה להתייחס לזוגרות או לנישואין חד מיניים.
- ב. מאחר ובעבודה זו מסד הנתונים נבנה ממפקד האוכלוסין של שנת 1983 ומעקב אחר אותן נשים במפקד של שנת 1995, לא התאפשר להתבונן על נשים רווקות שהן אמהות יחידניות מבחירה וכן על בחירות ילדיהן ולכן השאלה שבחנתי הייתה מהי ההסתברות של האישה להיות רווקה, בדגש על מוצא והשכלה.
- ג. מסד הנתונים נבנה ממפקד האוכלוסין של שנת 1983, דבר המתבטא בשיעור נמוך של נשים שהן דור שני בארץ והעדר ייצוג לאוכלוסיה שהגיעה לארץ במסגרת העליה הגדולה של שנות ה-90. לשני פרמטרים אלה יש השלכה משמעותית על החברה הישראלית בת ימנו, אך מסיבות טכניות לא ניתן היה להגיע אליהן במחקר הנוכחי. יחד עם זאת, הניתוח המעמיק של מסד הנתונים מספק תמונת מצב כוללת אודות דפוסי הנישואין בחברה הישראלית, ובהינתן מסד נתונים עדכני, ניתן יהיה לבחון באמצעות הניתוח את דפוסי הנישואין.
- ד. מפאת גודל המדגם, לא יכולתי להתייחס במחקר זה למשמעות הגיל כמשאב, לצד המוצא וההשכלה, בשוק הנישואין. עם זאת, אני רואה במוצא ובהשכלה הגורמים החברתיים

המעצבים ואת חשיבותם ראינו היטב בתוצאות. ניתוח על פי גיל היה ודאי מעשיר את הניתוח אך לא היה משנה את מסקנותיו העיקריות.

ישנם גם נושאים נוספים, המשיקים לנושא מחקר זה, שראוי לבחון אותם כדי לקבל תמונה מלאה יותר:

א. הנחנו כי מוצא מועבר בעיקר דרך האב, ובאופן משני דרך האם. לא יכלנו להתייחס לשאלה מה הדינמיקה כאשר ההורים לא מאותו מוצא, ועד כמה דינמיקה זו תלויה בהשכלת ההורים;

ב. מה הם המאפיינים של אמהות יחידניות מרצון וכיצד התפתחות תופעה זו קשורה לשוק הנישואין בכלל;

ג. כיצד אנדוגמיה והומוגמיה קשורים לסיכויי הגירושין.

מילות מפתח:

מבנה החברה הישראלית, אנדוגמיה, הומוגמיה, מרחב בחירת בן זוג, בחירה חופשית של נשים.

14 ביבליוגרפיה

- אבן-שושן, א' (2003). נישואין. בתוך מילון אבן-שושן (כרך י-ס', עמ' 92). ירושלים: הוצאת קריית ספר.
- אוקון, ס', ב' ואוליבר, ע', ל' (2009). עבודה בשכר ומבנה המשפחה: מחקר לאורך זמן בקרב נשים יהודיות בישראל. סוציולוגיה ישראלית, (2), 307 – 338.
- אלמוג, ע' (2004). *פרידה משרוליק: שינוי ערכים באליטה הישראלית*. אור יהודה, זמורה ביתן וחיפה: אוניברסיטת חיפה.
- בורדייה, פ' (2007) השליטה הגברית א' להב, מתרגם. תל-אביב: רסלינג, פורסם במקור 1998.
- בוקק-כהן, י' פרס, י' (2006) בררנות בבחירת בן זוג: עימות אמפירי בין הפסיכולוגיה האבולוציונית לבין תאוריית שוק הנישואין. *סוגיות חברתיות בישראל*, 73-93.
- בלוש-קליינמן, ו' ושרלין, ש' (1999). קוהביטציה בקרב בוגרים צעירים בישראל. *חברה רווחה*, 19 (4), 461-484.
- בן פורת, א' (2001). אי שיוויון חברתי בישראל בתוך יער א. שביט ז. (עורכים), *מגמות בחברה הישראלית*, תשס"א האוניברסיטה הפתוחה.
- גולדברג, ר', ש', ברנץ, צ', גיזנבורג, ק' (2012) "אל תגרמו לי לשנוא אתכם": גזענות נתפסת ואיכות חיים תרבותית בקרב נערות אתיופיות. *סוגיות חברתיות בישראל*, 93-117.
- גליקמן, א', אורן ע' ולוין-אפשטיין, נ' (2003) מוסד הנישואין בישראל בפתחה של המאה ה-21. *דעות בעם*, 7, 1-8.
- גרנות, ח' (1987). *המשפחה הישראלית*. ירושלים, ישראל: מועצת בתי הספר לעבודה סוציאלית בישראל בסיוע האדיב של גוינט ישראל.
- דהן, מ' (2013). *האם כור ההיתוך הצליח בשדה הכלכלי? המכון הישראלי לדמוקרטיה*.
- הברפלד, י' וכהן, י' (2012). המהגרים היהודים לישראל: שינויים ברמות השכלה, בשכר ובהשתלבות כלכלית בשנים 1948-2008. *מגמות*, כח, 3-4, 504-534.
- הזה, ר' ובנימין, א' (2011). ואז הייתי צריכה ללכת לרבנות: מיפוי זהויות חילוניות ומגדריות במשפחות ישראליות בקוהביטציה. *סוציולוגיה ישראלית*, 2, 455-479.
- הלפרין-קדרי, ר', גורנשטיין-פניג, א' והורוביץ ק' (עורכות) (2018) *נשים ומשפחה בישראל, דו שנתון סטטיסטי*, מכון רקמן, אוניברסיטת בר-אילן.
- וולש, ס', ד', תובל-משיח, ר' ושי א' (2013) התמודדות של עולים בוגרים-צעירים יוצאי אתיופיה עם אפליה וגזענות בישראל, *מגמות*, 59-81.
- וייס-שדה, ע., שחר, ר. (2014) אימהות יחידניות-דתיות וחילוניות: הדמיון והשוני השוואה בין אימהות יחידניות דתיות וחילוניות בהיבטים סוציולוגיים ואישיותיים. *סוגיות חברתיות בישראל*, 141-174.
- זק, ד' (2003). *חיוניות הרווקות*. עבודה לשם קבלת תואר מוסמך, אוניברסיטת בר אילן, רמת גן.
- חליחל, ס' א' (2008). רווקות בקרב נשים ערביות: הגורמים לתופעה במרכז ישראל ובצפונה. בתוך ר' גרא. *אוכלוסייה, חברה, כלכלה*. ירושלים: מכון ון ליר.
- טבו, נ' (2010). *דפוסי נישואין בחברה הישראלית בן השנים 2001-2005*. עבודה לשם קבלת תואר מוסמך, אוניברסיטת בן גוריון, באר שבע.

כהן, י', הברפלד, י' וקריסטל, ט' (2013). מזרחים, אשכנזים ו"מעורבים": פערי השכלה בקרב יהודים ילידי ישראל. בתוך יונה י', מזרחי נ' ופניגר י' (עורכים): *פרקטיקה של הבדל בשדה החינוך בישראל: מבט מלמטה*. ישראל, ירושלים: מכון ואן ליר בירושלים והקיבוץ המאוחד. להד, כ' (2007). להבהיר, לעזור ולפתור: על ספרי עזרה עצמית לרווקות. *תיאוריה וביקורת*, 30, 238-249.

כהן, א', וליאון, נ' (2008) לשאלת המעמד-הבינוני- המזרחי בישראל, אלפיים 33, 83-101. הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה (2010). *משפחות ומשקי בית בישראל - נתונים לרגל יום המשפחה*. ירושלים: הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה.

http://www.cbs.gov.il/hodaot2010n/11_10_027b.pdf

הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה (2016). *לקט נתונים לרגל ט"ו באב, תשע"ו – 2016*. ירושלים: הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה. נדלה בתאריך 1 לאוקטובר 2016, מאתר הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה,

http://www.cbs.gov.il/reader/newhodaot/hodaa_template.html?hodaa=201611254

הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה (2019). *משפחות בישראל-נתונים לרגל יום המשפחה*. ירושלים: הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה. נדלה בתאריך 15 לאוגוסט 2019, מאתר הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה.

https://www.cbs.gov.il/he/mediarelease/DocLib/2019/036/11_19_036b.pdf

הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה (2019) שנתון סטטיסטי לישראל 2019, נדלה בתאריך 18 לאפריל 2019, מאתר הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה.

https://www.cbs.gov.il/he/publications/doclib/2019/2.shnatonpopulation/st02_04x.pdf

מקדוסי, ע' ופניגר י' (2017) *פערים דתיים ועדתיים בהשכלה הגבוהה בישראל*, בתוך ר. ארביב-אלישיב, י. פניגר וי. שביט (עורכים) תאוריה ומחקר עדכני על שוויון הזדמנויות בחינוך, הוצאת מכון מופ"ת.

סבירסקי, ב' וברנשטיין, ד' (1993). *מי עבד במה, עבור מי ותמורת מה?*. בתוך: א. רם (עורך),

היבטים ביקורתיים. תל-אביב, ישראל: הוצאת עם עובד.

סבירסקי, ש', קונוור-אטיאס, א' וליברמן, א' (2018). *תמונת מצב חברתית 2018*, מרכז אדוה, תל אביב, ישראל.

סגל-אנגלצ'ין, ד', אררה, פ"ע, וצוויקל, ג' (2010) משמעות הבחירה בדפוס משפחתי "הטרורגיי" מנקודת מבטן של הנשים. בתוך א' שריד, ד' סגל-אנגלצ'ין וג' צוויקל (עורכות), פסיפס גופנפיש: בריאות נשים בישראל (עמ' 129-154). באר שבע: הוצאת אוניברסיטת בן-גוריון בנגב. סמוחה, ס' וקראוס, ו' (1986). מוצא עדתי בתור גורם בהשגת סטטוס בישראל. *מגמות, כ"ט*, 284-30.

סמוחה, ס' (1993). *שסעים מעמדיים, עדתיים, ולאומיים ודמוקרטיה בישראל בתוך רם א. (עורך) החברה הישראלית: היבטים ביקורתיים*. תל אביב, ישראל: ברירות תל-אביב.

פוגל-ביז'אווי, ס' (1999). *משפחות בישראל: בין משפחתיות לפוסט מודרניות*. בתוך ד. יזרעאלי, א. פרידמן ועמיתיהן (עורכים), *מין, מגדר ופוליטיקה* (עמ' 107-167). תל אביב: קו אדום.

פוקס ה. (2016). *פערים מגדריים בשוק העבודה: שכר וקיטוב תעסוקתי בתוך: א. וייס (עורך), דוח מצב המדינה חברה, כלכלה ומדיניות, מרכז טאוב לחקר המדיניות החברתית בישראל*.

- פרלמן, י., אלמלך, י. (2012) אי-שיויון אתני בהשכלה של מהגרים ובניהם בישראל: בחינה משותפת. *מגמות*, מ"ח, 3-4, 486-503
- קימרלינג, בי (2001). *קץ שלטון האחוּסלים*. ירושלים, הוצאת כתר.
- קלעגיי, ת., כהן, א. (2017) ציות וסמכות במובלעת שמרנית הנאלצת להיפתח לסביבה: מקרה הבוחן של רכישת השכלה אקדמית בקרב נשים חרדיות בישראל. *תרבות דמוקרטית*, 17, 241-266.
- רודין, ש', אלמוג, ע' ופז, ד' (2008). רווקות ללא ילדים במגזר החילוני הוותיק. אנשים ישראל - המדריך לחברה הישראלית.
- שביט י' ושטיר ח' (1997). עדתיות והשכלה בדפוסי נישואין בישראל: שינויים בחלופי הזמן. *מגמות*, ל"ח, 2, 207-225.
- שביט י' (2017) מבט נוסף על יציבות אי-השוויון באי-השוויון ההשכלתי בישראל, [בתוך](#) ר. ארביב-אלישיב וי. פניגר ווי. שביט [\(עורכים\)](#) תאוריה ומחקר עדכני על שוויון הזדמנויות בחינוך, הוצאת מכון מופ"ת.
- שחר ר' ושרון י' (2010) להיות רווקים בישראל: עמדות רווקות ורווקים לגבי רווקות, נשואין ומשפחה. *החינוך וסביבו: שנתון סמינר הקיבוצים*, 32, 277-297.
- שחר ר' ואלמקייס מ' (2016). "עד החתונה זה יעבור" עמדות של צעירים בשאלה "למה לא להתחתן?" *סוגיות חברתיות בישראל*, כתב עת לנושאי חברה, 21, 141-168.
- שחר ר' וענבי א' (2006). לשם מה צריך להתחתן? עמדות בני נוער לגבי נישואין וחיי משפחה: תהליכי שינוי לאורך שלושים שנה - 1975, 1990, 2005. בתוך נ' אלוני (עורך) *החינוך וסביבו, כ"ח*, 219-298, תל אביב: מכללת סמינר הקיבוצים.
- טול, ח' (2003). "ואף על פי שיתמהמה בוא יבוא..." חוויות הרווקות בקרב בחורות דתיות לאומיות. בתוך מ' שילה (עורכת). *להיות אישה יהודיה*, קובץ שני (עמ' 214-227). ירושלים: קולך פורום נשים דתיות, אורים.

Ahmad, I., Said, H., & Mansor, S.S. S., (2015). The influence of social taboos on socialization of students: evidence from a developing country. *Mediterranean Journal of Social Sciences*, 6 (2), 514.

Alesina, A., & Giuliano, P. (2013). Family ties. IZA discussion paper, No. 7376

Anson, J. (2010). Beyond Material Explanations: Family Solidarity and Mortality, a Small Area-level Analysis. *Population and Development Review*, 36(1), 27-45.

Bar-Haim E., & Semyonov M. (2015). Ethnic Stratification in Israel. In: Sáenz R., Embrick D., Rodríguez N. (eds) *The International Handbook of the Demography of Race and Ethnicity*. International Handbooks of Population, vol.4. Springer, Dordrecht.

- Doi:** https://doi.org/10.1007/978-90-481-8891-8_1
- Banton, M. (1998). *Racial Theories*. Cambridge University Press.
- Becker, G. S. (1973). A theory of marriage: part I. *Journal of Political Economy*, 81, 4, 813- 846.
- Becker, G. S. (1974). A theory of marriage, in *Economics of the Family; Marriage, Children and Human Capital*. In T. W. Schultz. (Ed.). Chicago: University of Chicago.
- Becker, G. S. (1991). *A treatise on the family*. Cambridge, MA: Harvard University Press.
- Ben-Porat, A. (1993). *The state and capitalism in Israel*. Greenwood Press, Westport, Connecticut.
- Ben Rafael, E. (1982). *The Emergence of Ethnicity-Cultural Groups and Social Conflict in Israel*. Greenwood Press.
- Ben-Rafael, E., & Sharot, S. (1991). *Ethnicity, religion and class in Israeli society*. Cambridge University Press.
- Berghammer, C., Fliegenschnee, K., & Schmidt, E. M. (2014). Cohabitation and marriage in Austria. *Demographic research*, 31 (37), 1137-1166.
- Bertrand, M., Cortés, P., Olivetti, C., & Pan, J. (2015). Social norms, labor market opportunities, and the marriage market penalty for skilled women.
- Bethmann, D., & Kvasnicka, M. (2011). The institution of marriage. *Journal of Population Economics*, 24(3), 1005-1032.
- Bischof, N. (1972). The biological foundations of the incest taboo. *Social Science Information*, 11, 6, 7-36.
- Blau, P. M. (1977). A macrosociological theory of social structure. *American journal of sociology*, 83(1), 26-54.
- Blau, P. M., & Schwartz, J.E. (1984). *Crosscutting social circles: Testing macrostructural theory of intergroup relations*. Orlando: Academic Press.
- Blau, P.M., Becker, C., & Fitzpatrick, K.M. (1984). Intersecting Social Affiliation and Inter-marriage, *Social Forces*, 62, 3, 585-603.
- Blossfeld, H.-P., & Timm, A. (2003). Educational Systems as Marriage Markets in Modern Societies: A Conceptual Framework. In: Blossfeld, H.-P. & Timm, A. eds. Who Marries Whom? Educational Systems as Marriage Markets in Modern Societies, 9-18, Dordrecht, The Netherlands: Kluwer Academic Publishers
- Bock, J.D. (2000). Doing the right thing? Single mothers by choice and the struggle for

- legitimacy. *Gender & Society*, 14, 62–86.
- Bodankin, M., & Semyonov, M. (2016). Geo-cultural Origin and Economic Incorporation of High-skilled Immigrants in Israel. *Population, Space and Place*, 22(5), 471-486.
- Bourdieu, P. (1986). The forms of capital. In J. Richardson, *Handbook of Theory and Research for the Sociology of Education* (pp. 241-258). Westport, CT: Greenwood.
- Bourdieu, P. (1989). Social space and symbolic power. *Sociological Theory*, 7, 1, 14–25.
- Bourdieu, P. (1996). On the family as a realized category. *Theory, culture & society*, 13(3), 19-26.
- Bryan, A. D., Webster, G. D., & Mahaffey, A. L. (2011). The big, the rich, and the powerful: Physical, financial, and social dimensions of dominance in mating and attraction. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 37(3), 365-382.
- Bumpass, L., & Lu. H.H. (2000). Trends in cohabitation and implications for children's family contexts in the United States. *Population studies*, 54(1), 29-41.
- Bystrov, E. (2012). The second demographic transition in Israel: One for all?. *Demographic Research*, 27, 261-298.
- Çelikaksoy, A., Nekby, L., & Rashid, S. (2010). Assortative mating by ethnic background and education among individuals with an immigrant background in Sweden. *Journal of Family Research*, 22, 1, 65-88
- Cheng, Y.A. (2014). Changing partner choice and marriage propensities by education in post industrial Taiwan, 2000–2010. *Demographic Research*, 31, 33, 1007-1042.
- Cherlin, A.J. (2004). The deinstitutionalization of American marriage. *Journal of Marriage and Family*, 66, 4, 848-861.
- Cohen, Y., Lewin-Epstein, N., & Lazarus, A. (2019). Mizrahi-Ashkenazi educational gaps in the third generation. *Research in Social Stratification and Mobility*, 59, 25-33.
- Coontz, S. (2004). The world historical transformation of marriage. *Journal of Marriage and Family*, 66, 974-979.
- Dahan, M. (2016). How Successful was the Melting Pot in the Economic Field?. *Israel Economic Review*, 14(1).
- Dalmia, S. (2011). Assortative mating, family characteristics and marital transactions in India. *Journal of Applied Business and Economics*, 12, 3, 110-122.
- Davis, K. (1984). Wives and work: consequences of the sex-revolution. *Population and*

- Development Review*, 10, 1231-1261.
- DellaPergola, S. (2000). *Jewish women in transition: A comparative sociodemographic perspective*. na.
- DellaPergola, S. (2017). Ethnoreligious intermarriage in Israel: an exploration of the 2008 census. *Journal of Israeli History*, 36(2), 149-170.
- DiFonzo, J. H. (2010). How marriage became optional: Cohabitation, gender, and the emerging functional norms. *Rutgers JL & Pub. Pol'y*, 8, 521.
- Di Giulio, P., Impicciatore, R., & Sironi, M. (2019). The changing pattern of cohabitation: A sequence analysis approach. *Demographic Research*, 40(42), 1211-1248.
- Dixon, R.B. (1971). Explaining cross-cultural variations in age at marriage and proportions never marrying. *Population studies*, 25, 2, 215-233.
- Dixon, R.B. (1978). Late marriage and non-marriage as demographic responses: Are they similar? *Population Studies*, 32, 3, 449-466.
- Donnelly, K., Twenge, J. M., Clark, M. A., Shaikh, S. K., Beiler-May, A., & Carter, N. T. (2016). Attitudes toward women's work and family roles in the United States, 1976–2013. *Psychology of Women Quarterly*, 40(1), 41-54.
- Dow, G.K., Reed, C.G., & Woodcock, S. (2013). *The economics of exogamous marriage in small-scale societies*. Department of Economics, Simon Fraser University.
- Dribe, M., Lundh, C. (2010). Marriage choices and social reproduction: The interrelationship between partner selection and intergenerational socioeconomic mobility in 19th century. *Sweden*, 22, 14, 347-382.
- Durrani, A. (2013) Why Rajput Practice Exogamy: Anthropological Perspective. *The Belogradchik Journal for Local History, Cultural Heritage and Folk Studies*, 4, 3, 343-370
- Dykstra, P.A., Poortman, A.R. (2010). Economic resources and remaining single: Trends over time. *European Sociological Review*, 26, 3, 277-290.
- Dzimiri, C. (2014). Marry the Girl Next Door (Endogamy). *Journal of Humanities and Social Science* 19, 1, 114-118.
- Ekeopara, C.A. (2012). The Impact of the Extended Family System on Socio-Ethical Order in Igbo land. *American Journal of Social Issues & Humanities*, 2(4), 262-267.
- Elliott-graves, A. (2007). The incest taboo. *European Social and Political Research*, 13, 25-49.

- Esteve, A., Schwartz, C. R., Van Bavel, J., Permanyer, I., Klesment, M., & Garcia, J. (2016). The end of hypergamy: Global trends and implications. *Population and development review*, 42(4), 615.
- Fischer, S. (2016). Two Patterns of Modernization: An Analysis of the Ethnic Issue in Israel. *Israel Studies Review*, 31(1), 66-85.
- Fogiel-Bijaoui, S., & Rutlinger-Reiner, R. (2013). Guest Editors' Introduction: Rethinking the Family in Israel. *Israel Studies Review*, 28(2), vii-xii.
- Francesconi, M., Ghigliano C., Perry, M. (2013). On the Origin of the Family, Working Paper. Coventry, UK: Department of Economics, University of Warwick.
- Fremaux, N., & Lefranc, A. (2015). *Assortative mating and earnings inequality in France*. Preliminary draft.
- French, M.T., Popovici, I., Robins, P.K., & Homer, J.F. (2014). Personal traits, cohabitation, and marriage. *Social science research*, 45, 184-199.
- Friedlander, D. (1975). Mass immigration and population dynamics in Israel. *Demography*, 12(4), 581-599.
- Friedlander, D., Okun, B. S., & Goldscheider, C. (2016). Ethno-religious hierarchy in Educational achievement and socioeconomic status in Israel: A historical perspective. In Khattab, N., Miaari, S., & Stier, H. (Eds.). (2016). *Socioeconomic inequality in Israel: A theoretical and empirical analysis*. Springer.
- Furtado, D., & Theodoropoulos, N. (2011). Interethnic marriage: A choice between ethnic and educational similarities. *Journal of Population Economics*, 24, 4, 1257-1279.
- Furtado, D.(2012). Human capital and Interethnic marriage decisions. *Economic Inquiry*, 50, 1, 82-93.
- Gabay-Egozi, L., & Yaish, M. (2019). Intergenerational educational mobility and life Course earnings in Israel. *Social Science Research*.
Doi:<https://doi.org/10.1016/j.ssresearch.2019.04.015>
- Gangestad, S.W., Scheyd, G.J. (2005). The evolution of human physical attractiveness. *Annual Review Anthropology* , 34, 523–548.
- Goldscheider C. (2002) *Israel's Changing Society- Population, Ethnicity and Development* (2nd Ed.). Westview Press.
- Goldscheider, F. K., & Goldscheider, C. (1996). *Leaving home before marriage: Ethnicity, familism, and generational relationships*. Univ of Wisconsin Press.
- Goldscheider, F.K., & Waite, L.J. (1986). Sex Differences in the Entry into Marriage.

- American Journal of Sociology*, 92, 1, 91-109.
- Gordon, M. (1964). *Assimilation in American Life*. New York: Oxford University Press.
- Gshur, B., & Okun, B.S. (2003). Generational effects on marriage patterns: Jewish immigrants and their descendants in Israel. *Journal of Marriage and the Family*, 65(2), 287–301.
- Gough, K. (1971). The Origin of the Family. *Journal of Marriage and Family*, 33, 4, Special Double Issue: Violence and the Family and Sexism in Family Studies, Part 2, 760-771.
- Granovetter, S.M. (1973). The strength of weak ties. *American Journal of Sociology*, 78, 6, 1360- 1380.
- Grossbard, S. A. (2014) *On the Economics of Marriage : A Theory of Marriage*, Second Edition, Springer Publishing.
- Gullickson, A., & Fu, V.K. (2010). Comment: An Endorsement of Exchange Theory in Mate Selection. *American Journal of Sociology*, 115, 4, 1243-1251.
- Hatch, A. (2015). Saying "I don't" to matrimony: An investigation of why long-term heterosexual cohabitators choose not to marry. *Journal of Family Issues*, 36(8), 1-24.
- Heaton, T.B., & Jacobson, C.K. (2000). Intergroup Marriage: An Examination of Opportunity Structures. *Sociological Inquiry*, 70, 1, 30-41.
- Hertz, R. (2006). *Single by chance, mothers by choice*. New York, NY: Oxford University Press.
- Huijnk, W., Verkuyten, M., & Coenders, M. (2010). Inter-marriage attitude among ethnic minority and majority groups in the Netherlands: The role of family relations and immigrant characteristics. *Journal of Comparative Family Studies*, 41(3), 389-414.
- Iruonagbe T.C., Chiazor, I.A., & Ajayi, F. (2013). Revisiting family values: A pathway towards societal stability. *Gender & Behavior*, 11(2), 5635-5642.
- Jadva, V., Badger, S., Morrisette, M., & Golombok, S. (2009). 'Mom by choice, single by life's circumstance' Findings from a large scale survey of the experiences of single mothers by choice. *Human fertility*, 12(4), 175-184.
- Jalovaara, M. (2012). Socio-economic resources and first-union formation in Finland, cohorts born 1969–81. *Population studies*, 66(1), 69-85.
- Kalmijn, M. (1991). Status Homogamy in the United States. *American Journal of Sociology*, 97, 2, 496-523.

- Kalmijn, M. (1993). Spouse selection among the children of European immigrants: A comparison of marriage cohorts in the 1960 census. *International Migration Review*, 27(1), 51-78.
- Kalmijn, M. (1994). Assortative Mating by Cultural and Economic Occupational Status. *American Journal of Sociology*, 100, 2, 422-452.
- Kalmijn, M. (1998). Intermarriage and Homogamy: Causes, Patterns, Trends. *Annual Review Sociology*, 24, 395-421.
- Kalmijn, M. (2011). The influence of men's income and employment on marriage and cohabitation: Testing Oppenheimer's theory in Europe. *European Journal of Population*, 27, 269-293.
- Kalmijn, M. (2012). The educational gradient in intermarriage: A comparative analysis of immigrant groups in the United States. *Social Forces*, 91 (2), 453-476.
- Kalmijn, M., & Tubergen, F.V. (2010). A Comparative Perspective on Intermarriage: Explaining Differences among National-Origin Groups in the United States. *Demography*, 47, 2, 459-479.
- Katz, R. & Lavee, Y. (2004). Families in Israel. In B. Adams & J. Trost (Eds.), *Handbook of world families*. Newbury Park, CA: Sage.
- Km, B.C., & Faisal, A.M. (2014). Attitude towards marriage and family formation among Ghanaian tertiary students. A Study of University for Development Studies. *Stud*, 3(2).
- Krzyżanowska, M., & Mascie-Taylor, C.G.N. (2013). Biosocial correlates of inter-generational social mobility in a British cohort. *Journal of Biosocial Science* 45, 481-496.
- Krzyżanowska, M., & Mascie-Taylor, C.G.N. (2014). Educational and social class assortative mating in fertile British couples. *Annals of human biology*, 41, 6, 561-567.
- Lahad, K. (2012). Singlehood, Waiting, and the Sociology of Time. *Sociological Forum*, 27, (1), 163-186. Blackwell Publishing
- Lavee, Y., & Katz, R. (2003). The family in Israel: Between tradition and modernity. *Marriage & Family Review*, 35(1-2), 193-217.
- Lavee, Y., & Katz, R. (forthcoming). The family in Israel between tradition and modernity. In C.B. Hennon (Ed.). *Diversity in Families: A global perspective*. elmont, CA: Wadsworth. Retrieved from <http://research.haifa.ac.il>.
- Leavitt, G.C. (2013). Tylor vs. Westermarck: Explaining the incest taboo. *Sociology*

- Mind*, 3, 1, 45-51.
- Lehrer, E. L., & Chen, Y. (2013). Delayed entry into first marriage and marital stability: Further evidence on the Becker-Landes-Michael hypothesis. *Demographic Research*, 29, 521-542.
- Leonetti, D., & Chabot-Hanowell, B. (2011). The foundation of kinship: households. *Human nature*, 22, 1-2, 16-40.
- Lesthaeghe, R. (2010). The unfolding story of the second demographic transition. *Population and development review*, 36(2), 211-251.
- Lévi-Strauss C. (1951). Language and the Analysis of Social Laws. *American Anthropologist, New Series*, 53, 2, 155-163.
- Lévi-Strauss, C. (1969[1949]). *Elementary structures of kinship*. (J. H. Bell, J. R. von Sturmer & R. Needham, Trans. Boston: Beacon Press.
- Lewin-Epstein, N., & Cohen, Y. (2019). Ethnic origin and identity in the Jewish population of Israel. *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 45(11), 2118-2137.
- Liebersohn, S. & Waters, M.C. (1988). *From Many Strands: Ethnic and Racial Groups in Contemporary America*. New York: Russell Sage Foundation.
- Lu, H. (2012). Perpetual taboo: women and miscegenation in the United States. *Leitura Flutuante*, 4, 151-170.
- Lundberg, S., Pollak, R. A. (2015). The Evolving Role of Marriage: 1950–2010, *Washington University, Working Paper*, 25, 2, 29-50.
- Mandel, H., & Birgier, D. P. (2016). The gender revolution in Israel: Progress and stagnation. In *Socioeconomic Inequality in Israel*, 153-184, Palgrave Macmillan, New York.
- Mannis, V. S. (1999). Single mothers by choice. *Family Relations*, 121-128.
- Manor, A., & Okun, B. S. (2016). Cohabitation among secular Jews in Israel: How ethnicity, education, and employment characteristics are related to young adults' living arrangements. *Demographic Research*, 35, 961–990
- Mare, R.D. (1991). Five decades of educational assortative mating. *American Sociological Review*, 56, 1, 15-32.
- McClendon, D. (2018). Crossing Boundaries: “Some College,” Schools, and Educational Assortative Mating. *Journal of Marriage and Family*, 80(4), 812-825.
- McCrate, E. (1987). Trade, Merger and Employment: Economic Theory on marriage. *Review of Radical Political Economics*, 19,1, 73-89.
- McCrae, R.R., & Costa, P.T. (1987). Validation of the five-factor model of

- personality across instruments and raters. *Journal of Personality and Social Psychology*, 53, 81-90.
- Monden, C.W.S., & Smith, J. (2005). Ethnic Intermarriage in Times of Social Change: The Case of Latvia. *Demography*, 2, May, 323-345.
- O'Brien, E. & Foley, L. (1999). The Dating Game: An Exercise Illustrating the Concepts of Homogamy, Heterogamy, Hyperogamy, and Hypogamy. *Teaching Sociology*, 27, 145-149.
- Okun, B.S. (2001). The Effects of Ethnicity and Educational Attainment on Jewish Marriage Patterns: Changes in Israel, 1957-1995. *Population Studies*, 55, 1, 49-64.
- Okun, B.S. (2004). Insight into Ethnic Flux: Marriage Patterns Among Jews of Mixed Ancestry in Israel. *Demography*, 41, 1, 173-87.
- Okun, B.S. (2013). Fertility and marriage behavior in Israel: Diversity, change and stability. *Demographic Research* 28,17,:457–504. Or, O. (2013). Midlife women in second partnerships choosing living apart together: An Israeli case study. *Israel Studies Review*, 28(2), 41-60.
- Okun, B.S. & Khait-Marely, O. (2008). Demographic Behavior of Adults of Mixed Ethnic Ancestry: Jewish in Israel. *Ethnic and Racial Studies*, 31, 8, 1357-1380.
- Okun, B.S. & Khait-Marely, O. (2010). The Impact of Intermarriage on Ethnic Stratification: Jews in Israel. *Research in Social Stratification and Mobility*, 28(4), 375-394.
- Oláh, L. S., Kotowska, I. E., & Richter, R. (2018). The new roles of men and women and implications for families and societies. In *A Demographic perspective on gender, family and health in Europe* (pp. 41-64). Springer, Cham.
- Oppenheimer, V. K. (1994). Women's Rising Employment and the Future of the Family in Industrial Societies. *Population and Development Review*, 20, 293-342.
- Pagnini, D.L., & Morgan, S.P. (1990). Intermarriage and Social Distance among U.S Immigrants at the Turn of the Century. *American Journal of Sociology*, 96, 2, 405- 432.
- Parsons, T. (1954) The Incest Taboo in Relation to Social Structure and the Socialization of the Child. *The British Journal of Sociology*, 5, 2, 101-111.
- Parvulescu, A. (2011). European Kinship: Eastern European Women Go to Market. *Critical Inquiry*, 37(2), 187-213.
- Perelli-Harris, B., & Gassen, N. S. (2012). How similar are cohabitation and marriage?

- Legal approaches to cohabitation across Western Europe. *Population and development review*, 38(3), 435- 467.
- Peres, Y. & Schrift, R. (1978). Intermarriage and interethnic relation: A Comparative Study. *Ethnic and Racial Studies*, 1, 4, 428-451.
- Plaut, P. O., & Plaut, S. E. (2015). Ethnic income disparities in Israel. *Israel Affairs*, 21(1), 1-26.
- Qian, Z.C., Blair, S.L., & Ruf, S.D. (2001). Asian-American inter-racial and interethnic marriages: Differences by education and nativity. *International Migration Review*, 35(2), 557–586.
- Qian Z., & Lichter, D.T. (2011). Changing patterns of interracial marriage in amultiracial society. *Journal of Marriage and Family*, 73, 5, 1065-1084.
- Qian, Z., & Lichter, D.T. (2013). Status exchange? Remarriage and intermarriage. In *PAA Annual Meeting, New Orleans*.
- Qian, Z.C., & Preston, S.H. (1993). Changes in American marriage, 1972 to 1987: Availability and forces of attraction by age and education. *American Sociological Review*, 58, 482-495.
- R Core Team (2019). R: A language and environment for statistical computing. R Foundation for Statistical Computing, Vienna, Austria.
URL <https://www.R-project.org/>.
- Raz-Yurovich, L. (2010). Men's and women's economic activity and first marriage: Jews in Israel, 1987-1995. *Demographic Research*, 22, 933-964.
- Reynolds, J., & Mansfield, P. (1999). The effect of changing attitudes to marriage on its stability. High Divorce Rates: The State of the Evidence on Reasons and Remedies: *Reviews of Evidence on the Causes of Marital Breakdown and the Effectiveness of Policies and Services Intended to Reduce its Incidence, Research Series, 1*, 1-38.
- Rivers, W.H.R. (2011 [1914]). *Kinship and Social Organization*. Routledge, Milton Park, Abingdon.
- Robson, A.J. & Kaplan, H.S. (2006). The economics of hunter-gatherer societies and the evolution of human characteristics. *Canadian Journal of Economics*, 39(2), 375-398.
- Rockwell, R.C. (1976). Historical trends and variations in educational homogamy. *Journey of Marriage and the Family, February*, 83-95.
- Rosen, S. (1982). Intermarriage and the "blending of exiles" in Israel. *Research in*

- Race and Ethnic Relations*, 3, 79-102.
- Rosenberg, D., & Lewin, A. C. (2019). Marriage patterns among Jewish immigrants in Israel. *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 1-22.
- Rosenfeld, M.J. (2005). A critique of exchange theory in mate selection. *The American Journal of Sociology*, 110, 5, 1284-325.
- Rosenfeld, M. J. (2008). "Racial, Educational, and Religious Endogamy in the United States: A Comparative Historical Perspective." *Social Forces* 87(1):1-3
- Sabbah-Karkaby, M., & Stier, H. (2017). Links between education and age at marriage among Palestinian women in Israel: Changes over time. *Studies in family planning*, 48(1), 23-38.
- Santangelo, N. (2011). Contemporary studies about fertility changes: common trends or contextual variations?. *Italian Sociological Review*, 1, 1, 50-65.
- Schellekens, J. & Gliksberg, D. (2012). Inflation and Marriage in Israel. *Journal of Family History*, 38, 1, 78-93.
- Schellekens, J., & Gliksberg, D. (2018). The decline in marriage in Israel, 1960–2007: period or cohort effect?. *European Journal of Population*, 34,1, 119-142.
- Schwartz, C.R. (2013). Trends and variation in assortative mating: Causes and consequences. *Annual Review of Sociology*, 39, 451–70.
- Schwartz, C. R., Zeng, Z., & Xie, Y. (2016). Marrying up by marrying down: Status exchange between social origin and education in the United States. *Sociological science*, 3, 1003-1027.
- Segal-Engelchin, D., Erera, L.P., & Cwikel, J. (2012). Having It All? Unmarried Women Choosing Hetero-Gay Families. *Journal of Women and Social Work*, 27(4), 391-405.
- Seligman, B.Z. (1950). The problem of incest and exogamy: A Restatement. *American Anthropologist*, 52, 305-315.
- Semyonov, M., Raijman, R., & Maskileyson, D. (2016). "Immigration and the Cost of Ethnic Subordination: The Case of Israeli Society." *Ethnic and Racial Studies*, 39(6):994- 1013.
- Skopek, J., Schulz, F., & Blossfeld, H.P. (2010). Who contacts whom? Educational homophily in online mate selection. *European Sociological Review*, 27, 2, 180-195.
- Smock, P.J., & Greenland, F.R. (2010). Diversity in pathways to parenthood: patterns, implications, and emerging research directions. *Journal of Marriage and Family*, 72(3), 576-593.

- Stier, H. & Shavit, Y. (1994) Age at marriage, sex-ratio and ethnic heterogamy. *European Sociological Review*, 10, 1, 79-87.
- Schwartz, C. R., Zeng, Z., & Xie, Y. (2016). Marrying up by marrying down: Status exchange between social origin and education in the United States. *Sociological science*, 3, 1003-1027.
- Taylor, P.A. & Glenn, N.D. (1976). The utility of education and attractiveness for females – status attainment through marriage. *American Sociological Review*, 41(3), 484–497.
- Van Zantvliet, P. I., Kalmijn, M., & Verbakel, E. (2014). Parental involvement in partner choice: The case of Turks and Moroccans in the Netherlands. *European Sociological Review*, 30(3), 387-398.
- Weber, M. (1993[1922]). *The Sociology of Religion*. Boston, MA: Beacon.
- White, L. (1959). *The Evolution of Culture*. New York: McGraw-Hill.
- Wimmer, A. (2008). The making and unmaking of ethnic boundaries: A multilevel process theory *American Journal of Sociology*, 113, 4, 970-1022.

marriage age, for the sake of education, which broadens the free choice of educated women. Their independence allows them to decide whether to marry and whom to marry, and a striking example of this are those that choose to be single mothers. These are educated women, with employment and financial security who choose to have children out of wedlock as a single parent, or alternatively in other settings.

The recommendation for further research is to analyze who "really" defines the identity of children and whether new groups are formed. For this purpose, there is a need to distinguish the father's ethnicity from the mother's, and examine those women who choose to become single mothers.

Key words:

Israel Society, Endogamy, Homogamy, Assortative Mating, Women Free Cho

The connection between ethnicity and the level of education among men and among women was evident and expressed in the educational gaps that exist between the ethnic groups. The observation of the distribution of women's education according to the ethnic groups to which they belong indicated the existence of three educational blocks: low, medium and high, each of which characterizes specific countries of origin. For example, lower education was found to be more prevalent among women belonging to ethnic groups from Ethiopia, Asia and North Africa. Alongside the clear pattern of homogamy, we found that in Israel, the rates of hypergamia, marriage into a group with a higher level of education, are low. Another variable that we found to be a major factor affecting a woman's chance of marrying was age, as reflected in a window of time during which women marry, after which we see a significant decrease in the chances of marrying. The very existence of a window of opportunity, wherein the chances of getting married are higher, reduces the chances of women who choose to postpone marriage until after they complete a higher education. This finding stands out in the probability of being single in 1995, where the factor of age was found to be of higher significance than education and ethnicity.

In conclusion, the goal of this study was to analyze the marriage market in Israel by examining women aged 15-49 from the 1983 year population census, and again 12 years later in the 1995 year census, according to three aspects: the ascriptive aspect, i.e. the tendency to marry within the same ethnic group (endogamy); the achievement aspect, i.e. the tendency to marry those with similar educational achievements and social status (homogamy); and thirdly, the degree of a woman's freedom of choice not to marry at all, and the characteristics of those women.

The importance of research in this area derives from the fact that the State of Israel, since its inception, is an immigrant country. As a result, social groups have been created in the country based on ethnicity. An analysis of the marriage market indicates that this market, on the one hand, reflects the relationships between these groups, and, on the other, contributes to the shaping of social processes that affect society. Along with the factor of ethnicity, the couple's academic achievements were examined, and we learned again about the importance of education as a mobilizing factor in society in general and among women in Israel in particular. Education increases the probability of marrying outside one's ethnic group, on the one hand, and results in a postponement of the

Stage Two:

Crosstab analysis was used to separately examine who is marrying according to ethnicity (endogamy) and who is marrying according to education level (homogamy). In the second stage, I used log-linear models to examine and analyze the mutual influence of the two variables, ethnicity and education, which were previously examined separately.

The principal finding of the study points to the clear existence of endogamy and homogamy among married couples, while at the same time exhibits marriage outside of the ethnic group among those with higher education. This pattern indicates that, among those with a higher level of education, education becomes the classifying criterion for selecting a spouse and replaces ethnic origin. This is a mobilizing element that allows transition between ethnic groups. All three research hypotheses were confirmed: educated women get married at an older age, women tend to marry with men from the same ethnic and education group, and when there was a gap between ethnic group and education, the education was more important. From the data analysis it became clear that the chances of staying single are higher within the educated women group. Another group of women whose chances of marrying are low, lower than those with a college degree, are those that lack higher education and have not married at an early age. This pattern reflects the importance of the woman's resources and their impact on her chances of marrying, in this case, young age or education. Another question arises with respect to married women, who tend to marry men of the same ethnicity and education level. Analysis using linear log models shows that while there is no equivalence between the two factors, education is more significant and decides the balance between endogamy and exogamy. We found that in Israeli society, the likelihood of marrying a spouse who is of the same ethnicity is higher than the chance of marrying randomly, and that there are social groups that are closer to one another - a closeness that is reflected by the fact that chances of selecting a spouse from this group is higher. This finding is consistent with the findings of other studies conducted in this field. In this present study, instead of examining only two main origin groups "Ashkenazi" and "Sephardic", we divided the countries of origin into 11 ethnic groups, based on geographical and cultural proximity.

although institutionalized marriage remains the predominant legal marriage framework and is responsible for regulating the couple's relationship, additional frameworks, such as cohabitation, are being introduced (Shahar and Elmakis, 2016). The focus on the women's selection process will allow us to examine in depth the unique characteristics of the Israeli marriage market and the degree of women's freedom in choosing a spouse and deciding whether to marry.

In this research we examine marriage patterns of women aged 15-49 in Jewish Israeli society by focusing on their choice of whether to marry and whom to marry, in light of three aspects: the ascriptive factors, namely the degree of endogamy, which is the tendency to marry men belonging to the same ethnic group; the achievement factors, namely the degree of homogamy, which is the tendency to marry those with similar academic achievement and social status; and lastly, the degree of choice that women have and exert to not marry at all. As is apparent, the decision not to marry also reflects the same marriage rules and limits of endogamy and homogamy.

The database was constructed from the 1983 year and 1995 year Censuses of the Central Bureau of Statistics. The 1983 year population census included a long questionnaire and was comprised of 20% of Israeli households. We sampled the women aged 15-49, and by cross-referencing the 1995 census, we were able to learn about the women who had married during the 12 years between censuses, their partner's characteristics (for those who remained married), and those who had remained single.

The analysis in this study was carried out in two main stages:

Stage One:

Binary regression, through which we examined the characteristics that distinguish single and non-single women in 1983 year; characteristics that distinguish between those who married between 1983-1995 year and those who did not marry; and the traits of the spouses of those who married, in relation to the corresponding traits of their wives. The characteristics that were examined from the 1983 year census were: the country of birth of the respondent (if she is a native of Israel – then the country of birth of her parents); education and marital status; and from the 1995 year census, marital status and education. The purpose of this stage was to examine the characteristics of the women who married or rejected marriage and remained single.

There is great importance in understanding the extent to which a woman's status allows her to be financially independent, particularly in light of the fact that in many societies men have a certain superiority in terms of controlling material resources, as a result of the social structure created over the years (McCrarte, 1987; Dixon, 1975). Women's financial independence is also a factor that allows them to choose whether to have children without marrying (Dixon, 1971).

The degree of importance of the achievement and ascription factors in the process of choosing a partner varies between societies and is dependent on other factors that shape the social structure.

Since its establishment, the State of Israel has been an immigrant country. Over the years, numerous waves of immigrants have arrived and settled alongside Israeli natives, and this dynamic is one of the central factors shaping Israel's social structure. In spite of the "melting pot" policy introduced by the government during the country's early years, which focused on creating an Israeli identity, territorial social groups were formed based mainly on country of origin. The process of selecting a spouse reflects the social status and degree of seclusiveness of the ethnic group to which the individual belongs, as well as those same characteristics of the selected spouse's ethnic group. The ethnic groups to which an individual belongs are a significant factor in the individual's life and have influence on their choices. In Israel, the ascriptive factors have great importance, as compared both to achievement factors and to the relative importance of ascriptive factors in other societies. The importance of research in this area derives from the mutual influence exerted by marriage patterns and social structure in Israel, and through their interaction, we can further understand the social structure as it is today. Thus, for example, I have examined the assumption that educational achievements improve and broaden an individual's ability to choose a mate, as well as the question of whether mobility between ethnic groups in Israel exists.

Two central interconnected elements make this study both relevant and significant. The first is the fact that Israeli society is a traditional society, where the family is perceived as the center of life and the focal point around which most social behavior is carried out (Lavee & Katz, 2003; Raz-Yurovich, 2010; Shahar and Almakis, 2016). On the other hand, Israeli society is undergoing changes similar to those in other Western countries, in relation to the significance and centrality of the institution of marriage. Thus,

Abstract:

Endogamy and Homogamy: The Marriage Market in Israeli Jewish Society at the Turn of the 21st Century

Selecting a partner to marry or to live with is influenced by many social and familial factors. It can be said that free choice and romance are the mechanisms through which the social sorting process comes into play, and that there are additional factors involved in the selection process alongside the emotional elements. These factors are not only related to the couple who choose to marry, but also to the social group(s) to which the two belong. The decision whether to marry and whom to select as a partner reflects the social position of the individual at that particular point in time and the extent to which their existence as an individual is possible alongside the safeguarding of group interests. Arguably, the choice itself reflects social processes on the one hand, while constituting a determining factor in these processes, on the other (Kalmijin, 1998; Rockwell, 1976; Rosenfeld, 2005; Pagnini & Morgan, 1990; O'Brien & Foley, 1999). In practice, the factors affecting the structure of the marriage market can be divided into three main groups: achievement factors, ascriptive factors, and women's ability to choose a partner freely.

Achievement factors have to do with personal resources with which the individual is equipped and which are expressed as independence and economic status, as well as academic achievements. These factors influence the individual's social status and position and, in turn, their freedom and scope of choice regarding potential spouses (Kalmijin, 1991; Oppenheimer, 1994; Okun, 2001; Qian & Blair & Ruf, 2001).

Ascriptive factors are determined by the ethnic group to which individuals belong and with which they are identified. They have a great influence on the individual's self-perception and how they are perceived by others. The differences that exist among population groups express the differences in culture, history and other characteristics of the various ethnic groups, (Kalmijin, 1998; Korbin & Goldscheider, 1978; Qian & Lichter, 2001) and have been found to be important and influential in the partner selection process.

Table of Content

Abstract	I-VI
Introduction	1-2
Chapter 1:Marriage	3-9
1.a.: Family	3-6
1.b.: Assortative Matting	6-8
1.c.:Summery	8-9
Chapter 2: The "Marriage Market"	9-22
2.a.: Marriage Market Structure	9-12
2.b.: The Achievement Factor	12-17
2.b.1.: Economic Status, Personal Resources	12-15
2.b.4.Education	15-17
2.c.: The Attributive Factor	17-21
2.c.1.: Structural Opportunities	17-19
2.c.2.: Cultural Identity and Group Sanctions	19-20
2.c.3: Group Interst and Marriage Market	20-21
2.d.: Women's ability to freely choose as expressed in the marriage market	21-22
Chapter 3: The "Marriage Market" in Israel	22-29
Chapter 4: Research population	29-30
Chapter 5: The research question	30
Chapter 6: Research Assumptions	30-31
Chapter 7: Database	31-32
Chapter 8: Variables	32-33
Chapter 9: Data Analysis	32-33
Chapter 10: Results	34-82
10.a.: Descriptive statistics	34-41
10.b.: Bivariate statistics	42-57
10.c.:Log-Lynear Models	57-82
Chapter 11:Summery	83-87
Chapter 12: Discussion	88-93
Chapter 13: Limitations of Study and recommendation for future research	93-94
Chapter 14: Bibliography	95-108

This work was carried out under the supervision of

Professor Yonathan (Jon) Anson

Professor Segal-Engelchin Dorit

In the Department of Social Work

Faculty of Humanities and Social sciences

**Endogamy and Homogamy: The Marriage Market in Israeli
Jewish Society**

**Thesis submitted in partial fulfillment
of the requirements for the degree of**

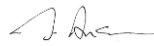
“DOCTOR OF PHILOSOPHY”

by

Nava Nehama Dihi

**Submitted to the Senate of Ben-Gurion University
of the Negev**

Approved by the advisor _____

Date ____3 December 2019____

Approved by the Dean of the Kreitman School of Advanced Graduate Studies

December 2019